

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bc. Jakub Šindelář

Vztahy mezi Ukrajinou a EU od Euromajdanu po současnost

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Daniel Marek, Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, jsou níže citovány v textu a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Olomouci dne Podpis.....

Poděkování

Mé díky patří panu doc. Mgr. Danielu Markovi, Ph.D, který byl vedoucím mé diplomové práce. Bez jeho pomoci v podobě námětů, doplnění a konzultací by tato práce neměla ani zdaleka výslednou podobu.

Seznam zkratek:

EU-Evropská unie

NATO-Severoatlantická smlouva

ÚSU-Ústavní soud Ukrajiny

MMF-Mezinárodní měnový fond

EIB-Evropská investiční banka

EBRD-Evropská banka pro obnovu a rozvoj

SAP-Speciální antikorupční prokuratura

DCFTA-Hluboká a komplexní zóna volného obchodu

SDEU-Soudní dvůr Evropské unie

EPS-Evropskou politiku sousedství

GATT-Všeobecná dohoda o clech a obchodu

WTO- Světová obchodní organizace

FTA-Zóna volného obchodu

OBSE-Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

M&A-Mergers and Acquisitions (Fúze a akvizice)

Obsah

Úvod	7
Cíle práce a výzkumné otázky	8
Analýza literatury	9
Metodologie	14
Teoretická část	19
1. Konstruktivismus	19
1.1 Konstruktivistická teorie	19
1.2 Konstruktivistické školy	20
1.3 Přístupy ke konstruktivismu v aplikaci na případ Evropské unie	23
1.3.1 Přístup dle Thomase Risseho	23
1.3.2 Přístup dle Andrewa Moravcsika	23
1.3.3 Přístup dle Josepha Jupille, Jamese A. Caprosa a Jeffreyho T. Checkela ..	25
1.3.4 Přístup dle Marka A. Pollacka	26
1.3.5 Přístup dle Anastasie Chebakove	27
1.3.6 Přístup dle Jeffreyho Lewise	28
1.3.7 Přístup dle Janusze Ruszkowského	29
1.4 Identita	31
2. Konceptualizace a operacionalizace	34
Praktická část	38
3. Předmajdanovské a majdanovské události	38
3.1 Předmajdanovské události	38
3.2 Majdanovské události	41
4. Analytická část	43
4.1 Porošenkovo prezidenství	43
4.1.1 Zákony, pravidla a normy v řízení EU	43
4.1.2 Ideje politiky a správy věcí veřejných, veřejná diskuse o EU a její politice	47
4.1.3 Sociální identita a identifikace občanů s EU	48
4.2 Zelenského prezidenství	49
4.2.1 Zákony, pravidla a normy v řízení EU	50
4.2.2 Ideje politiky a správy věcí veřejných, veřejná diskuse o EU a její politice	53
4.2.3 Sociální identita a identifikace občanů s EU	60
5. Analýza vývoje vztahů za dobu Porošenkova prezidenství	61
6. Analýza vývoje vztahů za dobu Zelenského prezidenství	64
7. Predikce vývoje vztahů mezi Ukrajinou a EU	68

Závěr	77
Zdroje	80

Úvod

Od 21. listopadu 2013 do 23. února 2014 probíhala na Ukrajině série masových protestů, které nesou označení Euromajdan. Demonstrace začaly poté, co tehdejší druhá vláda premiéra Mykoly Azarova pozastavila přípravu podpisu ukrajinsko-evropské asociační dohody. Hlavním důvodem pozastavení byl osobní zásah tehdejšího ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyče. Vzniklé protesty nakonec vedly k pádu prezidenta Viktora Janukovyče a změny směřování Ukrajiny k proevropské orientaci. Euromajdan ve svém důsledku přinesl viditelné revoluční změny a euforie kolem něj mobilizovala davy. Tato revoluce dala obyvatelům Ukrajiny naději na členství v EU a s tím spojené zvýšení životní úrovně.

Stále zde ale byla značná část ruského, či proruského obyvatelstva žijícího především na východě Ukrajiny a území Oděsy, které nesouhlasilo s tehdejším příklonem k Západu. Jejich reakce nabraly velmi rychlý spád a začalo docházet k nepokojům s cílem zachovat proruský směr. Rusko se od samého počátku ukrajinské nezávislosti pokoušelo tento stát udržovat ve své sféře vlivu. Proruské obyvatelé Ukrajiny po začátku vlastních protestů neskryvaně podporovali na mezinárodním poli a později dokonce vojensky i politicky. Na přelomu února a března 2014 došlo k obsazení poloostrova Krym ruskou armádou. Dále v druhé polovině dubna téhož roku byla vyhlášena nezávislost dvou proruských republik na Ukrajině, a to Luhanské lidové republiky a Doněcké lidové republiky. Obě samozvané republiky vedly s Ukrajinou do 24. 2. 2022 ozbrojený konflikt, jehož intenzita byla proměnlivá. Ruská federace po celou dobu hrála roli hlavního dodavatele zbraní a v mezinárodním prostoru hlavního podporovatele a ochránce.

Od roku 2017 je v platnosti asociační dohoda EU, díky níž Ukrajina postupně propojuje svůj trh s vnitřním trhem EU. Její podepsání premiérem prozatímní vlády Arsenijem Jaceňukem v roce 2014 bylo podmíněno stále živým odkazem na nedávný Euromajdan, bez kterého by tento krok nebyl možný. Od tohoto okamžiku se více než dříve hovořilo o možném vstupu Ukrajiny do EU a experti z politické i akademické sféry začali vypracovávat své prognózy.

V roce 2019 dokonce na popud prezidenta Ukrajiny Petra Porošenka byla novelizována ukrajinská ústava. Změny v preambuli od té doby potvrzují evropskou identitu ukrajinského národa a nevratnost evropského a euroatlantického směřování státu. Zároveň tyto změny ukládají ukrajinskému parlamentu povinnost určit „*základy domácí i zahraniční*

politiky, která bude směřovat k plnému členství v EU a NATO“. Praktickým realizováním této politiky byla pověřena ukrajinská vláda a prezident je v ní označován jako jejím garantem. (ČTK, 2019)

Vše nečekaně změnil 24. únor 2022, kdy armáda Ruské federace překročila hranice Doněcké a Luhanské lidové republiky a zaútočila na Ukrajinu s cílem její „demilitarizace a denacifikace“. Během trvání války prezident Ukrajiny Volodymyr Zelenský žádal mnohem jasnější závazky EU k ukrajinskému členství. To podporovala i iniciativa několika členských států EU na okamžité udělení kandidátského statusu Ukrajině. Tuto mezinárodní solidaritu lze chápat jako důkaz že i přes probíhající válku byla ukrajinská vyhlídka na členství v EU stále aktuální a z nejednoho směru také podporována. Udělení kandidátského statusu Ukrajině bylo ohlášeno v červnu 2022.

Cíle práce a výzkumné otázky

Diplomová práce se zabývá tématem Ukrajiny a EU v čase od Euromajdanu až po současnost, v níž je nejvýznamnějším rysem válka mezi Ruskem a Ukrajinou. Předkládaná práce má dva zamýšlené výstupy. Prvním je analýza procesů, které utvářely vztah mezi Ukrajinou a EU po Euromajdanu. Druhým výstupem je vytvoření možné prognózy pro další vývoj vztahů mezi těmito aktéry s pomocí výhledů obsažených ve spisu *European Integration Process in post-Euromaidan Ukraine: In Search for Scena* od Vadyma Zheltovského (2020). Důvodem pro výběr tématu byl nedostatek textů, které by komentovaly probíhající válku mezi Ukrajinou a Ruskem. Z tohoto důvodu je v této práci považováno za nutné vytvořit ucelenou analýzu vztahů mezi Ukrajinou a EU z pohledu dnešních dnů. Nejnovější práce (Khatu, 2022; Zheltovskyy, 2020) nemohly s ohledem na dobu svého vzniku předpovídat nynější scénář. Proto i předválečné prognózy zabývající se ukrajinskou vidinou členství v EU dnes pozbývají významu..

Předkládaná práce si klade za cíl odpovědět na následující výzkumnou otázku: „*Jakými událostmi se utvářely vztahy mezi Ukrajinou a EU od Euromajdanu až po udělení kandidátského statusu Ukrajině?*“

Tato práce se zaměřuje na analýzu období 2013–2022. Důvodem k tomu je skutečnost, že rok 2013 je začátkem Euromajdanu, který představuje předěl ve vzájemných vztazích mezi Ukrajinou a EU. Do té doby se na Ukrajině událo mnoho odklonů a příklonů k proevropské cestě. Naopak období od Euromajdanu lze rozhodně označit za kontinuální a přímočarou snahu o navázání co nejbližších vztahů s EU a směřování ke členství. Stejný názor má také ukrajinská populace. V období před Euromajdanem byla ukrajinská populace

v názoru na členství v EU rozdělená. Inklinovala buďto k EU, nebo k pevnému setrvání ve vztahu s Ruskem. Tato polarizace se objevovala i po samotném Euromajdanu. Na rozdíl od dřívějších let byla názorová rozdělenost mnohem menší. Pro většinu populace se stal proevropský přístup a integrace do západních struktur mnohem lukrativnější. Do budoucna by tato práce mohla sloužit dalším autorům jako základní podklad, který si vytyčil za cíl shromáždit dostupné informace a popsat probíhající děje. Zároveň obohacuje konstruktivistickou obec o další interpretaci a pohledy. Časově se majoritní část této diplomové práce zaměřuje na události, které proběhly mezi lety 2013 až 2022. Součástí je také krátká kapitola o předmajdanovské Ukrajině, čímž je práce situována do období mezi lety 1991–2013. Po geografické stránce se práce váže k euroasijskému prostoru, což je dáno především geografickou polohou Ruské federace na území obou kontinentů.

V rámci provedeného výzkumu je v této práci použit koncept, který byl popsán v práci *The Constructivist Approach to Europeanisation ad personam: Towards Social Functionalism* od Janusze Ruszkowského (2019). Ten se ve svém dokumentu zabýval vztahem konstruktivismu a evropeizace. Dle jeho slov se „v konstruktivismu upřednostňuje následování logiky vhodnosti. Jinými slovy, jde o chování dle postupů, norem a hodnot, k internalizaci jednání, hodnot a rolí, a v důsledku toho k socializaci. Socializace představuje samotné osvojení daných hodnot a norem“. Pro tuto diplomovou práci jsou stěžejní Ruszkowského tři mechanismy vedoucí k socializaci: „1) strategická kalkulace, kdy subjekty kalkulují, zda jim dané chování přinese sociální výhody (lepší postavení) nebo materiální (finanční) výhody; 2) hraní rolí, kdy se subjekty nemohou kolaterálně účastnit všech forem jednání a zvládat každý problém, začít využívat normativní modely fungující v jejich prostředí, které jednání umožňují a automatizují; 3) normativní přesvědčování, kdy subjekty předkládají argumenty a snaží se přesvědčit své oponenty a jejich zájmy a preference jsou otevřeny redefinici“ (Ruszkowski, 2019, s. 118–119).

Analýza literatury

V rámci analýzy již existující literatury na téma vztahů Ukrajiny a EU je první zvolenou prací *The Maidan and Beyond: Finding Ukraine* od Nadie Diuk (2014). Zde autorka analyzuje průběh Euromajdanu, jenž svrhl Janukovyčův režim a byl velmi důležitý pro začátky seriózních kroků vůči asociační dohodě s EU, které Viktor Janukovyč původně odmítl podpořit (Diuk, 2014). Pro období Euromajdanu je stejně důležitý text *The EU Aspect at The Ukrainian Maidan* (2014) Oksany Dobrazhanské, který se zabývá více jednáními a

historií evropsko-ukrajinských vztahů v období před Euromajdanem a v průběhu protestů. Je v něm také vystižena skutečnost, že pozdější postoje EU neměly pro Ukrajince „vřelý charakter“. Toto zjištění bylo dle autorky důvodem prvního zklamání (Dobrazhanska, 2014, s. 83–89). Oba články poskytují velmi dobrý pohled na období Euromajdanu. Navzdory době publikace nabízejí tyto články realistický popis a prognózy v nich obsažené poskytují dobrý základ pro pochopení počátku ukrajinské geopolitické transformace.

Důležitým bodem této práce je téma evropské identity a pohled na EU z ukrajinské perspektivy. V práci *Ukraine and the European Union* Tuuli Varsy (2017) autorka vyjadřuje názor, že ukrajinská vláda je pevně odhodlána vstoupit do EU. Dle závěrů této práce je občanská společnost motivovanější než dříve a vedená zejména mladou generací, která doufá, že se jejich země vymaní ze sovětské minulosti. Sama autorka je přesvědčená, že korupce uvnitř Ukrajiny není problém (Varsa, 2017, s. 37–47). Článek *Identity and political preferences in Ukraine – before and after the Euromaidan* (2018) autorů Grigora Pop-Eleches a Graeme B. Robertsona předkládá analýzu založenou na panelovém průzkumu, který byl proveden na Ukrajině v letech 2012 a 2015. Svými poznatky podporuje závěry ze spisu *Ukraine and the European Union* (2017). Přichází se zjištěním, že odpor ke vstupu do celní unie s Ruskem a Běloruskem značně vzrostl a podpora vstupu do EU se zvýšila (Pop-Eleches & Robertson, 2018, s. 107–118). Text Ryana Barretta s názvem *Reform in Ukraine and the Influence of Foreign Actors after Euromaidan* (2018) je případová studie zkoumající vliv západních institucí, aktérů a kultury v kontrastu s ruskými přístupy k zahraniční politice na ukrajinské politiky z jejich perspektivy. Jde o další výzkum, který byl zpracován podrobněji, podobně jako práce Pop-Eleches a Robertsona. Autor použil rozhovory s politickými elitami k analýze jejich subjektivního vnímání způsobů, jakými zahraniční aktéři utvářeli reformní iniciativy. Z rozhovorů vyplynulo, že EU si například přeje obnovení správy věcí veřejných na Ukrajině s cílem vybudovat regionální kapacitu a bojovat proti povstalcům v Donbasu. Respondenti viděli takové budování státu jako způsob, jak poskytnout alternativu obyvatelům východní Ukrajiny, kteří by mohli být nakloněni separatistickým tendencím (Barrett, 2018, s. 80–103). Všechny tři články jsou zajímavé ve svých závěrech, protože každý přichází s poněkud odlišným vnímáním důvodu přiblížování se k EU. Dohromady tyto tři výzkumy přinášejí komplexní výčet variant, se kterými lze pracovat. Samostatně jsou bohužel velmi ochuzené a mohou být dokonce zavádějící, protože každý popisuje odlišné stimuly.

Kataryna Wolczuk je autorkou článku *Ukraine and Europe: Reshuffling the Boundaries of Order* (2016). Tento článek aplikuje „koncept hranice pořádku“ ke zkoumání

mnohostranných a komplexních vztahů mezi EU a Ukrajinou. Důraz je kladen na geopolitické, institucionální, právní a kulturní hranice, s cílem pochopit neochotné zapojení EU do spolupráce s Ukrajinou. Závěry jsou unikátní, protože se soustředí na problematiku vztahů Ukrajiny a EU ze strany EU. Z dnešního pohledu článek velmi dobře odhadl ruský zájem o Ukrajinu a její roli jako jednu z nejdůležitějších zahraničněpolitických výzev, kterým kdy EU čelila (Wolczuk, 2016, s. 54–73). Tento přístup koresponduje s Thomasem Gehringem, Kevinem Urbanskim a Sebastian Oberthürem a jejich článkem *The European Union as an Inadvertent Great Power: EU Actorness and the Ukraine Crisis* (2017). Zde autoři nejprve zkoumali, jak se EU může chovat dominantně na světovém poli i při absenci vojenských kapacit. Politika EU vůči Ukrajině ukazuje, že se skutečně stala neúmyslnou velmocí sama o sobě a že ji Rusko bere vážně. V závěru článku je konstatováno, že rozhodnutí byla řízena nadnárodní „mašinérií“ evropských institucí bez propracované strategie vysoké politiky. To však vyvolalo „soutěžení“ mezi EU a Ruskem o budoucí sjednocení Ukrajiny, a zpochybnila tak zavedenou rovnováhu sil v Evropě (Gehring, Urbanski, & Oberthür, 2017, s. 727–743). Podobně jako v případě předchozího článku uvedeného v tomto odstavci jsou závěry v dnešních dnech platné a oba jsou vhodné pro popis geopolitických poměrů především z pohledu EU.

Text *Problems of European Integration* od Iryny Hrashchenko a Svitlany Krasniuk se zabývá faktory, které jsou pro Ukrajinu v mnohých ohledech nevýhodné, jako například některé dopady investic nadnárodních korporací. V tomto tkví jeho jedinečnost ve srovnání s ostatními články. Samozřejmě je zde také popsána výhoda a nástroje, kterými by se tento negativní dopad mohl minimalizovat, včetně zvýšení vlastní konkurenční výhody. V zájmu urychlení integrace Ukrajiny do EU, by dle autorek měla být přijata následující okamžitá opatření: zastavit další sociální stratifikaci; poskytovat pravdivé informace nejen o rozvoji podnikání; pozvednout ekonomiku; usnadnit přístup k úvěrovým, finančním, informačním zdrojům a trhům s produkty; efektivně zavádět právní předpisy v souvislosti s bojem proti podvodům a korupci; posílit finanční kontrolu strukturálních fondů; reformovat soudnictví, vlastnická a lidská práva; rozvíjet nové zahraniční ekonomické strategie zohledňující pozitivní i negativní faktory integrace Ukrajiny do EU (Hrashchenko & Krasniuk, 2017, s. 17–26).

Cíl této práce je provázán také s ekonomickými tématy. První text tohoto tematického okruhu zpracovaly Natalia Bahashova a Hanna Puriy, byl publikován pod názvem *Integration of Ukraine into European Union in Globalizing World* (2017). V něm vyjadřují autorky názor, že hlavním důvodem blokace vstupu Ukrajiny do světové

ekonomiky, je extrémně nízká konkurenceschopnost jejího zboží na světovém trhu. Většina ukrajinského zboží nevyhovuje mezinárodním standardům. Důvody popsaného stavu zahrnují: zhoršení vývoje finančního trhu z důvodu nestabilního bankovního systému; snížení úvěrového ratingu země způsobené nárůstem státního dluhu; nízkou ochranu národních investorů způsobenou nedostačující ochranou investic ze strany státu; potřebu profesionálního řízení; rostoucí počet odchodů inteligence, což má za následek snížení intelektuálního potenciálu Ukrajiny; snížený vliv podnikání na podmínky přímých zahraničních investic; zvýšený dopad zdanění na investiční stimulaci; špatnou ochranu duševních práv; pokles rozvoje podnikání způsobený neefektivními antimonopolními zákony a nedostatkem stimulačních mechanismů pro malé a střední podnikání včetně tlaku daňových kontrol; nízkou kvalitu ukrajinské infrastruktury (Bahashova & Puriy, 2017, s. 114–122).

Druhým textem tohoto tématického okruhu je *Priorities of Economic Development of Ukraine in the Context of European Integration* (2018) Oleksandra Yunina, Volodymyra Sevruka a Sergiya Pavlenka, jehož tématem je analýza ekonomické situace Ukrajiny v kontextu integrace do EU. Jde o názorové rozšíření předchozího článku a rozbor ekonomických otázek tohoto výzkumu. Negativní dynamika v sektoru služeb včetně školství, zdravotnictví a finančního sektoru navíc stále dle autorů způsobuje pomalejší tempo ekonomického růstu. Dalším faktorem navíc zůstala slabá vnější poptávka a konflikt na východě Ukrajiny. Pozitivem roku 2016 byl zejména růst tvorby hrubého fixního kapitálu. Autoři zastávají názor, že nastal čas pro strategii ukrajinského hospodářského rozvoje na inovativním základě a přijetí příslušných legislativních aktů, vyvinutých a implementovaných v mnoha zemích světa, včetně zemí EU, jako je Velká Británie, Německo (Yunin, Sevruk, & Pavlenko, 2018, s. 358–365).

Třetím textem tohoto tematického okruhu je práce Romana Kovalenka s názvem *Trade Relations of Ukraine and European Union: European Integration Aspect* (2021), která se zabývá obchodní spoluprací mezi Ukrajinou a EU opět v kontextu evropské integrace Ukrajiny. Je zde analyzován export a import zboží a služeb mezi Ukrajinou a EU. Článek poukazuje na hlavní trendy v bilaterálních obchodních a ekonomických vztazích mezi Ukrajinou a EU (Kovalenko, 2021). Výhodou této práce oproti článku Oleksandra Yunina, Volodymyra Sevruka a Sergiya Pavlenka je jeho aktuálnost. Lze jej vnímat jako zdroj aktuálních údajů k dané problematice.

Čtvrtým textem tohoto tématického okruhu je *Impact of European Integration Processes on the Necessity of Long-term Budget Planning Introduction in Ukraine* (2017)

autorek Ganny Muzychenko, Tetiany Koliady a Iryny Churkiny. Účelem studie bylo zjistit dopad evropských integračních procesů na nutnost zavedení procesu dlouhodobého rozpočtového plánování do rozpočtového procesu Ukrajiny a odhalení rozpočtových pravidel regulujících tento proces v EU. Ratifikací asociační dohody mezi Ukrajinou a EU v září 2014 se Ukrajina zavázala k implementaci a prosazování standardů EU, a to i ve finančním sektoru, který je upraven mezinárodním právem (Muzychenko, Koliada, & Churkina, 2017, s. 329–333). Jeho využití tkví především v popisu okolností ukrajinské asociační dohody s EU.

European Union and Ukraine: Some Issues of Legal Regulation of Relations – From Partnership and Cooperation Agreement to Association Agreement (2016) je práce, jejíž autorkou je Olesia Tragniuk. Asociační dohoda je dle autorky významným výsledkem politické a právní spolupráce mezi EU a Ukrajinou v posledních letech. Jedná se o dokument „nové generace“, jehož ustanovení předpokládají vyšší úroveň ekonomické integrace Ukrajiny do hospodářského prostoru sjednocené Evropy ve srovnání s ustanoveními Dohody o partnerství a spolupráci (Tragniuk, 2016, s. 44–63). Tento článek lze společně s *Impact of European Integration Processes on the Necessity of Long-term Budget Planning Introduction in Ukraine* (2017) využít pro popis přístupu k asociační dohodě a s využitím obou článků lze získat kvalitní informace.

Dalším uvedeným článkem této kapitoly je *Paradigms of European Integration Processes in the EU, Visegrád Group and Ukraine* (2019) Svitlany Rostetské a Svetlany Naumkiny. Silnou stránkou této práce je výzkum vývoje spolupráce evropských zemí s Ukrajinou pro boj s vnitřními a vnějšími hrozbami. Mimořádně důležitá je dle nich pomoc Visegrádské skupiny Ukrajině, její prezentace jako demokratické země na poli mezinárodních vztahů, pomoc při provádění reform a podpora při snahách na vstup do EU (Rostetska & Naumkina, 2019, s. 184–192). *Die Europäische Union, die Östliche Partnerschaft und „Assoziierung Plus“: zur Debatte über die Einbindung assoziierter Nachbarn unterhalb einer EU-Mitgliedschaft* (2019) od Tobiasse Schumachera se zabývá tematikou vztahů EU s Ukrajinou, Moldávií, Běloruskem, Arménií a Ázerbájdžánem (Schumacher, 2019, s. 187–199). V kombinaci s předešlým článkem přináší širší zakotvení vztahů Ukrajiny a EU do komplexního mezinárodního prostředí z pohledu Východního partnerství, které je velmi důležitým mechanismem pro pochopení vývoje vztahů. Snaží se shrnout události týkající se této problematiky do 2019.

Vadym Zheltovskyj je autorem textu *European Integration Process in Post-Euromaidan Ukraine: In Search for Scenarios* (2020), který je jedním z nejaktuálnějších

článků v souvislosti vztahů mezi EU a Ukrajinou. Autor si dal za cíl analyzovat klíčové fáze evropských integračních procesů na Ukrajině v letech 1991–2018, zhodnotit současný stav ukrajinských reforem v kontextu integračních kritérií EU a vysvětlit možné scénáře evropské integrace Ukrajiny. Těmi jsou plné členství Ukrajiny v EU, úspěšná integrace bez perspektivy plného členství v EU a odklon od proevropského záměru. Současně autor vyjadřuje názor, že pokračující systémové provádění protikorupčních politik má zásadní význam pro rozvoj Ukrajiny a její úspěšnou integraci do EU. Jeho hodnota tkví právě ve zmíněných prognózách. Ty jsou díky aktuálnosti článku stále platné a dosavadní geopolitický vývoj lze nazírat tímto prizmatem (Zheltovsyy, 2020, s. 72–86).

Opinion – The European Union’s Status in the Russia-Ukraine Crisis (2022) Jayeshe Khatu je jeden z nejnovějších textů, který se zabývá problematikou Ukrajiny a její bezpečnosti v předvečer ruské invaze. Kromě otázek k zamyšlení se pokouší rovněž analyzovat současné problematické body. Zajímavým názorem je, že: „*Pokud nebude mít proti Moskvě silný odstrašující balíček, bude Brusel nadále vnímán jako nezúčastněný divák.*“ (Khatu, 2022, s. 1-2). Díky němu lze uzavřít dosavadní informace o tomto tématu. Situaci od počátku války na Ukrajině se dosud nepodařilo zmapovat.

Metodologie

Metodologickou náplní je „případová studie vedená teorií“. Ze své podstaty se jedná o kvalitativní přístup, který v této práci umožní lepší analýzu i za cenu nemožnosti přenést závěry na další případy a který je rovněž empirickou analýzou. Klíčovým bodem je výběr dat a konkrétní výběrová kritéria. Pro tuto práci jsou klíčovými daty informace obsažené v oficiálních dokumentech EU, novinových článcích, výzkumech a historických zápisech, které se vztahují k problematice vztahů Ukrajiny a EU. Preferovány jsou zdroje primárního charakteru. Tímto přístupem lze dosáhnout nezkráceného výsledku, který není založený na autorově osobním názoru.

Definice případových studií je dle Jacka S. Levyho komplikovaná a nelze nalézt shodu ani v definici pojmu případ. S posunem politologie k teoretičtější náplni v posledních třech dekádách začali kvalitativní metodologové o pojmu případ uvažovat jako o „*teoreticky definované třídě událostí*“. Tito akademici byli ochotni přenechat explanaci historických událostí historikům a sami se zaměřili na to, jak by případové studie mohly sloužit k tvoření a ověřování teoretických tezí. Za tímto účelem Alexander L. George v roce 1979 tvrdil, že výzkumníci případových studií by měli převést deskriptivní vysvětlení konkrétních výsledků

na analytická vysvětlení založená na proměnných. Dále A. L. George spolu s Andrew Bennettem staví na této konceptualizaci a definují případ jako „*instanci třídy události*“ a případovou studii jako „*podrobné zkoumání aspektu historické epizody za účelem rozvoje nebo testování historických vysvětlení, která mohou být zobecněná na jiné události.*“ Ústřední otázkou každé případové studie je tedy „*o co se jedná?*“ (Levy, 2008, s. 2–3).

Teoretický rozměr případových studií rozpracovali také další autoři. Prvním zmíněným je Robert K. Yin a jeho kniha *Case Study Research: Design and Methods* (v jednotlivých vydáních z roku 1994, 2003, 2009 a 2014). Yinova perspektiva případové studie vychází z pozitivismu. Další úhel pohledu představuje Robert E. Stake a jeho publikace *The Art of Case Study Research* (1995). Jeho pojetí případové studie zahrnuje výzkumné metody naturalistické (naturalistic), holistické/celostní (holistic), etnografické (ethnographic), fenomenologické (phenomenological) a biografické (biographic). Posledním stěžejním autorem je Sharan B. Merriam a její *Case Study Research in Education: A Qualitative Approach* (1988) a *Qualitative Research and Case Study Applications in Education* (1998). Svým pojetím případové studie má Merriam mnohem blíže k přístupům Stakea než k pohledu Yina. Vychází z úvahy, že realita je utvářena jednotlivci, kteří jsou ve vzájemných interakcích se společenskými světy. Současně dodává, že realita není objektivní skutečností, ale spíše že existují různé interpretace dané reality (Chrastina, 2019, s. 76–81).

Metoda případových studií má níže uvedené silné stránky. Jsou zvláště vhodné, pokud výzkumník zamýšlí vytvářet novou teorii pro nově pozorovaný jev. Jejich výhody jsou rovněž patrné, pokud poskytují nové přístupy k dobře známým a již studovaným jevům. Dále jsou případové studie využívány při studiu komplexních kauzálních a kontextových vysvětlení a chápání současných jevů. V dlouhodobých výzkumech lze případových studií využít k lepšímu zachycení organizačních procesů v průběhu času, jako jsou kombinační a integrační fáze M&A. (Bengtsson & Larsson, 2012, s. 6).

Jack S. Levy ve své publikaci *Case Studies: Types, Designs, and Logics of Inference* (2008) uvádí celkem čtyři typy případových studií. Jsou jimi idiografická případová studie, případová studie na generování hypotéz, případová studie na testování hypotézy a sondy věrohodnosti. Cílem idiografické případové studie je popsat, vysvětlit, interpretovat a/nebo pochopit jeden případ sám o sobě spíše než dospět jeho prostřednictvím k širším teoretickým zobecněním. V rámci idiografických případových studií existují dva podtypy. Prvním jsou „induktivní případové studie“, které jsou označovány jako konfigurativně-idiografické a které se dále označují za ateoretické. Jsou vysoce popisné a postrádají

vysvětlení pro vedení empirické analýzy. Druhým typem jsou „případové studie vedené teorií“. Ty jsou také idiografické, protože mají za cíl vysvětlit a/nebo interpretovat jednu historickou událost spíše než zobecňovat nad rámec údajů. Na rozdíl od „induktivních případových studií“ jsou důrazně strukturovány a dobře rozvinutý koncepční rámec zaměřuje pozornost na některé teoreticky specifikované aspekty reality a jiné opomíjí (Levy, 2008, s. 4–5).

Michal Kořan v knize *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích* označil (2008) „případovou studii vedenou teorií“ termínem „interpretativní případová studie“. K ní uvedl následující: *„Na pomezí mezi jedinečnou/vnitřní a instrumentální případovou studií se nachází disciplinovaná interpretativní studie. Za případ může být vybrán fenomén, který považujeme za hodný studia svou jedinečností či významem, ale pro jeho prozkoumání je využito existující teorie, která dosud na daný fenomén nebyla aplikována. Teorie slouží pouze jako vodítko pro identifikování hlavních procesů a proměnných v rámci případu. Případ tedy neslouží jako nástroj pro práci s teorií, ale naopak teorie je vodítkem pro práci s případem“* (Kořan, 2008, s. 34).

„Případové studie na generování hypotéz“ mají za cíl zobecnit závěry mimo zkoumané téma. Zkoumají jeden nebo více případů za účelem vytvoření obecnějších teoretických tvrzení, která pak mohou být testována jinými metodami, včetně metod „velkého N“. Vzhledem ke své detailní obeznamenosti s daty mají analytici případových studií dobrou pozici k tomu, aby navrhli další vysvětlující a kontextové proměnné, kauzální mechanismy, účinky interakce a podmínky rozsahu. Je však dle autora důležité poznamenat, že „případové studie na generování hypotéz“ přispívají spíše k procesu budování teorie než k teorii samotné (Levy, 2008, s. 5).

„Případová studie na testování hypotéz“ je mnoha vědci rozporována z důvodu nejasné užitečnosti. Kvalitativní metodologové však zdůrazňují, že dobře navržené případové studie mohou hrát roli i při testování určitých typů hypotéz (Levy, 2008, s. 6).

„Sonda věrohodnosti“ je srovnatelná s pilotní studií v experimentálním nebo průzkumném výzkumu. Umožňuje výzkumníkovi přesněji formulovat hypotézu nebo teorii, upřesnit operacionalizaci nebo měření klíčových proměnných nebo prozkoumat vhodnost konkrétního případu jako prostředku pro testování teorie před tím, než se zapojí do výzkumu. „Sondy věrohodnosti“ jsou obecně orientace nomotetické, protože analytik zkoumá detaily konkrétního případu, aby osvětlil širší teoretickou argumentaci (Levy, 2008, s. 6–7).

Jak již bylo zmíněno výše, v této práci je použita metoda „případová studie vedená teorií“, která spadá do idiografických případových studií. Cílem práce je vysvětlit vývoj vztahů mezi Ukrajinou a EU pomocí konstruktivismu. Uvedená metoda jako jediná zadanému cíli vyhovuje. Jde o koncepci, která dovoluje provázání s konkrétní teorií. Jelikož cílem práce není zobecnit pozorovaná fakta na široký záběr podobných událostí, je mnohem účelnější se věnovat konkrétní analýze a používání konstruktivistické teorie. Výsledná data jsou tudíž hodnotná spíše pro konstruktivisticky zaměřenou akademickou obec. Mimo okruh zastánců této teorie může předkládaná práce sloužit jako její podpora.

Výhodou „případové studie vedené teorií“ je skutečnost, že při správně zvolené teoretické základně lze zkoumaný jev vysvětlit co nejkompexnějším způsobem. Vzhledem k výběru konstruktivismu (který je vysvětlen dále v příslušné teoretické kapitole) je možné společně s touto metodou vytvořit více než účinný výzkumný nástroj, který má šanci vysvětlit celou problematiku Ukrajiny a jejího dalšího směřování na cestě k možnému členství v EU. V rámci konstruktivismu však může být rovněž vysvětleno opačné směřování Ukrajiny v případě, že by se od svého úsilí o přijetí do EU odklonila. V kapitole s názvem *Přístupy ke konstruktivismu v aplikaci na případ Evropské unie* jsou blíže zkoumány práce s použitím vysvětlení konstruktivismu k objasnění případu EU, mezinárodních vztahů a evropských studií.

Data použitá v práci jsou produktem vyhledávání a jsou inspirována ostatními výzkumy. V této práci se nevyskytují data vytvořená autorem. Jejich sběr se zakládal na tematické systematizaci s cílem co nejhloběji prozkoumat probírané téma. Kategorie tedy věrně kopírují tematickou strukturu práce. Cílem jedosažení maximálního využití primárních dokumentů, které souvisejí s Ukrajinou a jejími vztahy s EU. Práce také usiluje o seřazení jednotlivých informací o událostech v historické posloupnosti s cílem dosáhnout maximální míry přehlednosti.

Samotná práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je rozdělena na dvě hlavní kapitoly. První kapitolou je *Konstruktivismus* a druhou je *Konceptualizace a operacionalizace*. Kapitola s názvem *Konstruktivismus* se dělí na čtyři podkapitoly. První se jmenuje *Konstruktivistická teorie* a je v ní představena teorie konstruktivismu obecně. V druhé podkapitole jsou analyzovány různé přístupy ke konstruktivismu a jejich podoby ve vztahu k EU. Předposlední podkapitola *Přístupy ke konstruktivismu v aplikaci na případ Evropské unie* se věnuje definicím konstruktivismu dle vybraných autorů. Tato část zároveň slouží jako podklad pro výběr nejlepší definice a přístupu ke konstruktivismu. Poslední podkapitola *Identita* pracuje s pojmem identity, která

je v rámci konstruktivismu nepostradatelná a jejíž zahrnutí je klíčové pro pochopení vývoje vztahů Ukrajiny a EU.

Druhá kapitola *Konceptualizace a operacionalizace* stanovuje výzkumný mechanismus a představení způsobu sběru informací a konstruktivistické interpretace. Praktická část je rozdělena následujícím způsobem. V pořadí třetí kapitolou této práce jsou *Předmajdanovské a majdanovské události*, kapitola si klade za cíl podat krátký souhrn událostí před protesty Euromajdanu a během nich ve vztahu k EU. Každému z těchto dvou období je věnována vlastní podkapitola. Jednotlivá fakta zde slouží pouze jako nástin z toho důvodu, aby zbytek práce nebyl vytržen z historického kontextu. Hlavní je, aby zde byly vystiženy konkrétní dopady Euromajdanu na celou představu o evropské integraci. Čtvrtou kapitolu tvoří Analytická část, v níž je obsažen sběr informací a jejich vyhodnocení.

První dále dělenou podkapitolou je Porošenkovo prezidenství včetně významu podpisu asociační dohody. Druhou analytickou podkapitolou dále podrobněji členěnou je Zelenského prezidenství a příchod ukrajinsko-ruské války. Součástí této kapitoly je také pomoc EU Ukrajině v období probíhající ruské války na Ukrajině. V následujících dvou kapitolách jsou vyhodnoceny analýzy obou prezidentských období. V poslední, sedmé, kapitole této práce je umístěna predikce možných scénářů vztahu Ukrajiny a EU do budoucnosti s přihlédnutím k práci Vadyma Zheltovského s názvem *European Integration Process in post-Euromaidan Ukraine: In Search for Scenarios* (2020).

Teoretická část

1. Konstruktivismus

1.1 Konstruktivistická teorie

Jak již bylo zmíněno výše, užitým teoretickým konceptem je konstruktivismus. Ten je kromě filosofie, z níž pochází, využit dále v oborech sociologie, mezinárodních vztahů a souběžně i ve výzkumech EU a její integrace. Využívání konstruktivismu jako teoretického přístupu v evropských studiích lze datovat od poloviny 90. let. I přes skutečnost, že teorie evropské integrace se mohou považovat do značné míry za samostatný obor, Jan Karlas se ve svém spise *Globalizace, identita a evropská integrace – Evropa jako globální aktér* (2003) domnívá, že konstruktivistický výzkum v evropských studiích je podstatným způsobem ovlivněn konstruktivismem užívaným v mezinárodních vztazích. Jeho charakteristiku je tedy dle tohoto autora vhodné začít popisem konstruktivistického pohledu na mezinárodní politiku. Pokus o charakteristiku konstruktivismu se v evropských studiích může do značné míry obejít bez srovnání s oborem mezinárodních vztahů, protože konstruktivismus jako teoretický přístup nebyl vytvořen pro potřeby oboru mezinárodních vztahů. Na jednu stranu je nutné dle autora pochopit, že konstruktivismus není teorií mezinárodní politiky, nýbrž metateorií nebo sociální teorií. Na druhou stranu Jan Karlas připomíná, že konstruktivističtí autoři píšící o evropské integraci nevycházejí pouze z konstruktivismu jako ze sociální teorie, nýbrž se ve svých pracích opírají o základní konstruktivistická díla o mezinárodní politice. Předkládaná spojitost mezi oběma disciplínami je navíc zdůrazněna skutečností, že velké množství předních konstruktivistů působí v obou oborech zároveň (např. Jeffrey T. Checkel, Thomas Risse nebo Steve Smith) (Karlas, 2003, s. 29–30).

Cílem této kapitoly je explanace konstruktivistické teorie a dále jejího konkrétního uchopení různými autory. Dominantní měrou se v této části bude pracovat s pojmem identita, který je pro konstruktivismus důležitý. Chápání konstruktivistické projekce pojmu identita je také dále užívané v praktické části. Právě konstruktivismus byl vybrán jako teoretický rámec, který má největší potenciál skutečně vysvětlit vývoj ukrajinsko-evropských vztahů v konkrétní a naturalistické rovině bez normativního zatížení. Tento závěr dostatečně vysvětluje, proč je použitá teorie nejvhodnější pro sledovaný případ v této práci.

1.2 Konstruktivistické školy

Aplikace konstruktivismu na případ EU lze rozdělit na tři školy, které k této problematice přistupují svou vizí. Jde o konvenční konstruktivismus, interpretační konstruktivismus a kritický (též zvaný radikální) konstruktivismus. O toto rozdělení a jeho další použití se zasloužil Jeffrey T. Checkel v *Constructivism and EU Politics* (2007). Dále operuje také se skupinou post-pozitivistů. Nezávislou skupinou na J. T. Checkelovi jsou tzv. strategií konstruktivisté.

Konvenční konstruktivismus je školou, která je dominantní především ve Spojených státech amerických. Cílem jejího zkoumání jsou normy a v některých případech identita v rámci formování mezinárodně politických výstupů. Tato skupina akademiků je pozitivistická v epistemologické orientaci a přiklání se k propojování rozmanitých teoretických perspektiv. Hlavním metodologickým přístupem je kvalitativní metoda process-tracing. V rámci výzkumu EU bylo provedeno mnoho různých výzkumů. James Caparoso a kol. v *Integrating institutions: rationalism, constructivism and the study of the European Union* (2003) zkoumali fungování institucí EU s cílem vytvořit spojení mezi racionalistickým a sociologickým přístupem. Jeffrey Lewis zkoumal v dílech *Is the hard bargaining image of the Council misleading?* (1998) a *The Janus face of the Brussels: socialization and everyday decision making in the European union* (2005) náhodný účinek norem se zaměřením na mechanismus přesvědčování a hraní rolí (Checkel, 2007, s. 58). Hlavní nedostatek této školy pro tuto práci je minoritní zaměření se na identitu. Normy jako takové jsou zároveň velmi důležité a v této práci zaujímají své místo.

Interpretační konstruktivismus, který se těší větší oblibě v Evropě, zkoumá roli jazyka při zprostředkování a vytváření sociální reality. Vzhledem k jeho přiklonění k různým formám post-pozitivistických epistemologií není tato role patrná vohledu, že A způsobuje B. Konstruktivistická věda tohoto typu spíše pokládá otázky „*Jak je to možné?*“. Například namísto zkoumání toho, jaké faktory vytvořily identitu, nebo které aspekty identity státu se změnil, jak by tuto skutečnost zkoumali konvenční kolegové, interpretační konstruktivisté by zkoumali podmínky a lingvistické konstrukce (diskurzy), které primárně umožnily takovou změnu (Checkel, 2007, s. 58). T. Checkel dále využívá pro rozšíření popisu také interpretační studii *German identity and European integration* (1999) Thomase Banchoffa. Zde T. Banchoff doslova uvádí: „*Žádný z těchto analytických úkolů neurčuje kontext politiky; izolování důkazů státní identity; zkoumání obsahu této identity; a sledování jeho*

přetrvávání v čase zakládá účinky identity na státní akci. Společně však mohou často demonstrovat obsah státní identity v konkrétním případě-nezbytný první krok v konstruktivistické analýze jednání. Systémová konstruktivistická teorie má tendenci přistupovat ke státní identitě jako k produktu mezinárodní sociální struktury a obcházet její domácí politické základy“ (Banchoff, 1999, s. 271). Tento teoretický přístup je bližší probírané představě o důležitosti identity než předchozí. Zaměření na konkrétní případy, jak bylo použito v případě Thomase Banchoffa, je pro aplikaci velmi perspektivní.

Kritičtí/radikální konstruktivisté zachovávají lingvistické zaměření, ale přidávají explicitně normativní rozměr tím, že zkoumají vlastní implikaci výzkumníka v reprodukci identit a světa, který je studován. Znovu jsou zdůrazněny diskurzivně teoretické metody, ale s větším důrazem na sílu a nadvládu, která je jazyku vlastní. Pro interpretativní i kritické/radikální konstruktivisty jsou klíčovými zdroji teoretické inspirace lingvistickými přístupy. Výzkumné cíle, ať už jsou analytické (počínaje danými normami) nebo metodologické (přijímající fundamentalistický předpoklad, že existuje realita mimo naše teoretizování), nejsou nahodile zvolené (Checkel, 2007, s. 58–59).

Post-pozitivističtí konstruktivisté, ať už jsou interpretační nebo kritičtí/radikální, zkoumají EU a evropské instituce zcela odlišným způsobem než jejich konvenční „protistrana“. Namísto toho, aby začali s určitými zákonitostmi (pro potřeby úvahy souborem sociálních norem), a prozkoumali jejich kauzální dopad na výsledky, zkoumají diskurzivní praktiky, které v první řadě umožňují určité normy EU. Při studiu politiky integrace prostřednictvím lingvistického prizmatu by se tedy pozornost soustředila méně na jazyk užívaný v rámci aktu přesvědčování (jak by používali konvenční konstruktivisté) a více na základní řečové akty, struktury argumentace nebo diskurzivní mocenské struktury. Další proud post-pozitivistického konstruktivistického teoretizování o Evropě se zakládá na kritické sociální teorii Jürgena Habermase. Pokud jsou užívanými pojmy konvenčního konstruktivisty normy a identita a v případě interpretačních a kritických/radikálních akademiků moc a diskurz, pak pro habermasisty při studiu Evropy jsou klíčovými termíny uvažování a legitimita. Zatímco konvenční konstruktivisté by nejspíše měli tendence prozkoumat, do jaké míry nadnárodní instituce, stejně jako Evropská komise ovlivňují hodnoty a identity sociálních činitelů, habermasovská orientace by se místo toho dotazovala, jakou identitu by EU měla mít, má-li zůstat demokratickou institucí (Checkel, 2007, s. 59). Závěr zmíněného přístupu je velmi naturalistický a v kombinaci se zaměřením na identity by mohl dát vzniknout velmi konkretizované úvaze s přímým realistickým pohledem.

Theodore Baird ve své publikaci *Interest Groups and Strategic Constructivism: Business Actors and Border Security Policies in the European Union* (2018) pracuje s použitím tzv. strategického konstruktivismu. Strategický (nebo na aktéra zaměřený) konstruktivismus dle autora umožňuje operovat se strategickým myšlením a kognitivní kontextualizací při popisu vlivu pojmů, jako jsou myšlenky, normy, nebo světonázory na výsledky politiky. Strategický konstruktivismus kombinuje racionalistickou a idealistickou logiku vlivu, přičemž racionální kalkulace aktérů jsou společensky zakotveny v institucích a objekty analýzy jsou procesy sociálně zakotvené racionální kalkulace. Koncept „*strategické sociální konstrukce*“ popisuje upevnění v racionálním jednání, kdy se aktéři uchylují k provedení podrobného plánování prostředků a cílů, s nimiž mají v úmyslu maximalizovat své užitky. Zároveň užitky, které hodlají dále znásobovat, zahrnují změnu užitku ostatních aktérů. Jinými slovy se aktéři snaží racionálně stanovovat strategie, se kterými přenastavují zvolené preference, identity nebo daný sociální kontext. Toto je konceptualizace, která umožňuje propojit normy a racionalitu prostřednictvím „*logiky vhodnosti*“ (Baird, 2018, s. 120). Strategický konstruktivismus se svým racionalismem je velmi dobře využitelný, pokud nejsou sledovány normativní záměry. Pro realistické vidění dané problematiky jsou jeho závěry více než nutné.

Analýza jednotlivých škol a přístupů ke konstruktivismu dává možnost přijmout pro cíl výzkumu vše užitečné. Konvenční konstruktivismus umožňuje použití norem a identit pro vysvětlení konkrétního případu, což má v této práci samozřejmě své místo i přes to, že se na rozdíl od konvenčních konstruktivistů více soustředí na identitu. V případě interpretačního konstruktivismu se nabízí využití, nebo alespoň inspirace, myšlenkou „*demonstrovat obsah státní identity v konkrétním případě*“ (Banchoff, 1999, s. 271). Dává možnost zkoumat případ v odděleném a konkretizovaném vidění a jít více do hloubky. Post-positivističtí konstruktivisté jsou také úspěšní v konkretizaci svých úvah a výzkumů. V rámci jejich logiky může být položen dotaz „*Jakou by měla mít Ukrajina identitu, aby si zajistila členství v EU?*“ Zaměření se na identitu a její volbu naprosto vyhovuje přístupu použitému v této práci. Strategický konstruktivismus se sdělením „*aktéři racionálně strategizují, aby překonfigurovali preference, identity nebo sociální kontext*“ (Baird, 2018, s. 120) je kompatibilní s předchozím přístupem a jeho závěry z něj činí velmi užitečnou inspiraci.

Na základě těchto sdělení tato práce používá velmi bohatý teoretický výběr, který se v klíčových otázkách doplňuje a zajistí mnohostranný výsledek.

1.3 Přístupy ke konstruktivismu v aplikaci na případ Evropské unie

1.3.1 Přístup dle Thomase Risseho

Thomas Risse v kapitole *Social Constructivism and European Integration*, která je součástí knihy *European Integration Theory* (2004), uvádí, že sociální konstruktivismus jako takový si nečiní žádné konkrétní nároky na vysvětlení evropské integrace. Konstruktivisté se z toho důvodu mohou stát součástí mezivládního „mentalistického“ pozorování mezistátních jednání jak porozumět EU. Mohou stejně tak spolupracovat s neofunkcionalistickou scénou. Konstruktivisté mohou dle autora přispět ke studiu EU jako „systému víceúrovňové správy a k institucionálnímu výkladu jejího fungování“ (Risse, 2004, s. 144–145).

Dle T. Risse sociální realita nevzniká sama ze sebe, ale je vytvářena lidskými aktéry, kteří ji realizují svými každodenními aktivitami. T. Risse se domnívá, že i když se jedná o základní argument sociálního konstruktivismu, neposkytuje dostatečně jasnou definici. Proto je dle jeho práce pravděpodobně nejužitečnější popsat konstruktivismus jako teorii založenou na sociální ontologii, která trvá na tom, že lidští činitelé nejednají nezávisle na svém sociálním prostředí. Základním prizmatem debaty o strukturách, není pouze skutečnost, že sociální struktury a činitelé jsou navzájem spoluurčovány. Rozhodující by mělo být, že konstruktivisté trvají na vzájemné podstatě (sociálních) struktur a aktérů. Sociální prostředí definuje, kdo jsou lidé a jaké mají identity. Dle úvah T. Risseho jsou lidé společenské bytosti zasazené do různých sociálních skupin. Zároveň lidská činnost vytváří, reprodukuje a mění kulturu spolu se zvyklostmi prostřednictvím každodenního života. Sociální konstruktivismus tak zastává v určitých situacích nesnadný ontologický střed mezi názory individualismu a strukturalismu. Konstruktivistický názor, že existují vlastnosti struktur a činitelů, které nelze vzájemně propojit jsou předním bodem rozporu. (Risse, 2004, s. –145–147).

Konstruktivistická perspektiva zde tyto přístupy spíše doplní, než nahradí zdůrazněním toho, že zájmy aktérů nelze považovat za exogenně dané nebo odvozené z dané materiální struktury. Spíše záleží na politické kultuře, diskurzu a sociální konstrukci zájmů a identit (Risse, 2004, s. 145–147).

1.3.2 Přístup dle Andrewa Moravcsika

Andrew Moravcsik ve svém textu *Is something rotten in the state of Denmark? Constructivism and European Integration* (1999) dle své definice uvádí, že konstruktivistické přístupy k evropské integraci sdílejí dvě základní teze. První zní, že vládní

elity volí konkrétní směřování politiky, strategie a zájmů, protože jsou v souladu s kolektivně uznávanými myšlenkami nebo diskurzy. Dle A. Moravcsika téměř všechny teorie mezinárodních vztahů i sociálních věd staví na předpokladu, že politiky, strategie, a dokonce i preference vycházejí z kontaktu s vnějším prostředím. Daná interakce se dále mění v čase a prostoru v reakci na okolní svět. Vládní elity dle autora stanovují své postoje na základě souladu s kolektivními představami nebo diskurzy. (Moravcsik, 1999, s. 670–671)

Druhá teze uvádí, že základní myšlenky a diskurzy se mění pouze v tzv. „*kritických stycích*“, které vznikají jako reakce na náhlé politické krize. V interakci se světem politiky mohou být konkrétní politické kroky vnímány jako neúspěšné. Tento jev dle A. Moravcsika znamená, že mohou být interpretovány pouze jako nevhodné pro sociální okolnosti. Tato skutečnost může být zkoumána z instrumentálních pohledů (politiky negenerují vhodné výsledky) nebo spíše ze sociologických pohledů. Konstruktivisté dále dle autora musí specifikovat konkrétní kauzální mechanismy, jejichž prostřednictvím probíhá proces výběru politik a definování zájmů. Konečným cílem by mělo být stanovení, které myšlenky a diskurzy ovlivňují, nebo neovlivňují politiku. Konstruktivisté se musí také snažit specifikovat takové kauzální mechanismy, které pomáhají vysvětlit politické krize vedoucí ke změně konkrétních myšlenek a diskurzů. (Moravcsik, 1999, s. 671)

Tato definice je mnohem více konkretizovaná a z toho důvodu lze vyvozovat přímou aplikaci, která by se neopírala pouze o sdělení: je vždy aplikovatelná, tudíž vždy vyhovující. A. Moravcsika lze označit za jednoho z hlavních teoretiků výzkumu EU. A. Moravcsik nezastává konstruktivistické vnímání a je dokonce jejich kritikem. Sám je liberálním intergovernmentalistou.

Ve zvláštním čísle *Journal of European Public Policy* věnovaném konstruktivismu a evropské integraci kritizoval A. Moravcsik konstruktivistický výzkum evropské integrace pro nedostatek výrazných testovatelných hypotéz a objektivních metod. Zdůraznil, že slabým bodem konstruktivistických studií světové politiky je hlavně to, že konstruktivisté byli spíše zaměřeni na ontologii než na teorii. Dle A. Moravcsika se konstruktivisté neustále snaží dokázat, že pouze jejich směr má možnost vysvětlit jevy ve světové politice. Namísto toho neuvádějí, že konstruktivismus nabízí možnost predikce okolností, za kterých k tomuto jevu dochází. Konstruktivisté často dle A. Moravcsika hovoří a jednají, jako by stávající racionalistické teorie mezinárodních vztahů nemohly vysvětlit rozdíly v národních identitách a zájmech. Empirické testování je dále komplikováno skutečností, že téměř všechny teorie, konstruktivistické i racionalistické, předpovídají korelaci mezi kolektivními myšlenkami a výsledky politiky (Moravcsik, 2001, s. 226–228).

I přes své negativní pohledy na konstruktivismus má v této práci Andrew Moravcsik své místo. Jeho definice, která je v této práci použita, není kritikou konstruktivismu. Zároveň přináší nové pozoruhodné pohledy, které mají pro chápání konstruktivismu své odpodstatnění. A. Moravcsik se ve svých úvahách věnoval roli vládních elit, které jsou pro výkon politiky velmi důležité, a toto zaměření u zbylých autorů není natolik výrazné. Zároveň úvahy spojené s konstruktivismem a okolnostmi politických krizí jsou ojedinělé a v případě Ukrajiny a EU mohou sloužit konstruktivistickému směru pro interpretaci. Vzájemné vztahy si prošly několika turbulentními okamžiky, k jejichž analýze je tento přístup rozhodně využitelný.

A. Moravcsik i přes svůj kritický postoj předkládá plodné podněty konstruktivistické scéně, která se může vlivem jeho názorů nadále zdokonalovat a překonávat své problémové body. Z těchto důvodů je přístup dle A. Moravcsika důležitý a využitelný. I přes svou kritiku ve výše zmíněném pojednání upozorňuje na potenciálně využitelné principy.

1.3.3 Přístup dle Josepha Jupille, Jamese A. Caprosa a Jeffreyho T. Checkela

Joseph Jupille, James A. Caproso a Jeffrey T. Checkel v publikaci *Integration Institution Rationalism, Constructivism, and the Study of the European Union* (2003) uvádí, že obdobně jako racionální volba není konstruktivismus teorií, ale přístupem k sociálnímu bádání. Vychází ze dvou předpokladů. Za prvé prostředí, ve kterém aktéři jednají, je sociální i materiální. Za druhé tato skutečnost může aktérům poskytnout porozumění jejich zájmům. Konstruktivisté zdůrazňují proces interakce mezi aktéry a strukturami; ontologie je jedno ze vzájemných uspořádání, ve kterém ani jedna analytická jednotka (myšleno činitelé ani struktury) není redukována na druhou. Předchozí zjištění pro většinu teoretiků představuje „černou skříňku“ zájmu a formování identity, kde zájmy aktérů vycházejí z interakcí s institucionálními strukturami a jsou pro ně endogenní. Konstruktivisté tímto způsobem napadají redukcionistické verze metodologického individualismu, které zaujímají důležitou roli v přístupech racionální volby ke komparativní politice EU. Tento pohled zaměřený na aktéry tvrdí, že všechny sociální jevy jsou vysvětlitelné pouze prostřednictvím jednotlivých aktérů, jejich cílů a akcí. Výchozím bodem analýzy jsou aktéři s danými vlastnostmi (Jupille, Caporaso, & Checkel, 2003, s. 14–15).

Kromě toho se teorie jednání předkládané konstruktivisty liší od těch, které preferují analytici racionální volby. I přes to, že jmenovaní analytici zdůrazňují strategickou volbu a konsekvencialistické chování řízené kalkulacemi prostředků a cílů, často zdůrazňují argumentaci, uvažování a vhodné chování řízené učením a dynamikou socializace. Z této

perspektivy instituce konceptualizované jako sociální normy mají hlubší vliv na základní vlastnosti aktérů, jako jsou zájmy a identity. Za tímto bodem se však dle autorů začínají objevovat rozdíly ve skutečnosti, jak daleko zajít „jazykovým obratem“ v otázce teorie a výzkumné metody (Jupille, Caporaso, & Checkel, 2003, s. 14–15).

V tomto spise a v mnoha dalších je zdůrazňováno to, co se nazývá „*modernistický*“, „*tenký*“ nebo „*konvenční*“ konstruktivismus. Tyto termíny odkazují na skupinu akademiků, kteří neodmítají vědu nebo kauzální vysvětlení. Jejich spor s více používanými teoriemi má více společného s teoretickou specifikací než s ontologií nebo epistemologií. Tento umírněný konstruktivismus má veškeré předpoklady pro navázání a začlenění institucionalismů. Prakticky řečeno, umírnění konstruktivisté často zkoumají roli sociálních faktů (norem nebo kultury) v ohledu vytváření zájmů a identity států a aktérů. V souladu se svým ontologickým základem k takové „konstrukci“ nedochází pouze skrz užití strategické volby, ale také prostřednictvím způsobů přesvědčování nebo sociálního učení. Při vytváření a zaznamenávání takových tvrzení budou tito akademici obvykle zvažovat alternativní vysvětlení, nebo využívat kontrafaktuální analýzy (Jupille, Caporaso, & Checkel, 2003, s. 14–15).

1.3.4 Přístup dle Marka A. Pollacka

Mark A. Pollack uvedl v *Theorizing the European Union: International Organization, Domestic Polity, or Experiment in New Governance?* (2005), že stejně jako teorie racionální volby ani konstruktivistická teorie nezačala svou existenci studiem EU. Konstruktivisté chápou instituce jako jev zahrnující nejen formální pravidla, ale také neformální normy. Očekávají, že tato pravidla a normy budou popisovat aktéry a utvářet jejich identity a preference. Preference aktérů nejsou exogenně dané a striktně pojaté jako v racionalistických modelech, ale endogenní vůči institucím a identitám jednotlivců utvářených jejich sociálním prostředím. Konstruktivisté dovádějí tento argument k logickému závěru a obecně odmítají racionalistické pojetí aktérů jako maximalizátorů užitku fungujících dle „logiky následnosti“ ve prospěch pojetí „logiky vhodnosti“ (Pollack, 2005, s. 365–367).

V oblasti studií EU stále větší počet akademiků tvrdí, že instituce EU utvářejí nejen chování, ale také preference a identitu jednotlivců z řad politiků a členů členských vlád. Konstruktivističtí teoretici předkládají pozoruhodný soubor otázek o dopadech evropské integrace na jednotlivce a státy. Přesto konstruktivisté nedokázali účinně přispět k empirickému chápání evropské integrace, a to následjících důvodů. Zprv, konstruktivisté

obvykle selhávají při konstruování odlišných falzifikovatelných hypotéz a místo toho volí široké interpretační rámce, které mohou vyhovovat téměř jakémukoli možnému výsledku, a proto nepodléhají falzifikaci prostřednictvím empirické analýzy. Za druhé, i když konstruktivisté předpokládají hypotézy, které jsou v zásadě falzifikovatelné, obecně tyto hypotézy neformulují a netestují způsobem, který jasně stanovuje rozdíly mezi konstruktivistickými prognózami a jejich racionalistickými kolegy (Pollack, 2005, s. 365–367).

Dokud se konstruktivisté neodhodlají otestovat své hypotézy a neučiní tak navzdory převládajícím a odlišným racionalistickým modelům, konstruktivismus dle Marka A. Pollacka nesešoupí „z výšin“. Do té míry, do jaké konstruktivisté odmítají pozitivismus a systematické testování konkurenčních hypotéz, se zdá, že racionalisticko-konstruktivistická debata dospěla do metateoretické slepé uličky. V ní konstruktivisté a racionalisté nejsou schopni dosáhnout společného standardu pro posuzování toho, co představuje podporu jednoho či druhého přístupu (Pollack, 2005, s. 365–367).

1.3.5 Přístup dle Anastasie Chebakove

Dle publikace Anastasie Chebakove *Theorizing the EU as a Global Actor: A Constructivist Approach* (2008) se konstruktivisté v první řadě zajímají o to, jak myšlenky a normy definují mezinárodní rámec, který vytváří identity, zájmy a zahraničněpolitické směřování států. Dále jak státní a nestátní aktéři tento rámec reprodukují, případně transformují. Proto konstruktivisté při pohledu na „cyklický proces výstavby“ mezi strukturou a aktéry vytvářejí dobře známý „most“ mezi strukturou a aktéry. Je nutné zdůraznit, že konstruktivisté i přes svou oblibu idealismu neodmítají materialismus ani existenci materiální reality. Tato skutečnost je však v souladu s konstruktivistickým myšlením závislá i na významu, který jí aktéři předepisují (Chebakova, 2008, s. 4–5).

Autorka se domnívá, že toto „rozpoznání“ materiální ontologie dává konstruktivistům prostor využívat ve svém výzkumném rámci „konvenční“ kvantitativní a kvalitativní metody a jejich výsledky pak interpretovat na poli konstruktivismu. Sociální konstruktivismus navíc interpretuje globální politiku z hlediska sociální interakce, ve které probíhá život aktérů. Tyto procesy sociální interakce je ovlivňují a mění jejich vnímání sebe sama i ostatních. Úkolem konstruktivisty je dle autorky spojit analýzu materiálních struktur se zkoumáním vjemů a významů, které jim relevantní aktéři přinášejí. Dle A. Chebakove by bylo tedy zajímavé využít tuto analýzu vztahů mezi aktéry a strukturou, aby došlo k prozkoumání schopnosti EU utvářet události uvnitř i vně svých hranic. A to buď vlastní vůlí

v procesu integrace, nebo v reakci na vnější podněty ze strany aktérů. Stojí za zmínku, že se autorka nesnaží zcela diskvalifikovat jiné přístupy k teoretizování EU. Místo toho jsou konstruktivistické teoretické pohledy považovány za analytické nástroje, a nikoli za empirickou explanaci reality. Tyto perspektivy poskytují pouze představu o tom, jak lze analyzovat a chápat EU a její zahraničněpolitický rozměr. Dále poskytují výzkumníkům „popis mezinárodní arény“, který lze navrhovat různými způsoby s různým zaměřením a v různém měřítku (Chebakova, 2008, s. 4–5).

Konstruktivismus tedy představuje pouze jeden „návod“, který nabízí alternativu k dalším možným perspektivám. Navíc struktura pro konstruktivismus je jak objektivní realitou, tak prostředím, které aktéři vytvořili. Struktura, tedy vnější svět, vytváří pouze v kontextu pro interpretaci, ale neurčuje jeho výsledky. Evropská unie dle A. Chebakove vytváří svou identitu jako vlivný globální aktér, který buduje svůj globální vliv. Tímto EU potvrzuje dle autorky skutečnost, že i mezinárodní organizace jsou vedle států vhodným objektem pro výzkum. (Chebkova, 2008, s. 4–5).

1.3.6 Přístup dle Jeffreyeho Lewise

Jeffrey Lewis se ve své práci s názvem *Institutional Environments and Everyday EU Decision Making: Rationalist or Constructivist?* snaží ověřit, jaký je rozdíl v institucionálním prostředí a jaký vliv má v daném případě styl rozhodování. Autor v této práci využívá přístupů racionalistické a konstruktivistické scény s cílem přijít s jasnou odpovědí. (Lewis, 2003, s. 97).

V rámci úvah nad rozdíly mezi konstruktivismem a racionalismem se autor rozhodl vytvořit několik kritérií, dle kterých srovnával pohledy obou skupin. Z ohledu zaměření této práce je důležitý pro tuto kapitolu především konstruktivistický přístup. Z pohledu racionality aktérů je v konstruktivismu možný výskyt různých perspektiv. Autor hovoří takto o důkazu „kolektivní legitimacy“, která ovlivňuje instrumentální chování nebo kolektivní plánování jednotlivých aktérů. Povaha egoismu předpokládá spíše sebeovládání. Může zahrnovat také smysl pro povinnost, odpovědnost nebo přesvědčení o konkrétních principech. Identity, postoje a vnímání rolí jsou typické pro sociální kontext a interakci na úrovni EU. Samotná interakce může dle autora vést k předefinovanému nebo rozšířenému sebeuvědomění. „Hustoty“ institucionálního a normativního prostředí jsou vysoké. Neformální normy a pravidla jsou považovány za klíčovou složkou způsobu rozhodování. Přesvědčování v ohledu socializace je možné. Normy jsou vnímány jako legitimní. Autor

závěrem rozlišuje dále dva stupně socializace. Prvním je tzv. částečná socializace a druhá, tzv. hluboká socializace. (Lewis, 2003, s. 103-104).

1.3.7 Přístup dle Janusze Ruszkowského

Janusz Ruszkowski ve svém textu s názvem *The Constructivist Approach to Europeanisation ad personam: Towards Social Functionalism* si dal za cíl postupně prozkoumat typ evropeizace s označením „ad personam“, s využitím nástrojů aplikovaných v konstruktivismu. V rámci logiky vhodnosti je výsledný postoj složený z jednání podle dané situace, role aktéra (pozice, pracovního zařazení, funkce) a podle pravidel daného prostředí. Stanovením institucionálního chování může konkrétní instituce buď omezit, nebo naopak umožnit politickou změnu. V logice vhodnosti je institucionální chování určováno stanovením parametrů přijatelného chování. Logikou přiměřenosti je dle autora systém vnitřních postupů, činností a hodnot, které vycházejí z nastavení v dané instituci. Tyto zažité okolnosti nutí aktéry, kteří v této instituci působí, plnit role a činnosti podle stanovených hodnot. Tento typ institucionální kultury způsobuje rozšiřování těchto zvyklostí napříč prostorem, což může vést k jejímu přijetí strany úředníků. Pokud se konkrétní úředník řídí normami dané instituce a považuje je dokonce za své, bylo dosaženo efektivního procesu internalizace (Ruszkowski, 2019, s. 116).

Definice konstruktivismu ve vztahu k výzkumu EU mají i přes zdánlivou rozdílnost mnoho společného. Za prvé se shodují ve sdělení, že konstruktivismus se nezrodil jako teorie k vysvětlení případu EU. Za druhé pracují se základním pojmem vytváření reality lidmi na základě jejich vnímání světa. Za velmi vypovídající je v této práci považován přístup J. Lewise z důvodu systematičnosti a vysoké konkretizace. Zbylé jsou díky své obecnosti sice využitelné v širokém množství případů, ale konkretizaci postrádají. Přístup A. Moravcsika je velmi užitečný, přestože jde o kritiku tohoto směru. V případě Ukrajiny a aplikace na ni je nejdůležitějším pojmem identita a rozvoj různých perspektiv. Jak ukazuje historie a současné události, u národa s rozpolceným vnímáním své náležitosti se postupně vlivem okolí vyvinula preference proevropského státu. Dále je v práci využíváno závěrů Janusze Ruszkowského, který se v rámci svých úvah nejvíce přiblížil vyznění této práce. Logika vhodnosti a přiměřenosti jsou brány jako faktory, které nejvíce vypovídají o vztahu Ukrajiny a EU.

Konstruktivistické přístupy v *Constructivist Approaches to EU–Turkey Relations* od Wulfa Reinerse a Ebru Turhan (2021) v nejširším slova smyslu sdílejí důraz na roli norem, hodnot, idejí, identit a diskurzu při konstituování sociálního světa. Normy nastavují standardy vhodného chování, ideje představují sdílená porozumění, diskurz odráží dominantní způsoby reprezentace reality a identity jsou obrazy a koncepty sebe sama, které mají aktéři a které jsou jim připisovány. Konstruktivistické přístupy k mezinárodním vztahům zdůrazňují, že státy, stejně jako lidští aktéři, neexistují nezávisle na svém sociálním prostředí a jeho sdílených systémech významů. Proto je v konstruktivismu odmítáno zacházet se státy jako s přísně racionálními a sobeckými aktéry, kteří sledují vlastní strategické preference zaměřené na maximalizaci vlastního zájmu. Podle konstruktivistického přístupu je tedy EU sociálně konturovaným aktérem. Zájmy EU a jejich členských států jsou utvářeny jejich nosnými identitami a převládajícími znaky evropské a globální společnosti (Reiners & Turhan, 2021, s. 64–65).

Role „norem, hodnoty idejí, identity a diskurz tvorby sociálního světa“ jsou pojmy, se kterými v textu dále pracujeme. Samotná *identita* má své samostatné místo v podkapitole níže. Nastavení „*norem*“ v případě Ukrajiny nabývá reálných obrysů v případě snahy Ukrajiny stát se členem EU. Především jsou to konkrétní kroky a postoje, které by měly členství zajistit. „*Ideje*“ jako sdílená porozumění lze sledovat v oblasti přijímání evropských standardů ve veřejné správě, či způsobu chodu ukrajinské společnosti. „*Identita*“ je v této aplikaci primárně postavena na ukrajinské národní identitě, která se odlišuje od té ruské a je zároveň pevně spojena s evropskou identitou. Úvahy nad „*diskurzem tvorby sociálního světa*“ lze připisat oficiálnímu zakotvení proevropského směřování do ústavy Ukrajiny a prezentaci ukrajinského směřování do EU jako nejlepšího možného východiska a jediné záruky blahobytu a bezpečnosti. Konstruktivistické pojmání mezinárodních vztahů a EU zároveň tvrdí, že žádný aktér není nezávislý na svém prostředí. To platí i o Ukrajině a jejím blízkém sousedství. Na jedné straně můžeme pozorovat členské státy EU, které mají dlouhodobě zajištěnou bezpečnost a díky jednotnému evropskému trhu také pozitivní ekonomický růst. Na druhé straně Ukrajinci musí pozorovat také sousední státy mimo EU, jako je Bělorusko a Rusko, které s ohledem na povahu režimů jsou nuceny čelit vnitřním nestabilitám. Rusko jako takové se v ukrajinské historii nejednou projevilo jako hlavní zdroj existenciálních hrozeb. Proto je logické směřování Ukrajiny do EU. V dnešních dnech se jako hlavní důvod pro směřování ke členství v EU jeví ruská invaze, která představuje největší hrozbu od vzniku nezávislé Ukrajiny.

1.4 Identita

Výzkum, který je obsažen v této práci, je soustředěn na formování evropské identity, která se na Ukrajině postupně začala ukotvovat vlivem okolních dějů. Právě její pochopení je nutné pro porozumění celého komplexního děje. Tomuto tématu se ve svém zaměření věnoval Kai Gehring ve svých publikacích *External Threat, Group Identity, and Support for Common Policies – The Effect of the Russian Invasion in Ukraine on European Union Identity* (2020) a *Can External Threats Foster a European Union Identity? Evidence from Russia's Invasion of Ukraine* (2021). Zde pracuje s předpokladem tvorby evropské identity právě díky negativním okolním vlivům. V obou případech je stanoveno, že důvodem k růstu evropské identity je právě Rusko, které je kvůli svým krokům vnímáno jako přímá vojenská hrozba, což poskytuje okolním evropským státům důvod pro vstup do spojeneckých svazků.

Role Ruska při vytváření evropské identity ve své publikaci *The External Constitution of European Identity: Russia and Turkey as Europe-makers* (2012) popsali Viatcheslav Morozov a Bahar Rumelili těmito slovy: „z politického hlediska zůstává Rusko outsiderem, jehož aktivní externalita je zásadní pro vznik a upevnění EU jako jediného ztělesnění evropské myšlenky. Evropané se mohou mezi sebou hádat o nejlepší reakci na krizi na Kavkaze nebo o směr energetických toků, ale jak zdůraznil Thomas Diez, ‚reprezentace Evropy jako síly pro mír a blahobyt je téměř konsenzuální‘. Jakákoli vnější výzva upevňuje téměř univerzální věrnost této identitě – není náhoda, že se Rusové pokouší vrazit klín mezi ‚starou‘ a ‚novou‘ Evropu v otázkách, jako je význam druhé světové války a vítězství. Ty zůstávají z velké části neúspěšné, na rozdíl od různých obchodů s ropou a plynem“ (Morozov & Rumelili, 2012, s. 41–42). Tento názor přímo koresponduje se současným vývojem na Ukrajině.

Dana Tandilashvili užila v textu *Classical Realist and Norm-Based Constructivist Analysis of Russia's Invasion of Ukraine and Annexation of Crimea* (2015), konstruktivistické tvrzení o identitě státu, následné akci a utváření zájmů společenskými normami. Tyto komponenty dále využívala pro vysvětlení rusko-ukrajinského konfliktu. Putin dle ní využil sdílení ruské identity obyvatel na Krymu k ospravedlnění své anexe tohoto poloostrova. Po celá staletí byla oblast Krymu známá jako samozřejmá součást Ruské republiky, dokud ji tehdejší sovětská lídr Nikita Chruščov v roce 1954 nepřevodil pod Ukrajinskou sovětskou socialistickou republiku. Z užitého konstruktivistického hlediska ovlivňují emocionální asociace s územní identitou státu to, jak lidé chápou politické volby a směřování. Putin tvrdí, že kulturní vazby Krymu s Ruskem jsou silnější a hlubší než

s Ukrajinou. Myšlenka silné ruské identity obyvatel Krymu se proto může použít k vysvětlení ruského zájmu o jeho znovuzískání. Konstruktivisté se tedy ruské činy dívají jako na snahu o ztotožňování se s lidmi žijícími na Krymu. Ruské kroky jsou dále vedeny podle historických identit, které lidé mezi sebou mají obyvatelé obou území. Prezident Putin prohlásil, že kroky, které učinilo vedení Krymu, byly založeny na standardech mezinárodního práva a jejich cílem bylo zajistit zájmy obyvatel Krymu. Rusko dále prohlašuje, že se v žádném případě nedopustilo žádného provinění, protože snaha umožnit Krymu, aby byl součástí Ruska, byla realizována na návrh jiného suverénního státu. Kromě faktu, že na Krymu žije více než milion ruských mluvících občanů, se Putin zaměřil na nacionalistické a sociální cítění obyvatel Krymu s cílem legitimizace svého nároku. Putin uvedl, že jeho akce a postoje chrání ruské obyvatelstvo před povstáním, které na Ukrajině vzniká. Konstruktivismus potvrzuje dle D. Tandilashvili, že normou je to, co dostatečný počet činitelů jako normu vědomě přijímá a dodržuje. Proto Rusko argumentuje tím, že pouze zohledňuje projev vůle lidu na Krymu do té míry, jak byla vyjádřena v referendu z března 2014, a dodržuje mezinárodní normy a pravidla. Rusko věří, že jedná v souladu s mezinárodním právem, využívá svého nezcizitelného práva uznat stát a uzavřít mezinárodní smlouvu se vzájemnou dohodou obou zúčastněných stran. Dle federálního ústavního práva Ruska je začlenění cizího státu do Ruské federace ovlivněno vzájemnou dohodou Ruska a dotčeného státu. Rusko dle autorky využilo vlastností normotvorného konstruktivismu k tomu, aby tvrdilo, že jeho nárok na Krym je v mezích mezinárodních pravidel (Tandilashvili, 2015, s. 8–9).

Paul J. D'Anieri v publikaci s názvem *Constructivist Theory and Ukrainian Foreign Policy* (2002) uvedl, že považuje konstruktivismus pro výzkum Ukrajiny a její zahraniční politiky za velmi užitečný. Ukrajina totiž dle autora trpí mnohými problémy, na které se konstruktivisté přímo zaměřují. Ukrajina vyhlásila svou nezávislost ještě před oficiálním rozpadem SSSR. Po celou dobu se objevovaly otázky „*Co je Ukrajina a co je Rusko?*“. Oba státy po rozpadu SSSR trpěly problémy s vlastní identitou a tyto problémy poté byly důležitým hybatelem ve vztazích tohoto regionu. Ukrajinská identita zároveň ukazuje, kdo je Ukrajinec. Základem sporu o identitu je postoj k otázce, zda se člověk může Ukrajincem pouze nazvat, nebo zda musí mluvit ukrajinsky. Ukrajinský stát přijal koncepci, že všichni obyvatelé Ukrajiny jsou Ukrajinci. Zůstaly však otázky, zda je Ukrajina Západ se všemi s tímto pojmem souvisejícími hodnotami, nebo naopak Východ. Otázkami je opředeno také Rusko. Autor se ptá, zda je Rusko státem s historickým územím z dob carství, nebo jde o stát zrozený v roce 1991, včetně Ukrajiny. Autor dále také vznáší dotaz, zda používání

ruského jazyka nevytváří na Ukrajině vzhledem k jeho rozšíření ruskou identitu. Klíčovým bodem, který autor vyvozuje z konstruktivistického zkoumání ukrajinské zahraniční politiky, je to, že mnohé kroky Ukrajiny na mezinárodní scéně nevedou k dosažení materiálního prospěchu ale spíše k dosažení určitého symbolického výsledku, který pomáhá prosazovat konkrétní představu o ukrajinské identitě. Co se stane v debatě o symbolických záležitostech, bude mít dle autora vliv na materiální otázky a debaty, včetně podoby ukrajinského směřování (D'Anieri, 2002, s. 42–44).

Na základě uvedených prací je zřejmé, že se o evropskou identitu Ukrajiny postaralo velkou měrou Rusko, které se zemi snažilo udržovat stále ve své sféře vlivu. Je také zřejmé, že se Ukrajinci dlouhodobě snažili ve své historii vymezovat vůči rusifikaci a pracovat na své identitě. Toto vymezení logicky vyústilo ve snahu připojit se k Západu, zatímco „Rusko – Východ“ by zůstalo na stejném místě. Kombinace strachu a touhy po své vlastní identitě Ukrajinu nasměrovaly k přání žít v EU. Vzniku skutečné ukrajinské identity pomohl také sám Vladimír Putin, který se ve svých prohlášeních snažil umístit klín mezi Rusy a Ukrajince. Paradoxně je Vladimír Putin schopen nazývat Ukrajince odděleným národem pouze, je-li to v souladu se zájmy Ruska. Naopak ve vybraných případech Vladimír Putin nazývá Ukrajince blízkými příbuznými Rusů, nebo dokonce součástí ruského národa.

2. Konceptualizace a operacionalizace

Cílem výzkumu je analýza vývoje vztahů Ukrajiny a EU od Euromajdanu až po současnou dobu. Tato část slouží pro stanovení ukazatelů, které budou sledovány. Na základě jejich zpracování bude v závěru vyhodnocena analýza dat.

Za vhodný kauzální mechanismus je v této práci považován vztah: „proevropská identita Ukrajiny zapříčiněná negativními postoji k Rusku způsobí motivaci k proevropskému směřování státu“. Důležitou otázkou je také role tzv. „*moderator variable*“, „*mediator variable*“ a „*control variable*“.

Jako „*moderator variable*“ byl zvolen strach o vlastní suverenitu, o kterou Rusko usiluje. Současný geopolitický vývoj tuto myšlenku v maximální míře podporuje. Dostupná „*mediator variable*“ je potřeba vyrovnat se s negativní společnou historií v ruském područí. Ve funkci „*control variable*“ vystupuje snaha států bývalého východního bloku překonat historické vazby na zmíněný Východ a stát se součástí mnohem vyspělejšího Západu.

Jak již bylo uvedeno v předchozích odstavcích a v souladu s konstruktivistickým pohledem, otázka vývoje vztahů mezi Ukrajinou a EU je otázkou ukrajinské identity. Z toho důvodu bude analýza zahrnovat kromě analýzy vývoje vztahů také odkazy na její identitární otázky ve vztahu k hodnotě cítit se jako součást EU. Nesmírně důležité je také zjistit, jakými podněty budou tyto pocity stimulovány. Vybrané oblasti jsou převzaty z poznatků Vitaliana Barberia, Edoarda Mollona a Lucy Pareschi, kteří se v díle *Short Contribution (Report) to be used in Dissemination Events about the Empirical Relevance of a Social Constructivist and Discursive Approach to EU Identity Emergence and Integration* z roku 2017 snažili sjednotit konstruktivistické přístupy ve vztahu k EU a jejímu zkoumání. V návaznosti na předchozí přehledy akademické literatury o evropské integraci z pohledu sociálně konstruktivistického a diskurzivního rozlišujeme dle autorů tři hlavní oblasti aplikace vědeckého výzkumu. Tyto tři oblasti se zaměřují na a) zákony, pravidla a normy v řízení EU; b) ideje politiky a správy věcí veřejných, veřejnou diskusi o EU a její politice; c) sociální identitu a identifikace občanů s EU (Barberio, Mollona, & Pareschi, 2017, s. 7).

Tyto tři kategorie jsou užitečné pro pochopení, co vlastně může vytvořit evropskou identitu a zároveň ovlivňovat vývoj vztahu k EU. Pro konkrétní potřebu této práce je nezbytné uvedené obecné pojmy zasadit do konkrétního rámce.

„*Zákony, pravidla a normy v řízení EU*“ jsou v aplikaci chápány na jednu stranu jako základní dokumenty k fungování EU, ale v přeneseném slova smyslu je možné je vyložit jako zákony, pravidla a normy, které jsou aplikované na situaci Ukrajiny a legislativního

zacházení s ní ze strany EU. V tomto případě je důležité posoudit, jak se ukrajinské a evropské zákony, pravidla a normy liší, nebo naopak shodují. Všechny tyto tři body vytváří komplexní představu o způsobu jednání a rámcích, které jsou dodržovány v dané společnosti a společnost jako taková je přijímá za vlastní. V otázkách těchto hodnot by v případě pozitivního výsledku měl být nalezen průsečík.

„*Ideje politiky a správy věcí veřejných, veřejná diskuse o EU a její politice*“ jsou záležitostmi, již můžeme rozdělit na několik podmnožin. „*Ideje politiky*“ budou zkoumány z pohledu politiky EU vůči Ukrajině a ukrajinské politiky vůči EU. Je důležité získat představu, co si obě strany o sobě navzájem oficiálně myslí, protože tento poznatek určuje budoucnost společných vztahů. Pokud se EU i Ukrajina vzájemně vidí v pozitivním světle, je možné v budoucnu očekávat kladné vztahy a vstřícné kroky. Jakákoliv nejednota, nebo vzájemná odtažitost jsou dostatečným důkazem o budoucím neuspokojivém výsledku. „*Správy veřejných věcí*“ je téma, které se týká především použití evropských, či ukrajinských zdrojů. Obě strany již vynaložily materiální úsilí k vybudování vzájemných vztahů. Je tedy nutné analyzovat, rozsah i obsah tohoto úsilí. „*Veřejná diskuse o EU a její politice*“ je brána z pohledu veřejné diskuse o představě o EU z pohledu Ukrajiny. Tento bod je stěžejní a bez veřejné probíhající diskuse a informovanosti obyvatel Ukrajiny není jednoduché pochopit všechny spojitosti evropského směřování. Nedostatečná diskuse o EU by v případě navázání bližších vztahů a postupné změně elit na Ukrajině mohla vést k obratu ve směřování ukrajinské politiky.

„*Sociální identita a identifikace občanů s EU*“ je apelem na podmínky Ukrajiny. Jde především o to, jak se Ukrajinci sami vidí a cítí být součástí EU. Rovněž jde o důležitý bod, neboť v mezinárodním prostředí stále panují otázky nad přesným identitárním ukotvením Ukrajinců. Rusko i Ukrajina mají stejný původ své státnosti, tudíž obě strany hledají odpověď na otázku „*Kde začíná Ukrajina a kde začíná Rusko?*“ Pokud se občané daného státu nebudou moci ztotožnit s kolektivní politikou EU, do budoucna by je čekala řada úkonů, na které by nebyli připraveni.

V případě „*strategické kalkulace*“ lze očekávat, že se Ukrajina pokusí co nejvíce zavděčit EU dodržováním norem a neustálými demonstracemi vlastního nasazení při plnění podmínek asociační dohody. Jde o prakticky nejlepší způsob, jak navázat dobré styky s jednotlivými evropskými institucemi. Ukrajina se musí v tomto úsilí zaměřit na ty oblasti asociační dohody, které jsou EU nejvíce vyžadované. Tím si zajistí pozici snaživého partnera, který má o členství vážný zájem a je schopný pro něj udělat vše potřebné.

Z pohledu „hraní rolí“ je pro Ukrajinu východiskem mobilizovat veřejné mínění pro co největší zaujetí pro EU. Toho lze docílit správnou prezentací jednotlivých bodů spolupráce s EU jako čistě pozitivních a pro budoucnost prosperity země nutných. Pokud nebude nastoleno pozitivní veřejné mínění vůči proevropskému směřování, může brzy dojít k obrácení Ukrajiny na opačnou stranu. Zároveň Ukrajina může účinně používat své domácí prostředí k vylepšení svého postavení. Skutečnost, že Ukrajina má vysoké zemědělské dispozice a vede přes ni většina ruských plynovodů, činí z Ukrajiny více než strategického partnera.

„Normativní přesvědčování“ lze vidět v oblasti přesvědčování oponentů o správnosti členství Ukrajiny v EU. Zároveň se Ukrajině nabízí pevná mezinárodní spolupráce se státy, které si její členství přejí. Je zřejmé, že pokud bude dostatek podporovatelů, bude pro oponentské státy iracionální bránit Ukrajině ve vstupu za cenu zhoršení vlastní image na evropském poli.

Součástí mechanismu je také interpretace událostí prostřednictvím obecných konstruktivistických proměnných, které byly popsány v kapitole 1.3.

Nastavení „*norem*“ v případě Ukrajiny nabývá reálných obrysů v souvislosti se snahou Ukrajiny stát se členem EU. Dodržování evropských předpisů a smluv je primárním elementem. Pokud chce být Ukrajina viděna jako evropský stát, musí se její chování a projevy shodovat s normami ostatních členských států EU. K tomu slouží také úprava vnitrostátního fungování v oblasti legislativy, která se za tímto účelem musí co nejvíce shodovat s evropskou. Nadále platí také inspirování se normami v okolních evropských státech. Na druhou stranu Ukrajina může sama nabídnout členstkým státům EU vlastní „know-how“, které by mohlo fungování EU a jednotlivých členských států posunout dále.

„*Ideje*“ jako sdílená porozumění lze sledovat v oblasti přijímání evropských standardů ve veřejné správě, či způsobu chodu ukrajinské společnosti. Týkají se také ukrajinského způsobu života, který by se v rámci evropské ideje měl přibližovat západním principům. Sdílená prozumění tedy mají za cíl v případě Ukrajiny dokázat, že je mnohem kompatibilnější se západním světem než s Ruskem. Jde o jeden z klíčových komponentů vymezení se vůči Rusku. Tento způsob je také klíčový pro úvahy ukrajinských občanů, zvláště těch proruských, kteří by mohli při poukázání na společné evropské normy změnit svůj názor ve věci budoucnosti Ukrajiny.

„*Identita*“ je v této aplikaci primárně postavena na ukrajinské národní identitě, která se odlišuje od té ruské a je zároveň pevně spojena s evropskou identitou. Národní ukrajinská identita se opírá o vlastní historii a především jazyk, který byl schopen v sobě uchovat snahy

o národní sebeurčení. Existence národa bez jazyka je vždy složitá. Aby se Ukrajina mohla ještě výrazněji odlišovat od Ruska a společné historie s tímto státem, potřebuje vyhledávat vyšší identitární příslušnosti. V tomto ohledu jde o příslušnost k evropskému světu, který se svými pravidly a zvyky liší od ruského pojmání společnosti. To dává Ukrajině možnost stanovit přesné hranice mezi tím být Ukrajinцем a Rusem. Bez jasné identity by bylo s ohledem na ruské snahy vykreslit ukrajinský národ nemožné ospravedlnit směřování do západních struktur a příslušnost k Západu.

„*Diskurzem tvorby sociálního světa*“, jako dominantním způsobem reprezentace reality, se v této práci rozumí například oficiální zakotvení ukrajinského proevropského směřování do ústavy a prezentace ukrajinského směřování do EU jako nejlepšího možného východiska a jediné záruky blahobytu a bezpečnosti. Principy „*diskurzu tvorby sociálního světa*“ tedy leží v úsilí Ukrajiny prezentovat svou proevropskou orientaci a zároveň pozitivně vykreslovat možné členství v EU s cílem získat podporu ze strany vlastních obyvatel. Jak již bylo zmíněno výše, konstruktivistická teorie je postavena na tvorbě světa a reality prostřednictvím několika způsobů. „*Diskurz tvorby sociálního světa*“ představuje tedy finální prezentaci vytváření reality.

V závěru práce bude pomocí těchto pomocných indikátorů vyvozen souhrn dosavadních zjištění a zároveň bude vytvořena prognóza ukrajinského výhledu členství v EU. Při tomto stanovení budou velmi nápomocné scénáře, které použil Vadym Zheltovskij. Těmi jsou plné členství Ukrajiny v EU, úspěšná integrace bez perspektivy plného členství v EU a odklon od proevropského záměru. Zároveň je ale velmi důležité závěr zdůvodnit. Pokud se Ukrajina od proevropského záměru odkloní, je nutné vědět, proč tomu tak bylo a jaké podmínky donutily Ukrajinu k tomuto kroku. Dosavadní situace spíše odpovídá prvním dvěma scénářům, přičemž z krátkodobého hlediska je nejpravděpodobnější druhý.

Praktická část

3. Předmajdanovské a majdanovské události

V rámci druhého oddílu této práce je rozpracována analýza událostí, které utvářely vztah Ukrajiny a EU od počátku vzniku tohoto státu v roce 1991 až do dnešních dnů. Obsažené informace podléhají výše zmíněnému mechanismu analýzy s cílem shromáždit nejrelevantnější data pro zkoumání vztahů mezi Ukrajinou a EU. Důležitou roli v této části hrají také jednotlivé dokumenty a konkrétní body spolupráce mezi Ukrajinou a EU. Součástí této kapitoly je také probíhající válečný konflikt na Ukrajině. S ohledem na snahu nezkrasit a nezhodnotit výsledek byly jednotlivé informace vybírány kritickým způsobem a s maximálním přihlédnutím k podstatě současného válečného konfliktu.

3.1 Předmajdanovské události

Deklarovaným cílem této kapitoly je představit počátky vztahů mezi Ukrajinou a EU od roku 1991 až do konce Euromajdanu v roce 2013. Hlavní důraz byl kladen na vývoj identity nezávislého ukrajinského státu a jeho postupného evropského směřování. Současně je tato kapitola důležitá pro pochopení vzniku prvních ústních dohod mezi Ukrajinou a EU. S ohledem na zaměření práce na období od Euromajdanu až po současnost, není tato kapitola obsáhlá, ale jsou v ní uvedeny nejdůležitější informace pro pochopení pozdějších událostí.

Ukrajina již od počátku své existence v roce 1991 podporovala myšlenku výhodního rozšíření EU, protože se tato vidina zdála jako slibná perspektiva pro rozvoj nově nezávislé Ukrajiny. Tyto tendence však narážely na geopolitickou situaci, která byla způsobena především rozpadem SSSR. Na počátku 90. let byla svoboda politického směřování nezávislé Ukrajiny velmi omezená a ruskými médii byla Ukrajina vykreslována jako nestabilní země s hrozbou vnitrostátních konfliktů. Situace byla umocněna také skutečností, že Ukrajina stále vlastnila sovětské jaderné zbraně. Zároveň NATO nebylo ochotno v roce 1992 Ukrajině zajistit posílení bezpečnosti. Administrativa amerického prezidenta George H. W. Bushe toto činila z důvodu zachování rovnováhy ruského vlivu ve střední a východní Evropě. Postoj Evropy byl shodný. Situace se však změnila po roce 1994, kdy byla uzavřena dohoda o odstranění jaderných zbraní a jejich převozu do Ruska. Ve stejné době se Ukrajina připojila k NATO programu „Partnerství pro mír“ a ke „Smlouvě o nešíření jaderných zbraní“. Jako logický následek se obraz Ukrajiny na mezinárodní scéně pozitivně změnil a dne 14. června 1994 byla podepsána „Dohoda o partnerství a spolupráci mezi Evropským společenstvím, jeho členskými státy a Ukrajinou“. Dohoda vstoupila v platnost

1. března. V roce 1999 byly vypracovány společné zásady pro politiku EU vůči nezávislé Ukrajině a v dokumentu nazvaném „Společná strategie Evropské rady pro Ukrajinu“ bylo uvedeno, že plná implementace „Dohody o partnerství a spolupráci“ je potřebným předpokladem pro budoucí úspěšnou integraci Ukrajiny do společné evropské ekonomiky a také pomůže Ukrajině prosadit svou evropskou identitu (Hud & Didukh, 2012, s. 237–238).

V roce 2003 EU zavedla Evropskou politiku sousedství (EPS), která byla oficiálně spuštěna v roce 2004. Hlavním cílem EPS bylo poskytnout prostředí pro rozvoj nového vztahu, který by ve střednědobém horizontu nezahrnoval perspektivu členství nebo explicitní roli v institucích EU. Vzhledem k tomu, že EU byla zaujata budoucím přistoupením deseti nových členů, Ukrajina a její integrace nebyla v období před tzv. „Oranžovou revolucí“ prioritou. V roce 2005 Ukrajina nesplnila tři kodaňská kritéria pro přistoupení, a to: 1) stabilitu institucí zaručujících demokracii, právní stát, lidská práva a respektování a ochranu menšin; 2) tržní hospodářství; 3) správní a institucionální kapacitu pro účinné provádění *acquis* EU a schopnost převzít závazky vyplývající z členství. Ukrajinská tržní ekonomika nebyla plně rozvinuta, právní stát byl neúplný, a především, úroveň korupce byla stále vysoká. Přesto Evropský parlament schválil deklaraci vyzývající Evropskou radu, Evropskou komisi a členské státy EU, aby urychlily proces integrace Ukrajiny a možná i jejího budoucího členství v EU. V prosinci 2005 udělila Rada EU Ukrajině status tržního hospodářství. Vztahy mezi Ukrajinou a EU se mohly zlepšit po ukrajinských parlamentních volbách v roce 2006, kdy strany oranžového uskupení získaly většinu mandátů. Nepodařilo se jim však ustanovit parlamentní koalici, a z toho důvodu ztratili funkci premiéra pro Viktora Janukovyče. Politické boje na Ukrajině nejenže vytvořily negativní obraz země, ale snížily ochotu EU spolupracovat s Ukrajinou. Dialog o liberalizaci vízového režimu mezi EU a Ukrajinou byl zahájen v říjnu 2008, což lze částečně připisat jedné vnější události. Byl jí konflikt mezi Gruzii a Ruskem, který vypukl v srpnu 2008 o území Jižní Osetie a Abcházie. Nepřátelské akce přiměly EU přehodnotit svou budoucí politiku vůči postkomunistickým zemím. V důsledku toho EU nabídla Ukrajině Východní partnerství. Východní partnerství, které bylo podepsáno v květnu 2009, poskytlo Ukrajině vyhlídku na uvolnění vízového režimu, podepsání dohody o přidružení a příležitosti k vytvoření hlubokých a komplexních zón volného obchodu (DCFTA) pro partnerské země. Vyhlídka na politické přidružení Ukrajiny však nebyla dostatečně silným podnětem pro reformy. Aby byla pravidla podmíněnosti účinná, měla by být uvedena v oficiálních dokumentech a právně specifikována v *acquis* EU a mezinárodních smlouvách s reálnou perspektivou integrace do EU. To nebyl případ podpisu asociační dohody. Závěrečná zpráva

Evropské komise z roku 2011 o pokroku uvedla, že ukrajinský soudní systém nebyl po dvaceti letech nezávislosti stále reformován. Rozsáhlá korupce a nepříznivé prostředí pro podniky byly také uváděny jako překážky budoucí integrace Ukrajiny. Za těchto okolností EU využila proces vyjednávání asociační dohody k řešení nedostatku demokratických změn. V březnu 2012 EU a Ukrajina odsouhlasily znění asociační dohody a její DCFTA, které naznačily ochotu Ukrajiny dodržovat priority dohody před jejím provedením v roce 2013. Na jaře 2013 však EU poznamenala, že v průběhu roku 2012 Ukrajina ignorovala drtivou většinu klíčových doporučení, které byly zmíněny ve zprávě o pokroku evropské politiky sousedství. Nicméně v únoru 2013 prezident Janukovyč znovu potvrdil odhodlání Ukrajiny podepsat asociační dohodu do summitu Východního partnerství ve Vilniusu v listopadu 2013, čímž slíbil formální evropeizaci Ukrajiny. Místo svého slibu ale přijal ruskou ekonomickou podporu, včetně nízkých cen plynu, a odložil podpis asociační dohody (Thomson, 2019, s. 69–71).

Po oranžové revoluci v roce 2004 se strategie EU vůči Ukrajině stále více orientovala na podporu demokratického zřízení. EU vyžadovala, aby ukrajinské prezidentské a parlamentní volby proběhly demokratickým způsobem a v souladu se standardy OBSE. Bylo stanoveno, aby převládal právní stát a aby se legislativa, normy a standardy země postupně přibližovaly legislativě, normám a standardům EU. Dále bylo nutné, aby Ukrajina trvala na nezávislosti soudnictví a požadovala rozvoj administrativních kapacit. Například výměnou za svobodné volby v letech 2006 a 2007 nabídla EU Ukrajině poměrně vysokou hmatatelnou odměnu v podobě zahájení a dalšího posílení jednání o zóně volného obchodu (FTA). EU očividně skutečně uspěla, protože volby byly uznány jako převážně svobodné a spravedlivé (Franke, Gawrich, Melnykovska, & Schweickert, 2010, s. 157–159).

Evropská politika sousedství požadovala, aby Ukrajina přizpůsobila své právní předpisy požadavkům vnitřního trhu EU a WTO. Evropská unie usnadnila členství Ukrajiny ve WTO tím, že trvala na prosazování zásad GATT. Mezi ně patřila doložka nejvyšších výhod, národní zacházení, svoboda tranzitu a základní zákaz množstevních omezení. Výměnou za hospodářské reformy nabídla EU další odměny, jakými byly lepší preferenční obchodní vztahy s perspektivou dohody o volném obchodu a v dlouhodobém horizontu „podíl“ na vnitřním trhu EU. Dosažení těchto odměn však záviselo na pokroku Ukrajiny při plnění požadavků EU. Tyto ekonomické odměny se nepoužívaly k dosažení evropeizace sousedství pouze v rámci hospodářské spolupráce. Uplatňovaly se také v jiných oblastech, včetně podpory demokracie. Odměny se projevíly také v roce 2005, kdy EU udělila Ukrajině ex post plnohodnotný status tržního hospodářství výměnou za opakované kolo voleb v roce

2004. Uplatňování ekonomických odměn na podporu demokracie bylo také viditelné, když EU slíbila pomoc Ukrajině při přistoupení k WTO a zavázala se zahájit jednání o dohodě o volném obchodu. Podmínkou však bylo, aby parlamentní volby v letech 2006 a 2007 byly dle jasných kritérií svobodné a spravedlivé (Franke, Gawrich, Melnykovska, & Schweickert, 2013, s. 160–162).

3.2 Majdanovské události

Tzv. Euromajdan bylo protestní hnutí, které se aktivizovalo 21. listopadu 2013. Důvodem bylo jednostranné odložení podpisu asociační dohody mezi EU a Ukrajinou. Jednalo se o náhlou politickou výměnu proevropské orientace za proruskou orientaci, což mělo za následek první protesty. Poté, co ukrajinská speciální pořádková jednotka Berkut násilnými metodami vystoupila proti demonstrujícím, nabyly tyto protesty proti vládnoucí moci mnohem masivnějšího charakteru (Shveda & Ho Park, 2014, s. 85).

Dne 26. listopadu 2013 vyjádřil předseda zahraničního výboru EU Elmar Brok spolu s Jacekem Saryusz-Wolskim podporu ukrajinským demonstrantům. Zdůraznili také, že dveře do EU zůstávají ukrajinskému národu otevřené a Ukrajina má legitimní právo učinit svou evropskou volbu. Zároveň varovali ukrajinské úřady, aby nepoužívaly násilí (Evropský parlament, 2013).

Později, 8. prosince 2013, předseda Evropského parlamentu Martin Schulz vyjádřil na svém twitterovém účtu naději, že Viktor Janukovyč nakonec začne naslouchat požadavkům demonstrantů (EP President hopes Yanukovich will start listening to Maidan voices, 2013).

Dne 22. února 2014 ukrajinský parlament za podpory demonstrantů schválil výzvu k okamžité rezignaci Viktora Janukovyče, což znamenalo konec jeho vlády. Nové volby byly vyhlášeny na 25. květen. Viktor Janukovyč vývoj událostí označil za převrat a odmítl podat demisi s odvoláním, že vývoj na Ukrajině připomíná nástup nacismu v Německu (Kyjev: Parlament sesadil Janukovyče, volby budou v květnu, 2014).

O den později, 23. února 2014, ukrajinští poslanci převedli pravomoci prezidenta na nově zvoleného předsedu parlamentu Olexandra Turčynova (Himmer & Vanda, 2014).

S ohledem na anexi poloostrova Krym vydala EU k 20./21. březnu 2014 prohlášení, ve kterém v bodě 29 vyjadřuje svou odhodlanost nadále prosazovat suverenitu a územní celistvost EU. Evropská rada označila referendum na Krymu za nezákonné a jasným rozporu s ukrajinskou ústavou. Ostře odsoudila nezákonnou anexi Krymu a Sevastopolu

a nehodlá ji ani uznat v budoucnu. Evropská rada zažádala Evropskou komisi o vyhodnocení právních důsledků anexe Krymu a návržení hospodářských, obchodních a finančních omezení, která by byla v krátkém času provedena (Evropská rada, 2014, s. 13).

4. Analytická část

V této části práce je prezentována analýza a sběr údajů s cílem zkoumat vývoj vztahů EU a Ukrajiny. Na základě ukazatelů, které byly použity v textu *Short Contribution (Report) to be used in Dissemination Events about The Empirical Relevance of a Social Constructivist and Discursive Approach to EU Identity Emergence and Integration* kolektivu autorů Vitaliana Barberia, Edoarda Mollona a Lucy Pareschi bude postupně analyzován vývoj vztahů v obdobích prezidenství obou dosavadních pomajdanových prezidentů Ukrajiny. Použitými ukazateli jsou: „*zákony*“, „*pravidla a normy v řízení EU*“, „*ideje politiky a správy věcí veřejných*“, „*veřejná diskuse o EU a její politice*“, „*sociální identita a identifikace občanů s EU*“. Před samotnou analýzou a interpretací jsou události rozděleny do stejnojmenných bloků na základě příslušnosti ke konkrétnímu ukazateli. Na základě analýzy dojde následně k predikci pravděpodobného vývoje ukrajinských aspirací na členství v EU. Zároveň je v této kapitole pracováno s proměnnými konstruktivistické teorie, které jsou dále používány pro interpretaci probíhajících dějů. Těmito proměnnými jsou: „*role norem*“, „*hodnoty idejí*“, „*identity*“ a „*diskurz tvorby sociálního světa*“.

4.1 Porošenkovo prezidenství

Na základě voleb vyhlášených v květnu roku 2014 zvítězil Petro Porošenko. K jeho vítězství přispěla mimo jiné skutečnost, že byl ukrajinskou společností vnímán jako úspěšný podnikatel. Na ukrajinské poměry je vzácným faktem také to, že vyhrál již po prvním kole s podporou 54,7 % hlasů. Porošenkovy zámožné poměry působily na obyvatele Ukrajiny jako ujištění, že tento prezident nebude stát využívat pro své vlastní obohacení. Zároveň jeho nemalé politické zkušenosti měly potenciál pomoci Ukrajině vyřešit tehdejších problémy a rázně se postavit ruskému vojenskému vměšování na východě země (Rohozinska & Shpak, 2019, s. 35).

4.1.1 Zákony, pravidla a normy v řízení EU

Dne 27. června 2014 byly slavnostně podepsány dvoustranné asociační dohody mezi Ukrajinou, Moldavskem a Gruzii a EU. Tato nová generace asociačních dohod nahradila již zastaralé Dohody o partnerství a spolupráci jako primární právní rámec pro bilaterální vztahy mezi EU a těmito zeměmi. K podpisu politických ustanovení dohody o přidružení fakticky došlo 21. března 2014. Později 14. dubna 2014 po zrychleném schvalovacím procesu Evropský parlament a Rada přijaly nařízení o snížení nebo odstranění cel na zboží

pocházející z Ukrajiny. Nicméně cílem asociační dohody nebylo zahájit vstup Ukrajiny do EU, ale vytvořit úzké a privilegované vazby. Jde tedy o částečnou integraci do EU bez jakékoliv zřejmé nabídky plného členství. Kromě obecnější podmíněnosti založené na společných hodnotách zahrnuje dohoda zvláštní formu podmíněnosti přístupu na trh, která je výslovně spojena s procesem sblížení právních předpisů (Van der Loo, Van Elsuwege, & Petrov, 2014, s. 1–10).

Podpis asociační dohody mezi Ukrajinou a EU měl dvě fáze. Politickou část dohody o přidružení i Závěrečný akt summitu podepsal předseda vlády Ukrajiny Arsenij Jaceňuk během mimořádného summitu EU – Ukrajina konaného dne 21. března 2014. Šlo zejména o preambuli, hlavu I „Obecné zásady“, hlavu II „Politický dialog a reforma, politické přidružení, spolupráce a konvergence v zahraniční a bezpečnostní politice“ a hlavu VII „Institucionální, obecná a závěrečná ustanovení“ dohody. Ekonomická část asociační dohody byla podepsána během setkání ukrajinského prezidenta Petra Porošenka s Evropskou radou, vedoucími představiteli EU, hlavami států a předsedy vlád 28 členských států EU dne 27. června 2014. Jednalo se o hlavu III „Spravedlnost, svoboda a bezpečnost“, hlavu IV „Obchod a záležitosti související s obchodem“, hlavu V „Hospodářská a odvětvová spolupráce“ a hlavu VI „Ustanovení o finanční spolupráci a boji proti podvodům“. Tato ekonomická část Dohody spolu s dříve podepsanou politickou částí tvoří jediný dokument. Parlament Ukrajiny a Evropský parlament ratifikovaly asociační dohodu mezi Ukrajinou a EU současně dne 16. září 2014. Ukrajinská strana předala zároveň depozitáři ratifikační listiny, čímž byly dokončeny všechny vnitřní postupy. Asociační dohoda je svým rozsahem a tematickým záběrem dle ukrajinského ministerstva zahraničních věcí největším mezinárodním právním dokumentem v historii Ukrajiny a největší mezinárodní dohodou se třetí zemí, kterou kdy Evropská unie uzavřela. Definiuje nový formát vztahů mezi Ukrajinou a EU na základě „politického přidružení a ekonomické integrace“ a slouží jako strategická směrnice pro systematické sociálně-ekonomické reformy na Ukrajině. Kapitola o Prohloubení a komplexní zóně volného obchodu mezi Ukrajinou a EU definuje právní rámec pro volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a částečně pracovní síly mezi Ukrajinou a EU. Definiuje také sblížení právních předpisů směřující k postupné integraci Ukrajiny do společného trhu EU. Dne 1. září 2017 vstoupila asociační dohoda mezi EU a Ukrajinou po dlouhé době ratifikace plně v platnost (Ministerstvo zahraničních věcí Ukrajiny).

Obzvláště důležité je sledování snah Ukrajiny o sblížení vnitrostátních právních předpisů s právem EU, včetně aspektů implementace a vymáhání pro usnadnění procesu

hodnocení. Ukrajinská vláda je povinna podávat EU zprávy v souladu se stanovenými termíny uvedenými v dohodě. Kromě vypracování zpráv o pokroku, může monitorovací postup zahrnovat kontroly na místě, za účasti institucí EU, orgánů a agentur, nevládních subjektů, dozorcích orgánů, nezávislých odborníků a dalších nástrojů podle nutnosti. Podmínka „otevření trhu“ je dle autorů tohoto textu velmi přísná. Z právního hlediska vyžaduje postup souhlas obou zainteresovaných stran. Na rozdíl od dohody o partnerství a spolupráci, která obsahuje pouze velmi obecnou „doložku o nejlepší snaze“, je součástí asociační dohody několik konkrétních ustanovení o sbližování právních předpisů, včetně podrobných příloh upřesňujících postupy a tempo procesu sbližování pro různé oblasti politiky. Různé doložky o sbližování se liší v tom smyslu, že pro některé oblasti přílohy obsahují podrobné seznamy příslušných právních předpisů EU, zatímco jiné mají obecnější povahu nebo dokonce postrádají jasnou právní povinnost k aproximaci (Van der Loo, Van Elsuwege, & Petrov, 2014, s. 13–14).

Asociační dohoda mezi EU a Ukrajinou plně vstoupila v platnost 1. září 2017. Asociační dohoda a její prohloubená a komplexní zóna volného obchodu se stala hlavním nástrojem pro sbližení Ukrajiny a EU. Evropská unie se dle dohody zavázala k pokračování podpory reformního úsilí Ukrajiny v rovině odborné a finanční, rovněž připojila svůj postoj k podpoře nezávislosti Ukrajiny, její územní celistvosti a k reformě institucí a ekonomiky Ukrajiny. V rámci asociační dohody se Ukrajina na druhé straně zavázala ke strukturálním reformám v oblastech kvality demokracie, lidských práv a státu. Asociační dohoda rovněž předpokládá posílenou spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí, sociálního rozvoje a ochrany, dopravy, ochrany spotřebitele, rovných příležitostí, vzdělávání, mládeže a kultury, průmyslu a energetiky (Evropská komise, 2017).

Dne 9. července 2018 došlo k 20. ukrajinsko—evropském summitu v Bruselu. Vedoucí představitelé EU a Ukrajiny znovu potvrdili svůj trvalý závazek posilovat politické sbližení a hospodářskou integraci Ukrajiny s EU na základě asociační dohody a také znovu zopakovali podporu a závazek vůči ukrajinské nezávislosti, svrchovanosti a územní celistvosti. V závěrečném dokumentu je zmíněn podstatný pokrok, kterého Ukrajina dosáhla ve svém reformním procesu. Evropská unie a Ukrajina uvítaly podstatné zvýšení dvoustranných obchodních toků a účinné provádění bezvízového režimu, což přispělo k prohloubení vztahů. V této souvislosti EU uznala evropské aspirace Ukrajiny a uvítala její evropskou volbu, jak je uvedeno v dohodě o přidružení. Značného pokroku bylo dosaženo ve strukturálních reformách v oblasti decentralizace a veřejné správy, jakož i v oblasti zadávání veřejných zakázek a environmentálních reforem. Evropská unie uvítala také přijetí

zákona o privatizaci a snahu o lepší řízení a transparentnost státních podniků, pokrok dosažený v oblasti zákona o národní bezpečnosti a Energetické strategie do roku 2035 ze strany Ukrajiny. Byla nalezena shoda v důležitosti pokračování a urychlení boje proti korupci. Dále bylo označeno za nutné pokračovat v úsilí o reformu soudnictví a prokuratury k posílení právního státu. V této souvislosti EU uvítala přijetí zákona o Vrchním protikorupčním soudu jako důležitý krok v boji proti korupci. Strany se shodly na naléhavé potřebě, aby Ukrajina přijala kroky ke zrušení opatření neslučitelných s ustanoveními asociační dohody/DCFTA a dalšími mezinárodními obchodními závazky (Consilium, 2018, s. 1–2).

Cílem efektivní implementace asociační dohody mezi EU a Ukrajinou bylo zvýšit přizpůsobivost národního ústavního pořádku projektu evropské integrace a společným evropským hodnotám. Ukrajina prošla dle zjištění autora vnitřně dramatickou transformací ze země, která prosazovala mnohostranou zahraniční politiku dvou protichůdných integračních projektů (evropského a euroasijského), na zemi s pevnou proevropskou politikou zakotvenou v asociační dohodě. Navenek se Ukrajina dle závěrů zavázala k procesům podmíněnosti a monitorování, které vyžaduje asociační dohoda mezi EU a Ukrajinou, výměnou za lepší přístup na vnitřní trh EU, vytvoření hluboké a komplexní zóny volného obchodu a zrušení vízového režimu s EU. Asociační dohoda mezi EU a Ukrajinou vytvořila trvalý institucionální a právní rámec pro uplatňování *acquis* EU, včetně judikatury Soudního dvora EU a komplexního sblížení právních předpisů Ukrajiny a práva EU. Institucionální reformy, které již proběhly, však nelze považovat za plně dostačující. Ukrajinský parlament nedokázal od podepsání asociační dohody stanovit věcné a procesní základy pro uplatňování a provádění dohody o přidružení mezi EU a Ukrajinou v ukrajinském právním řádu. Tuto mezeru však částečně zaplňuje překvapivý soudní aktivismus na Ukrajině. Ukrajinské soudnictví se již dle autora začalo odvolávat na dohodu o přidružení mezi EU a Ukrajinou a příslušné části *acquis* EU, čímž položilo základ pro řádné uplatňování obecných zásad práva EU při uplatňování ustanovení dohody o přidružení mezi EU a Ukrajinou. Významná role v legislativním procesu se očekává od ukrajinského ústavního soudu, který musí dle autora případně striktně vyjasnit status asociační dohody v rámci ukrajinského právního řádu, a nově vzniklého ukrajinského nejvyššího soudu. Dosavadní rozhodnutí ukrajinských soudů ukazují, že množství a kvalita odkazů na SDEU ze strany ukrajinského soudnictví se postupně zlepšuje. Tento jev autor vysvětluje několika faktory. Prvním faktorem je proevropská zahraniční politika Ukrajiny, která upřednostňuje integraci do EU a efektivní implementaci asociační dohody mezi EU a Ukrajinou, významně

přispívá a podporuje proevropský aktivismus ukrajinské justice a její odkazy na judikaturu SDEU. Druhým faktorem je skutečnost, že ukrajinské soudnictví prošlo zásadním přechodem od soudnictví „sovětského typu“ k soudnictví „evropského typu.“ Třetím faktorem je proces aplikace asociační dohody mezi EU a Ukrajinou, který přináší ukrajinské justici k posouzení více případů, jež vyžadují zohlednění relevantní judikatury SDEU (Petrov, 2019, s. 65–66).

4.1.2 Ideje politiky a správy věcí veřejných, veřejná diskuse o EU a její politice

Ve svém volebním programu Petro Porošenko slíbil, že co nejdříve zajistí zavedení bezvízového režimu s EU a do konce svého funkčního období očekává dosažení nezbytných politických rozhodnutí ze strany EU a zahájení jednání o plném členství Ukrajiny v EU. O té uvedl, že EU pro Ukrajinu není cílem, ale nástrojem, jak zemi změnit a zavést v ní evropské standardy. Dále se zavázal k podepsání ekonomické části Dohody s EU o zóně volného obchodu a přislíbil co nejdříve implementovat její ustanovení. Ta jsou v jeho programu označována za „komplexní plán ekonomických reforem na Ukrajině“. Budoucí vstup Ukrajiny do EU považoval ve svém programu Petro Porošenko také za dodatečnou záruku bezpečnosti Ukrajiny v rámci Jednotného evropského bezpečnostního prostoru (Porošenko, 2014, s. 1–6).

V dokumentu Fakta a čísla o vztazích mezi EU a Ukrajinou z roku 2021 je Ukrajina nazývána prioritním partnerem pro EU. Od jara 2014 zahájila Ukrajina dle tohoto dokumentu ambiciózní reformní program, jehož cílem bylo stabilizovat ekonomiku a zlepšit životní úroveň občanů. Mezi prioritní reformy patřil boj proti korupci, reforma soudnictví, ústavní a volební reformy, zlepšení podnikatelského klimatu a energetické účinnosti a také reforma veřejné správy včetně decentralizace. Evropská unie přislíbila na několik příštích let balíček ve výši 12,8 mld. eur na podporu reformního procesu s přísnou podmínkou pokračujícího pokroku (Evropská unie, 2021, s. 1).

Evropská unie také spustila Celostátní program decentralizace poskytující poradenství a podporu pro zlepšení transparentnosti a odpovědnosti místních a regionálních orgánů a posílení místních správních center v hodnotě 90 mil. eur. Dále Program veřejné správy v hodnotě 104 mil. eur s cílem začlenit novou generaci státních úředníků, reorganizovat vládní struktury tak, aby odrážely standardy EU, a rozvíjet osvědčené postupy při vytváření politik a prosazování reforem klíčových sektorů. Protikorupční program s příspěvkem 15 mil. eur začal podporovat nově zřízené protikorupční instituce, posiloval parlamentní dohled a roli nezávislých médií v boji proti korupci. Dále byl spuštěn Program

rozvoje soukromého sektoru v hodnotě 110 mil. eur a podpora hospodářského oživení Ukrajiny prostřednictvím technické pomoci ke zlepšení legislativního rámce pro malé a střední podniky a podpory zřizování obchodních poradenských center v regionech, která usnadňují přístup k financím (Evropská unie, 2021, s. 1). Evropská unie poskytla ukrajinské vládě podporu při zřizování nezávislého energetického regulačního úřadu, podporu při implementaci nových zákonů ke zlepšení účinnosti v energetickém sektoru. V úzké spolupráci s partnery a finančními institucemi, jako jsou EIB, EBRD a Světová banka, EU nadále podpořila modernizaci ukrajinského systému přepravy plynu a realizovala rekonstrukci části východo-západních tranzitních plynovodů. Evropská unie se stala zároveň největším dárce nového ochranného krytu nad zničeným čtvrtým blokem jaderné elektrárny Černobyl, který byl postaven v listopadu 2016. Evropská unie poskytla také podporu dopravní agendě a významně přispěla k dohodě o přidružení a DCFTA. V roce 2017 se vývoz z Ukrajiny do EU zvýšil o 27 % a ukrajinský dovoz z EU přibližně o 22 %, přičemž celkový obchod vzrostl o 24 %. V říjnu 2017 byla zavedena dočasná „autonomní obchodní opatření“ pro Ukrajinu, která doplnila množství zemědělských produktů, které může Ukrajina vyvézt do EU bez placení cla, a urychlila odstranění celních sazeb pro několik průmyslových produktů. Evropská unie podpořila ukrajinské orgány při zřizování nezávislého regulačního orgánu pro elektronické komunikace a také při zlepšování kybernetické bezpečnosti Ukrajiny (Evropská unie, 2021, s. 1).

Bezvízový styk pro ukrajinské občany s biometrickými pasy vstoupil v platnost 11. června 2017. Během jednoho roku cestovalo do EU bez víza přes půl milionu Ukrajinců. Ukrajina se stala jedním z největších příjemců programu Erasmus+ v regionu Východního partnerství, přičemž výměnný program Erasmus v období do léta 2018 využilo více než 5 200 ukrajinských studentů a pedagogických pracovníků. Evropská unie podporuje mj. Program občanské společnosti ve výši 10 mil. eur, jeho cílem je posílení její schopnosti podporovat a sledovat probíhající reformní program. Evropská unie se také zasadila o pomoc Ukrajině, která je spojená s probíhající válkou na východě Ukrajiny (Evropská unie, 2021, s. 1).

4.1.3 Sociální identita a identifikace občanů s EU

Dle průzkumu, který byl zveřejněn na Interfax Ukraine 19. března 2015, se po Majdanovské revoluci počet Ukrajinců, kteří podporovali vstup do Euroasijské celní unie, snížil téměř trojnásobně. Z průzkumu lze vyčíst, že klesl počet příznivců vstupu do Euroasijské celní unie ve srovnání se zářím 2013 z 35 % na 12 %. Počet příznivců vstupu do

EU vzrostl ze 41 % na 47 %. Podle citovaného průzkumu v referendu by 50,7 % respondentů hlasovalo pro vstup do EU, 25,7 % by hlasovalo proti a dalších 23,6 % by nehlasovalo nebo se ještě nerozhodlo. Pokud by se v únoru 2015 konalo referendum o vstupu do EU, hlasovalo by 76,4 % lidí. Jejich hlasy by byly rozděleny takto: 66,4 % by hlasovalo pro, 33,6 % proti vstupu do EU. Kyjevský mezinárodní sociologický institut uvedl, že proevropské nálady na Ukrajině se po únoru 2014 zvýšily, což znamená, že nárůst byl způsoben především ruskou agresí, nikoli událostmi Euromajdanu (Support for joining EU rises one year after Revolution of Dignity – poll, 2015).

Z dalších průzkumů vyplynulo, že v roce 2016 má pozitivní názor na EU 49 % dotázaných, v roce 2017 43 %, 2018 opět 49 % a 2019 dokonce 56 %. Negativní názor v roce 2016 zastávalo 14 % dotázaných, v roce 2017 16 %, 2018 14 % a 2019 12 % (Evropský parlament, 2020, s. 27).

Vztah mezi Ukrajinou a EU v roce 2016 označilo 60 % respondentů za dobrý, v roce 2017 to bylo 58 %, 2018 62 % a 2019 63 %. Za špatné v roce 2016 označilo vztahy 19 % respondentů, 2017 16 %, 2018 21 % a 2019 17 % (Evropský parlament, 2020, s. 27).

Dne 3. března 2016 předseda Evropské komise uvedl, že Ukrajina nebude schopná se v následujících 20 až 25 letech stát členským státem EU (Juncker Says Ukraine Not Likely To Join EU, NATO For 20–25 Years, 2016).

Ke konci prezidentského období Petra Porošenka vstoupil 21. února 2019 v platnost zákon o změnách ústavy týkající se postupu při vstupu do EU a NATO. Tímto došlo ke změně preambule základního zákona, tři článků a přechodných ustanovení týkajících se strategického směřování Ukrajiny do EU a NATO. Zejména pátý odstavec preambule byl doplněn slovy: „*a potvrzující evropskou identitu ukrajinského lidu a nezvratnost evropského a euroatlantického kurzu Ukrajiny*“. Ustanovení 5 první části čl. 85 bylo uvedeno v tomto znění: „*stanovení zásad vnitřní a zahraniční politiky, provádění strategického kurzu státu k získání plného členství Ukrajiny v Evropské unii a Severoatlantické smlouvě*“. Článek 102 byl doplněn o třetí část, podle níž: „*prezident Ukrajiny je garantem realizace strategického směřování státu k získání plného členství Ukrajiny v Evropské unii a Severoatlantické alianci*“. Článek 116 byl doplněn o odstavec 11: „*zajišťuje realizaci strategického kurzu státu k získání plného členství Ukrajiny v Evropské unii a Severoatlantické alianci*“ (Закон про зміни до Конституції щодо курсу на вступ в ЄС і НАТО набув чинності, 2019).

4.2 Zelenského prezidenství

Dne 21. července 2019 se konaly nové prezidentské volby, které byly v mnoha ohledech jedinečné. Volodymyr Zelenský se ziskem 73,22 % hlasů zvítězil. Petro Porošenko ve volbách získal 24,25 %. S výjimkou Lvovské oblasti se Volodymyru Zelenskému podařilo zajistit si vedení v celé zemi. V mnoha oblastech na jihu a východě Ukrajiny dosáhla podpora Zelenského téměř 90 %. Od získání nezávislosti v roce 1991 došlo k největšímu rozdílu mezi výsledky dvou hlavních kandidátů na prezidenta. Tradiční rozpor mezi východem a západem Ukrajiny, pozorovaný během většiny ukrajinských volebních kampaní, se během těchto voleb překvapivě neprojevil. Propast se odrážela spíše mezi „starými politiky, funkcionáři politického systému“ a „nově příchozími“ (Mashtaler, 2021, s. 127–128).

Válka, ekonomické problémy, korupce a rozdělující politika tehdejšího prezidenta Porošenka naprosto vyčerpaly podporu porevolučního režimu. Do konce roku 2018 klesla míra důvěry veřejnosti ve všechny představitele pomajdanské Ukrajiny na historické minimum. Vládnoucí skupiny vstoupily do supervolebního roku 2019 velmi dobře vybavené, ale mezi voliči byli vysoce nepopulární. Volodymyr Zelenský vyhrál prezidentské volby s tématy řešení vojenského konfliktu a korupce ve veřejném sektoru a poukazováním na ekonomické potíže. Podpora Volodymyra Zelenského byla rovnoměrná bez ohledu na socioekonomické postavení, jazyk nebo místo bydliště (Minakov, 2020, s. 5),

4.2.1 Zákony, pravidla a normy v řízení EU

Evropská komise 12. prosince 2019 vydala *Association Implementation Report on Ukraine*, ve zprávě se uvádí, že v roce 2019 Ukrajina prošla demokratickou transformací s obnovením svých klíčových institucí a volbou nových politických představitelů. Rychlý pokrok reformního procesu ze strany nových orgánů po volebním cyklu v roce 2019 staví dle tohoto dokumentu na úspěších dosažených od Revoluce důstojnosti v roce 2014. Evropská unie dle dokumentu očekává, že dosavadní vývoj bude pokračovat, a to i ve spolupráci s občanskou společností a dalšími zúčastněnými stranami. Vzhledem k tomu, že Ukrajina byla ohodnocena jako oddaný stát svým reformám, EU se zavázala tyto reformy a dodržování asociační dohody nadále podporovat všemi svými politickými, finančními a technickými prostředky. Mimo jiné také prostřednictvím své delegace na Ukrajině, poradní misí EU pro reformu civilního bezpečnostního sektoru, Evropskou službou pro vnější činnost a podpůrnou skupinou Evropské komise pro Ukrajinu (Evropská komise, 2019, s. 23).

Zároveň 1. dubna 2020 Evropský parlament vydal procentuální plnění bodů Asociační dohody, v němž byl celkový postup zhodnocen 43 %. Politický dialog, národní bezpečnost, obrana byly hodnoceny jako splněné z 86 %; spravedlnost, svoboda, bezpečnost, lidská práva z 82 %; veřejné zakázky z 80 %; technické překážky obchodu ze 79 %; podnikání ze 76 %; řízení veřejných financí z 68 %; sport, kultura, občanská společnost, audiovizuální politika z 62 %; vzdělání mládeže z 61 %; statistiky, výměna informací z 56 %, daňový systém z 55 %; energetická účinnost z 55 %; sanitární a fytosanitární normy z 52 %; životní prostředí a klima 47 %; cla ze 42 %, práva spotřebitelů ze 42 %; sociální politika a práce 35 %; věda, technologie a inovace, vesmír z 35 %, zemědělství z 34 %; veřejné zdraví z 34 %; energetický sektor z 32 %; finanční spolupráce, boj proti podvodům z 24 %; finanční sektor z 22 %; duševní vlastnictví z 21 %; doprava, poštovní a kurýrní služby z 19 % (Evropský parlament, 2020, s. 77).

Dne 11. února 2021 Evropský parlament zveřejnil zprávu věnovanou úspěchu Ukrajiny při provádění dohody o přidružení k EU. Dokument upozornil jak na hlavní úspěchy Ukrajiny na této cestě, tak na neúspěchy či momenty, které zpomalují proces reformem v zemi. Evropský parlament ve své zprávě naznačuje, že Kyjev by se nyní měl zaměřit na plnění hlavních kritérií EU pro dodržování předpisů a rovněž na dosažení úspěchu při nastolení demokracie, ochraně lidských práv a práv menšin a dodržování zásad právního státu. Na druhou stranu Evropský parlament uznává potřebu aktualizovat současnou dohodu, takže dokument byl prostudován v roce 2021. Aktualizovat je třeba dle Evropského parlamentu především oblasti týkající se obchodu a odvětvové evropské integrace Ukrajiny (digitální ekonomika, energetika atd.). Zpráva zvláště zdůrazňuje, že na Ukrajině je stále velmi vysoká míra korupce, zejména v soudním systému. Úspěch v boji proti korupci je jedním z hlavních ukazatelů podpory EU. Kromě toho Evropský parlament vyjadřuje znepokojení nad pokusy oligarchů „podkopat“ ukrajinský úspěch při reformě země a získat politickou moc, mimo jiné prostřednictvím oslabení frakce „Služebníci lidu“ v Nejvyšší radě. Pokud jde o hrozbu zahájení ústavní krize na Ukrajině, dospěl Evropský parlament k závěru, že tato varianta, která začala zrušením odpovědnosti Ústavního soudu za nezákonné prohlášení, se dnes stala rozsáhlou hrozbou pro prezidenta Zelenského z hlediska provádění plánů reformem (Evropský parlament, 2021, s. 1-4).

Během předchozí dekády se EU stala primárním obchodním partnerem Ukrajiny, třetina zahraničního obchodu země směřuje právě na území EU, popsany trend s každým rokem narůstá. Umožnily jej především dohody o privilegovaném partnerství, které postupně odstraňují dovozní a vývozní bariéry a harmonizují standardy a normy (až 80%

kompatibilita s *acquis* EU). Politická oblast zůstala charakterizována „politickým sdružením“, což znamená, že se od Ukrajiny očekávalo, že se přizpůsobí a bude následovat politiky EU, ale bez perspektivy na přímou integraci, která by jí umožnila vstoupit do EU. Mezitím se Rusko vyvinulo ve strategického rivala EU především vzhledem k odlišným zájmům vůči Ukrajině a také ve sporném sousedství. Na druhou stranu ani EU, ani státy, které se účastní Normandské čtyřky, nedokázaly Ukrajině pomoci v obnovení její suverenity a územní celistvosti, která byla dříve narušena ruskými vojenskými zásahy. Minské protokoly, které měly zajistit reintegraci regionu Donbas na Ukrajině pod vysokou mírou samosprávy, nebyly nikdy plně implementovány a odtržené regiony zůstaly mimo přímou ukrajinskou kontrolu, přestože postrádaly mezinárodní uznání (Petrovič, 2022, s. 84).

Před samotným začátkem války mezi Ruskem a Ukrajinou dne 11. února 2021 proběhlo poslední předválečné setkání Rady přidružení mezi Ukrajinou a EU. Účastníci se shodli na tom, že je třeba, aby Ukrajina zintenzívnila úsilí o posílení právního státu a zajistila nezávislé a efektivní fungování protikorupčních institucí s cílem zajistit si širokou důvěru a podporu veřejnosti v boji proti korupci. Rada zároveň uvítala zahájení mise předběžného posouzení připravenosti Ukrajiny na dohodu o posuzování shody a přijímání průmyslových výrobků a byla připravena na doporučení. Rada přidružení uvítala snahy Ukrajiny dále sblížovat své vnitrostátní právní předpisy s *acquis* EU v oblasti digitální ekonomiky, uvítala pokrok v provádění ustanovení Asociační dohody v oblasti telekomunikací a zdůraznila, že je třeba pokračovat v úsilí, zejména zajištění nezávislosti telekomunikačního regulátora (Consilium, 2021).

Předsedkyně Evropské komise Ursula von de Leyen a delegace EU 8. dubna 2022 odcestovala do Kyjeva a zde předala Volodymyru Zelenskému dokumenty pro vstup jeho země do EU. Při předání dokumentu na společné tiskové konferenci sdělila: „*Tady začíná vaše cesta k Evropské unii [...]. Jsme připraveni vás podpořit při vyplňování tohoto dotazníku [...]. Dokončit tento krok nebude jako obvykle otázkou let, ale spíše týdnů.*“ („EU chief offers Kyiv fast track to bloc membership,“ 2022).

Dotazník byl dokončen 18. dubna 2022. Zástupce vedoucího kanceláře prezidenta Volodymyra Zelenského uvedl, že dotazník bude tvořit výchozí bod pro rozhodnutí EU o členství Kyjeva a Evropská komise bude muset vydat doporučení, aby Ukrajina splnila nezbytná kritéria členství (EURACTIV with Reuters, 2022).

Rada EU 24. května 2022 přijala nařízení umožňující dočasnou liberalizaci obchodu a další obchodní ústupky s ohledem na některé ukrajinské výrobky. To znamená, že po dobu jednoho roku nebudou splatná dovozní cla na veškerý ukrajinský vývoz do EU. Rozhodnutí

je podpořeno faktem, že ruská agrese proti Ukrajině měla zničující dopad na produkční kapacitu země, dopravní infrastrukturu a přístup k Černému moři i na její širší schopnost obchodovat se zbytkem světa. Díky těmto opatřením bude EU schopna výrazně podpořit ukrajinskou ekonomiku. Od výše uvedeného dne budou opatření platit po dobu jednoho roku a pozastaví se zejména: všechna cla podle hlavy IV asociační dohody mezi EU a Ukrajinou zakládající rozsáhlou a komplexní zónu volného obchodu (DCFTA), která dosud nebyla liberalizována. Pozastavení se vztahuje zejména na: průmyslové produkty podléhající postupnému zrušení cla do konce roku 2022, ovoce a zeleninu podléhající systému vstupních cen a zemědělské produkty a zpracované zemědělské produkty podléhající celním kvótám; výběr antidumpingových cel z dovozu pocházejícího z Ukrajiny a uplatňování společných pravidel pro dovozy na dovozy pocházející z Ukrajiny. Rozhodnutí Rady Evropské unie bylo podmíněno respektováním zásad stanovených v článku 2 DCFTA (Rada Evropské unie, 2022).

Předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyen 17. června 2022 v Bruselu uvedla, že Komise doporučuje, aby Ukrajina získala status kandidátské země. Dle názoru Komise Ukrajina jasně prokázala aspiraci země a její odhodlání žít v souladu s evropskými hodnotami a standardy (McGee, 2022).

Aby Ukrajina nepřišla o svůj nový status, je vyžadováno sedm bloků reforem jejichž realizaci EU definovala jako podmínku pro udržení statusu kandidáta. Těmi jsou: reforma Ústavního soudu, pokračování reformy soudnictví, boj proti korupci (včetně jmenování vedoucího SAP) boj proti praní špinavých peněz, provádění antioligarchického zákona, harmonizace audiovizuální legislativy s evropskou legislativou, změna legislativy o národnostních menšinách (Sidorenko, 2022).

4.2.2 Ideje politiky a správy věcí veřejných, veřejná diskuse o EU a její politice

Ve svém volebním programu pro volby v roce 2019 tehdejší ukrajinský prezident Petro Porošenko uvedl, že jedinou cestou k zachování nezávislosti je být velkým evropským státem. Vstup do EU a NATO nazval „naším posláním“ a pouze členství v EU a Severoatlantické alianci by konečně a neodvolatelně mělo zaručit ukrajinskou státní nezávislost a národní bezpečnost. Ve svém programu se Petro Porošenko zavázal k tomu, že v roce 2023 požádá o plné členství v EU a začne implementovat Akční plán pro členství v NATO. Díky členství v EU a NATO Petro Porošenko slíbil vysokou životní úroveň obyvatel, právní stát s platnými pravidly pro všechny, pomoc při rozvoji ekonomiky celého státu a regionů a přístup na největší světový trh. Vstup do EU a NATO byl podmiňován tím,

že jej Ukrajina uskuteční jako regionální lídr a v následujících pěti letech by se Ukrajina měla stát vedoucím zemědělského sektoru v Evropě, jedním z pěti nových globálních lídrů v IT sektoru, regionálním lídrem průmyslového rozvoje, dopravním uzlem východní Evropy a také jednou z deseti nejnavštěvovanějších zemí Evropy pod heslem „A Fashionable Country Discovered by the World“. Dále ve svém programu Petro Porošenko uvedl, že za předchozí období Ukrajina obhájila evropskou a euroatlantickou volbu a dokázala, že evropská a euroatlantická Ukrajina je zárukou stability a bezpečnosti v Evropě. Svůj program ukončil strategií na přiblížení Ukrajiny k sociálním kritériím členství v EU a heslem „Ukrajina je Evropa“ (Porošenko, 2019).

Na druhé straně Volodymyr Zelenský představil svůj program větou: „*Budu Vám vyprávět o Ukrajině mých snů.*“ Na rozdíl od Petra Porošenka Volodymyr Zelenský ve svém programu neuváděl žádné konkrétní způsoby získání členství v EU, nebo způsob, jak se k němu přiblížit. Spíše se soustředil na sociální otázky a otázky spojené s domácí politikou, jako je „*spravedlnost a rovnost všech před zákonem*“ a „*ne boj proti korupci, ale vítězství nad ní*“ (Zelenský, 2019).

Jeho ústředí se k tématu EU vyjádřilo slovy, že Volodymyr Zelenský udělá vše pro to, „*aby za pět let mohla Ukrajina požádat o Plán týkající se žádosti. V ideálním případě žádost o Plán týkající se členství*“. Tato fráze byla dle kritiků skutečným fiaskem týmu Zelenského v oblasti evropské politiky a bylo poukazováno na skutečnost, že žádný Plán týkající se žádosti neexistuje. Kromě toho Zelenský navrhl vytvořit úřad pro koordinaci procesu evropské integrace v rámci kabinetu ministrů, aby se urychlila implementace dohody o přidružení (Зеленський пропонує прямувати в Євросоюз за неіснуючою процедурою, 2019).

Na 10. zasedání Meziparlamentního shromáždění Ukrajina–Polsko–Litva, které skončilo 8. června 2019 v Kyjevě, všechny tři strany podepsaly závěrečný dokument obsahující dohodu o strategii pro 2025–2027 jako období pro možný vstup Ukrajiny do EU. Litevská strana se k dohodě vyjádřila, že pro Ukrajinu jde o příležitost vstoupit do EU. Zároveň byla Ukrajina ujištěna litevským poslancem Andresem Kubiusem, že v roce 2027, kdy bude Litva podruhé předsedat EU, bude otázka Ukrajiny hlavním tématem agendy (Польща і Литва: 2025–2027 роки - "вікно" для вступу України до ЄС, 2019).

O rok později, v roce 2020, založily Ukrajina, Polsko a Litva tzv. „Lublinský trojúhelník“ a dle vyjádření ukrajinského ministerstva zahraničních věcí jde o „*důležitý mechanismus pro posílení střední Evropy a pro podporu evropské a euroatlantické integrace Ukrajiny*“. Účastníci formátu se shodli na koordinaci akcí na ochranu mezinárodního práva

v kontextu pokračující ruské agrese proti Ukrajině jak v tripartitní koordinaci, tak v mezinárodních organizacích: NATO, OSN, EU, Rada Evropy a OBSE. Zároveň zástupci těchto tří států prohlásili, že neuznávají ruskou nezákonnou okupaci Krymu a za žádných okolností ji neuznají ani v budoucnu. Vyzvali Rusko, aby stáhlo vojáky z dočasně okupovaných území Ukrajiny, včetně některých okresů Doněcké a Luhanské oblasti (Ministerstvo zahraničních věcí Ukrajiny, 2020).

Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenský 26. srpna 2020 v rozhovoru pro Euronews uvedl, že EU by měla Ukrajině jasně zpracovat seznam svých požadavků, které by mohla krok za krokem plnit, a tímto způsobem se stala členem. Dle jeho názoru, navzdory tomu, že ne všechny země EU chtějí vidět Ukrajinu v EU, EU jako celek chce, aby Ukrajina byla partnerem a měla členství (Зеленський хоче отримати від ЄС список вимог для євроінтеграції України, 2020).

Během celosvětové pandemie COVID-19 EU reagovala rychle na naléhavé potřeby zemí Východního partnerství. V rámci Team Europe EU zmobilizovala podpůrný balíček v celkové výši přes 980 mil. eur, aby pomohla řešit okamžité potřeby, podpořila zdravotnictví a usnadnila sociální a ekonomickou obnovu v těchto zemích. Spolu s Evropským střediskem pro prevenci a kontrolu nemocí pomohla EU Ukrajině získat podporu v oblasti hodnocení, budování kapacit, školení a modernizace zdravotnických systémů a veřejných epidemiologických systémů. EU rovněž vyvinula zvláštní úsilí k posílení odolnosti jižní a východní Ukrajiny postižené konfliktem a destabilizací a v tu dobu také pandemií. Kromě toho EU poskytla humanitární podporu na obou stranách válečné linie, včetně základního zdravotnického materiálu, ochranných pomůcek, zvyšování povědomí o nebezpečí COVID-19 a zvýšené potravinové pomoci. Nadto měla Ukrajina přístup k 1,2 mld. eur ve formě nových nouzových půjček EU z makrofinanční pomoci za velmi výhodných podmínek k pokrytí okamžitých a naléhavých potřeb financování (Evropská unie, 2022, s. 3).

V den ruské invaze na Ukrajinu 24. února 2022 Evropská rada nejdůrazněji odsoudila „*nevyprovokovanou a neoprávněnou vojenskou agresi Ruské federace proti Ukrajině*“. Evropská rada zdůraznila, že Ukrajina má právo zvolit si svůj vlastní osud a Rusko se stává odpovědným za akt agrese, všech škod a ztrát na životech. Dále Evropská rada požadovala, aby Rusko okamžitě zastavilo své vojenské akce, bezpodmínečně stáhlo všechny síly a vojenskou techniku z celého území Ukrajiny a plně respektovalo územní celistvost, suverenitu a nezávislost Ukrajiny. Evropská rada rovněž důrazně odsoudila zapojení Běloruska do agrese proti Ukrajině a vyzvala jej, aby se takového jednání zdrželo a dodržovalo své mezinárodní závazky. Bělorusko má být dle vyjádření z tohoto dne

podrobeno přípravě na přijetí dalšího balíčku individuálních a ekonomických sankcí. Evropská unie se zavázala k podpoře mj. prostřednictvím dodatečné politické, finanční, humanitární a logistické podpory a mezinárodní konference dárců (Consilium, 2022).

Dne 28. února 2022 ukrajinský prezident Volodymyr Zelenský oznámil podepsání oficiální žádosti Ukrajiny o vstup do EU. Tímto požádal EU, aby umožnila Ukrajině okamžitě získat členství dle zvláštního postupu, z důvodu obrany před ruskou invazí (Prentice, 2022).

Téhož dne předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyen uvedla, že „*Ukrajina patří do Evropské unie a blok si přeje, aby se země připojila*“ (Anderson, 2022).

Dne 1. března 2022 Evropský parlament drtivou většinou schválil rezoluci doporučující členským státům EU pracovat na udělení statusu kandidátské země Ukrajině. Rezoluce odsoudila válku Ruska proti Ukrajině, požadovala stažení všech ruských jednotek z ukrajinského území a požaduje, aby instituce EU pracovaly na udělení statusu kandidátské země na členství v EU Ukrajině („Європарламент рекомендував надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС,“ 2022).

Evropská unie formálně posoudila žádosti Ukrajiny, Gruzie a Moldavska o připojení 7. března 2022. Velvyslanci EU tento krok spustili a požádali Evropskou komisi, aby se vyjádřila k žádostem, které v posledních dnech po ruské invazi na Ukrajinu přišly na řadu. Každá země uvedla, že rychle se měnící bezpečnostní situace musí přimět EU, aby rychle zvážila nabídky na členství. Diplomaté také zdůraznili, že i když proces vstupu do EU může trvat roky, EU stále poskytuje Ukrajině a dalším v regionu finanční pomoc, humanitární pomoc a nyní, alespoň v případě Kyjeva, dokonce i zbraně. Několik diplomatů také bezprostředně uvedlo očekávání, že Komise před summitem vedoucích představitelů EU navrhne dohodu o privilegovaném partnerství pro Ukrajinu, Gruzii a Moldavsko (Barigazzi, 2022).

Evropský parlament 23. června 2022 přijal rezoluci vyzývající hlavy států a vlád, aby Ukrajina a Moldavské republiky „*bezodkladně udělily status kandidátské země EU*“. Totéž by měly udělat v případě Gruzie, „*jakmile její vláda splní priority stanovené Evropskou komisí*“. Parlament vyzývá orgány Ukrajiny, Moldavské republiky a Gruzie, aby „*jednoznačně prokázaly své politické odhodlání realizovat evropské ambice svého lidu*“ a urychlily reformy, aby co nejdříve účinně splnily kritéria pro členství v EU. Usnesení zdůrazňuje, že neexistuje žádná alternativa k rozšíření, které je „*více než kdy jindy geostrategickou investicí*“ ve stabilní, silné a jednotné EU. Vyhlídka na plné členství v EU pro země, které se snaží stát členskými státy, je ve vlastních politických, ekonomických

a bezpečnostních zájmech EU. Poslanci požadují, aby byl proces rozšiřování „obnoven“ a odblokován, pokud jde o západní Balkán (Evropský parlament, 2022).

Dne 23. června 2022 lídři EU na summitu v Bruselu schválili rozhodnutí udělit Ukrajině a Moldavsku status kandidáta na přistoupení. Předseda Evropské rady uvedl: *„Historický okamžik. Dnešek je rozhodujícím krokem na vaší cestě do EU. Gratuluji Volodymyru Zelenskému a Maie Sandové a lidu Ukrajiny a Moldavska.“* Předsedkyně Evropské komise Ursula von der Leyen doplnila: *„Dnes je pro Evropu dobrý den. Blahopřeji prezidentovi Ukrajiny Volodymyru Zelenskému, prezidentce Moldavska Maie Sanduové a premiérovi Gruzie Iraklii Garibashvilimu. Vaše země jsou součástí naší evropské rodiny. A dnešní historické rozhodnutí představitelů to potvrzuje.“* („Україна офіційно отримала статус кандидата на вступ в ЄС,“ 2022)

Součástí této kapitoly je také EU pomoc Ukrajině v době válečných událostí. Na této pomoci je dostatečně vidět pozitivní vztah mezi Ukrajinou a EU.

Evropská unie se rozhodla pomoci Ukrajině v několika sférách. Jde o přijímání uprchlíků, ochranu dětí, humanitární pomoc, podporu civilní ochrany, podporu hostitelských zemí EU, ekonomickou pomoc, podporu ukrajinské armády, podporu vyšetřování a stíhání válečných zločinů a rekonstrukci demokratické Ukrajiny (Consilium, 2023).

Evropská komise 4. března 2022 přijala rozhodnutí, které zavedlo dočasnou ochranu na počáteční období jednoho roku. Toto období lze automaticky prodloužit o šest měsíců na dobu nejvýše jednoho roku. Komise může Radě navrhnout prodloužení dočasné ochrany až na další rok. Může rovněž navrhnout ukončení dočasné ochrany, pokud je situace na Ukrajině taková, že umožňuje bezpečný a trvalý návrat. Ukrajínští státní příslušníci, jakož i státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti využívající mezinárodní ochrany na Ukrajině a jejich rodinní příslušníci budou moci využít dočasné ochrany, pokud na Ukrajině pobývali do 24. února 2022. Členské státy mohou toto rozhodnutí uplatnit také na další osoby, včetně státních příslušníků třetích zemí, kteří legálně pobývají na Ukrajině a kteří se nemohou bezpečně vrátit do své země původu, a také na Ukrajince, kteří uprchli nedlouho před 24. únorem nebo se ocitli v EU (Consilium, 2022).

Pro zvládnutí příchodu uprchlíků z Ukrajiny Evropská komise 28. března 2022 představila desetibodový plán. Ten zahrnuje následující cíle:

1) Vytvořit platformu EU pro registraci za účelem výměny informací o příjemcích dočasných výhod ochrany a národních ochranných statusů.

2) Koordinovaný přístup na úrovni EU k dopravním a informačním uzlům podporovaný Agenturou EU pro azyl.

3) Mapování přijímací kapacity a ubytování tak, aby odpovídaly nabídkám těchto členských států, které mohou poskytnout pomoc těm, kteří ji potřebují.

4) Vypracování národních pohotovostních plánů pro řešení střednědobých až dlouhodobých potřeb.

5) Komise společně s Agenturou EU pro azyl vypracuje standard provozních postupů a jednotného vedení pro přijímání a podporu dětí a Komise vypracuje zvláštní postupy pro předávání nezletilých osob bez doprovodu.

6) Společný plán boje proti obchodování s lidmi s cílem zabránit obchodování s lidmi a vykořisťování.

7) Posílená solidarita s Moldavskem prostřednictvím zvýšených převodů a rychlého nasazení Týmu Frontexu do Moldavska.

8) Posílený rámec pro mezinárodní spolupráci v oblasti bezpečných destinací.

9) Řešit vnitřní bezpečnostní důsledky války na Ukrajině.

10) Přiměřené zdroje a financování. Poskytovat komplexní a individuální poradenství podpora pro členské státy EU jednotného kontaktního místa sdružujícího všechny příslušné odborníky Komise. (Evropská komise, 2022, s. 1)

Dále Evropská komise 29. června 2022 vybídla členské státy k poskytování bezplatné právní pomoci, včetně pomoci ukrajinským dětem s dočasnou ochranou. Evropská komise žádala poskytnutí bezplatné zdravotní péče dle jejich individuálních potřeb, včetně přístupu k vakcínám podle národních imunizačních programů; informovat děti bez doprovodu a odloučené děti cestující z Ukrajiny o jejich právech, zajistit dostupné služby a další informace v jazyce, kterému rozumí, s přihlédnutím k jejich věku a úrovni vývoje, v případě potřeby se zapojením tlumočnicka. Následujícími opatřeními je také zajistit, aby všechny děti bez doprovodu a odloučené děti přecházející před válkou na Ukrajině, včetně dětí z ukrajinských institucí byly plně integrovány do národních systémů ochrany dětí. V ohledu vzdělání Evropská komise nabádá k podporování přístupu ke kvalitnímu vzdělání a péči pro malé děti předškolního věku v úzké spolupráci s místními úřady, mimo jiné prostřednictvím formálních a neformálních aktivit. Současně také podporovat přístup ke vzdělávání a úspěšnou účast na něm, mimo jiné poskytování psychosociální podpory dětem uprchlíků a jejich rodinám. Pomoc uprchlým dětem zahrnuje budování sociální adaptace ve třídách a školách, podporu ze strany odborníků v oblasti duševního zdraví. Dále je navrhováno poskytovat zaměstnancům škol odpovídající školení, aby pochopili a mohli řešit potřeby

duševního zdraví a duševní pohody studentů-uprchlíků (Generální sekretariát Rady Evropské unie, 2022, s. 6–7).

V rámci ekonomické pomoci poskytla EU Ukrajině více než 19 ml. eur; 7,3 ml. eur bylo získáno z pomoci členských států EU v grantech, půjčkách a zárukách; 12 mld. eur pochází z makrofinanční pomoci s cílem pomoci Ukrajině řešit naléhavé potřeby na místě v souvislosti s humanitární pomocí, a také z nouzového balíčku na podporu potřeb vnitřně vysídleného obyvatelstva, obcemi, podporu zdraví, obnovu kritické infrastruktury, médií a kybernetické bezpečnosti. Dále se tato podpora skládá z investice EBRD, částečně garantované EU, na podporu ukrajinských společností poskytujících životně důležité služby pro obyvatelstvo a půjčky od EIB zaručené EU, které mají Ukrajině pomoci splnit její finanční potřeby, podpořit strategické státní společnosti, opravit poškozenou infrastrukturu a zajistit komunální služby (Evropská komise, 2022, s. 2).

Evropská unie se také rozhodla na Ruskou federaci uvalit sankce za invazi. Zároveň jsou uplatněné na Bělorusko za účast na agresi a na Írán za poskytování íránských dronů ruské straně. Dílčí sankce vůči Rusku jsou platné již od zabrání Krymu v roce 2014. Sankce vůči jednotlivcům spočívají v zákazu cestování a zmrazení majetku. Zákazy cestování zabraňují jednotlivcům uvedeným na seznamu ve vstupu na území EU nebo v průjezdu přes území EU po zemi, letecky nebo po moři. Zmrazení aktiv znamená, že jsou zmrazeny všechny účty patřící osobám a subjektům uvedeným na burzách a v bankách EU. Rovněž je zakázáno sankciovaným osobám přímo či nepřímo zpřístupňovat jakékoli finanční prostředky nebo aktiva. To zajišťuje, že jejich finanční zdroje již nemohou být použity na podporu ruského režimu ani se nemohou pokusit najít bezpečné útočiště v EU. V rámci ekonomických sankcí uvalila EU na Rusko řadu dovozních a vývozních omezení. To znamená, že evropské subjekty nemohou prodávat určité produkty do Ruska (exportní omezení) a že ruské subjekty nesmějí prodávat určité produkty do EU (dovozní omezení). Zákazy kontrolují celní orgány EU. Do Ruska se v důsledku sankcí nesmí dovézt špičkové technologie (např. kvantové počítače a pokročilé polovodiče, špičková elektronika a software), určité typy strojů a dopravních zařízení, specifické zboží a technologie potřebné pro rafinaci ropy, energetická zařízení, technologie a služby, zboží a technologie leteckého a kosmického průmyslu (např. letadla, náhradní díly nebo jakýkoli druh vybavení pro letadla a vrtulníky, tryskové palivo), zboží námořní navigace a radiokomunikační technologie, množství zboží dvojího užití (zboží, které by mohlo být použito pro civilní i vojenské účely), jako jsou drony a software pro drony nebo šifrovací zařízení, luxusní zboží (např. luxusní auta, hodinky, šperky), civilní střelné zbraně a další armádní materiál. Z Ruska do EU se

nesmí dovést ropa (od prosince 2022) a rafinované ropné produkty (od února 2023) (s omezenými výjimkami), uhlí a další pevná fosilní paliva, ocel, ocelové výrobky, železo, zlato (včetně šperků), cement, dřevo, papír, plasty, mořské plody a likéry (například kaviár, vodka), cigarety a kosmetika (Consilium, 2023).

4.2.3 Sociální identita a identifikace občanů s EU

Dle průzkumu společnosti Rating Sociological Group z 5. dubna 2022 dosáhla podpora vstupu Ukrajiny do EU rekordních 91 %, zatímco počet těch, kteří si přejí vstoupit do NATO, se snížil. V prvních dnech války se podpora vstupu Ukrajiny do NATO zvýšila z 62 % na 76 %, poté klesla na 72 % během prvního týdne nepřátelství a dále se snížila na 68 % ke konci března 2022, což znamená dosažení předválečných čísel. V otázce podpory vstupu Ukrajiny do EU v prvních dnech války došlo k jejímu nárůstu z 68 % na 86 % a poté růst pokračoval až na 91 %, což je absolutní maximum za celou historii výzkumu. Většina (56 %) je přitom přesvědčena, že se Ukrajina stane členem EU do jednoho nebo dvou let, zatímco 23 % věří, že se tak stane do pěti let. Do měsíce se podíl těch, kteří se domnívají, že Ukrajina v krátkodobém výhledu vstoupí do Evropské unie, snížil z 61 % na 56 %, zatímco podíl dotázaných, kteří věří v připojení Ukrajiny k bloku do pěti let, vzrostl z 13 % na 23 % (Support for EU accession hits record high at 91% in Ukraine, while that for joining NATO slides – poll, 2022).

5. Analýza vývoje vztahů za dobu Porošenkova prezidentství

Ve sledovaném období byla pro kategorii „zákony, pravidla a normy v řízení EU“ nejdůležitější asociační dohoda mezi EU a Ukrajinou, která upravovala vztahy mezi těmito aktéry a zároveň dala Ukrajině rámcové plnění bodů. Jednotlivé bodové plnění v této době dalo Ukrajině možnost přiblížit se svými předpisy normám EU, což se Ukrajina snažila dodržet. V jednotlivých oblastech (zvláště soudnictví) se Ukrajina ukázala jako aktivní plnitel. Asociační dohoda a její komplexní zóna volného obchodu se stala hlavním nástrojem pro sblížení Ukrajiny a EU. Dvacátý ukrajinsko-evropský summit v roce 2018 navíc potvrdil trvalý závazek posilovat politické přidružení a hospodářskou integraci Ukrajiny s EU na základě asociační dohody. V tomto ohledu lze vidět pokračující tendence obou stran. Ukrajina prokazatelně prošla transformací ze země, která prosazovala vícesměrnou zahraniční politiku zaměřenou na vyhovění dvěma protichůdným integračním projektů na zemi s pevnou proevropskou politikou zakotvenou v asociační dohodě. Tato skutečnost byla podmíněna především proběhlým Euromajdanem a komplexní výměnou ukrajinských představitelů.

V rámci „idejí politiky a správy věcí veřejných, veřejné diskuze o EU a její politice“ lze usuzovat, že veřejná diskuze o EU byla velmi výrazná s ohledem na proběhlý Euromajdan a zvolení Petra Porošenka, který se ve svém volebním programu zavázal k proevropskému směřování. V oblasti idejí politiky a správy veřejných věcí došlo ke značenému posunu spolupráce v oblasti společných politických projektů a také k investování evropských finančních zdrojů na pomoc Ukrajině a její celkové pozvednutí. Mezi prioritní reformy patřil boj proti korupci, reforma soudnictví, ústavní a volební reformy, zlepšení podnikatelského klimatu a energetické účinnosti a také reforma veřejné správy včetně decentralizace. Navíc v roce 2017 vstoupil v platnost bezvízový styk pro ukrajinské občany s biometrickými pasy.

„Sociální identita a identifikace občanů s EU“ naznačuje vzestupnou tendenci Ukrajinců hlásit se k pozitivním názorům o EU, či dokonce o členství v EU. V roce 2015 se 47 % obyvatel hlásilo k podpoře členství v EU. Na konci Porošenkova prezidentství v roce 2019 63 % dotazovaných označilo vztah Ukrajiny a EU za dobrý. Celkové proevropské cítění ukrajinského státu je dostatečně vyjádřeno v nové preambuli ukrajinské ústavy, která potvrzuje evropskou identitu a závazky. Dle této novely je prezident Ukrajiny garantem realizace strategického směřování státu ve věci získání členství v EU a NATO.

V období prezidentví Petra Porošenka se Ukrajině podařilo dodržet bod „strategická kalkulace“. Svým nasazením a postupným plněním všech pohledávek si zajistila dobré jméno v institucích EU a jejich naklonění. Odměnou Ukrajině byla finanční pomoc pro transformaci země a spuštění společných programů. „Strategická kalkulace“, jak by mohl název napovídat, nebyla založena na pragmatickém uvažování, ale spíše na upřímném snažení ukrajinských představitelů zajistit Ukrajině důstojné postavení.

„Hraní rolí“ v podobě mobilizace veřejného mínění nebylo problémem, neboť období po Euromajdanu jasně ukázalo oddanost vizi členství v EU. Zvolení Petra Porošenka, který byl schopen představit plán pro přiblížení se k EU, a výsledky z průzkumových šetření jsou jasným důkazem, že Ukrajina evropskou roli zvládá úspěšně. Navíc sledovaná transformace ukrajinských struktur dle asociační dohody je kladným příkladem. Zároveň Ukrajina ve sledovaném období jednoznačně artikulovala své zahraniční směřování směrem k EU bez jakéhokoliv záložních plánů na opětovný návrat ke vztahům s Ruskem.

„Normativní přesvědčování“ a vyjednávání s EU bylo také velice úspěšné a Ukrajině se podařilo získat evropské finance a spolupráci při přeměně svých vnitrostátních struktur na úroveň, která byla požadována asociační dohodou. Toto zjištění patří k pozitivní části analýzy. „Normativní přesvědčování“ nebylo úspěšné vzhledem k prognóze tehdejšího předsedy Evropské komise Jean-Clauda Junckera, který odhadl trvání ukrajinských snah o získání členství v EU na více než 20–25 let.

Podíváme-li se na období prezidenta Petra Porošenka z pohledu konstruktivistických proměnných, můžeme sledovat několik konkrétních bodů, které lze připsat konstruktivistickému nastavení teorie.

„Nastavení norem“ je patrné v rámci přeorientování ukrajinské zahraniční politiky směrem k EU. Konkrétní kroky, jako podepsání asociační dohody a postupné plnění těchto kroků naznačují, že bylo tomuto směru věnováno značené úsilí. Ukotvení proevropského směřování a fixní orientace ukrajinské zahraniční politiky na EU jsou normy, které jsou pevně ukotveny a nebyly nijak změněny. Dřívější vazby na Rusko byly zpřetrhány a Ukrajina nejevila zájem na nich společně s Ruskou federací pracovat.

„Ideje“, jako sdílená chápání evropského způsobu života, jsou pozorovatelné v rámci aplikace závazků z asociační dohody na ukrajinskou společnost. Především lze sledovat konkrétní posun v legislativním vývoji na Ukrajině dle asociační dohody a také v transformaci Ukrajiny do plně demokratické země dle evropských standardů. Spolupráce EU a Ukrajiny při přeměně ukrajinských institucí vytvořily precedens budoucí spolupráce mezi těmito aktéry, která je založená na vzájemných zkušenostech.

„Diskurz tvorby sociálního světa“ je pozorován, jak bylo popsáno výše, s ohledem na zakotvení evropské identity v ukrajinské ústavě. Dále lze tento stav pozorovat ve zvolení prezidenta Porošenka. Porošenko se ve svém programu věnoval konkrétním krokům k přiblížení se EU, což bylo proevropským obyvatelstvem Ukrajiny přijato velmi kladně. Pevné směřování ukrajinské zahraniční politiky je také důležitým bodem při vytváření sociálního světa a výsledky se dostavily okamžitě. Spolupráce mezi Ukrajinou a EU navíc orientuje ukrajinskou společnost více na západ a na těchto základech lze očekávat změny uvnitř ukrajinského způsobu života.

„Identita“ prošla v tomto období velkou změnou. I přes to, že byla ukrajinská společnost rozdělena na dva bloky (proukrajinský a proruský) je patrné, že proukrajinská část společnosti přijala ve většinové míře proevropské cítění. Euromajdan nepochybně přiměl proruskou část obyvatelstva Ukrajiny ke změně orientace a příklonu k proevropským změnám. Také „identita“ v oblasti zahraniční politiky prošla změnou a byla jasně deklarována prozápadním směřováním. Zkušenosti ve věci vnitrostátní spolupráce s EU navíc ukrajinskou identitu posunula mnohem blíže k západnímu způsobu života a v tomto ohledu došlo k vytvoření pevných základů. Na nich je také v následující kapitole stavěno.

6. Analýza vývoje vztahů za dobu Zelenského prezidenství

„Zákony, pravidla a normy v řízení EU“ jsou v tomto období pro přehlednost rozdělené na dvě etapy, tedy na období předválečné a válečné. Předválečné období je hodnoceno pozitivně a EU se vyslovila kladně k plnění důležitých bodů, jako byla demokratická transformace, plnění jednotlivých bodů asociační dohody a boj proti korupci. Z plnění asociační dohody nejlépe dopadl bod politický dialog, národní bezpečnost, obrana s 86 %, naopak nejhůře byly hodnoceny oblasti doprava, poštovní a kurýrní služby s 19 %. Celkové zhodnocení postupu na 43 % není neúspěchem a Ukrajina se od ratifikace asociační dohody posunula daleko. Za stěžejní problém EU označila snahu oligarchů získávat politickou moc. Tento jev by do budoucna i s ohledem na válku Ukrajině nepochybně prodloužil vyjednávání o členství. V předválečném období se spíše očekávalo, že Ukrajina bude existovat v rovině evropských norem, ale bez perspektivy integrace. Válečné události ale způsobily vlnu solidarity ze strany EU a členských států, tudíž se Ukrajina historicky přiblížila ke členství i přes dřívější predikce. Především byl velmi klíčový vztah mezi představiteli Evropské komise a Ukrajiny. Nadále se ale vyžadovalo splnění sedmi bloků reforem.

„Ideje politiky a správy věcí veřejných, veřejné diskuze o EU a její politice“ jsou reprezentovány následovně. I přes to, že Volodymyr Zelenský o EU prakticky ve svém programu nehovořil, jeho vítězství bylo podpořeno nelibostí ukrajinské veřejnosti vůči osobě Petra Porošenka, nikoli změnou debaty směrem k EU. Všechny údaje v této práci naznačují, že členství Ukrajiny v EU je pro Ukrajince důležitou záležitostí. Díky různým evropským projektům se úroveň života na Ukrajině zvýšila, což zlepšilo smýšlení o EU. Ukrajina se v tomto období také úspěšně zasadila o vznik Lublinského trojúhelníku, který si vytyčil za cíl přiblížit Ukrajinu ke členství v EU. Tento krok je vysoce strategický, protože se Ukrajině povedlo své členství posunout na úroveň zahraniční spolupráce. Během pandemie COVID-19 EU pomohla Ukrajině znatelnou měrou. Tuto skutečnost lze interpretovat tak, že EU i přes nejasné závazky na členství Ukrajiny je schopná poskytovat vysokou úroveň pomoci. Následná ruská invaze zmobilizovala evropskou solidaritu a Ukrajině zajistila vidinu členství v EU v míře, která dříve nebyla očekávatelná. Míra pomoci EU Ukrajině sama odráží vzájemný vztah a úroveň solidarity. Sankce EU vůči Rusku jsou největší od vzniku této mezinárodní organizace a velmi dobře naznačují vztah mezi EU a Ukrajinou. Samotná válka občany Ukrajiny přesvědčila o tom, že členství v EU je nutné, a navíc samotné téma začalo rezonovat více než jindy. Pro Ukrajinu se EU proměnila v

partnera, který by mohl zastavit ruské operace na jejím území. Dne 23. června 2022 lídři EU na summitu v Bruselu schválili rozhodnutí udělit Ukrajině a Moldavsku status kandidáta na přistoupení, čímž se Ukrajina historicky dostala nejbliže ke členství v EU.

„Sociální identita a identifikace občanů s EU“ dosáhla v období války na Ukrajině historického maxima – 91% podpora členství Ukrajiny v EU je raritním údajem i na poměry členských států EU. Je samozřejmé, že tento nárůst proevropské identity je primárně způsoben vzniklým konfliktem. Je pozoruhodné, že ruská invaze byla schopna přesvědčit i proruské obyvatele Ukrajiny. Postupem času by se proevropský trend jistě dále zvyšoval, ale zřejmě by bez války nedosáhl zmíněné úrovně. Samotná pomoc EU Ukrajině před válkou ukazovala blízkost vztahů a zřejmě by pokračování v mírovém stavu znamenalo její postupný nárůst.

V období prezidentství Volodymyra Zelenského se v kategorii „strategická kalkulace“ podařilo Ukrajině proměnit své snažení o členství v EU v oprávněnou odměnu za boj ve jménu evropských hodnot. Po zvolení prezidenta Volodymyra Zelenského přetrvávaly konstantně snahy o přiblížení se k členství v EU. Na rozdíl od Petra Porošenka se snažil Volodymyr Zelenský již od začátku získat konkrétní návod a postupy pro co nejrychlejší přijetí do EU. V té době Ukrajina pokračovala v plnění bodů asociační dohody a byla za něj pozitivně hodnocena a nadále povzbuzována. Po začátku války na Ukrajině se změnila rétorika. „Strategická kalkulace“ v tomto období znamenala prezentaci války na Ukrajině jako ochranu evropských hodnot a hranic před rozpínavostí Ruské federace. S ohledem na ukrajinské nasazení a oběti byl nakonec tomuto státu udělen kandidátský status.

„Hraní rolí“, čímž se rozumí mobilizace veřejného mínění, bylo umocněno probíhající válkou. Samotné vítězství Volodymyra Zelenského mohlo sice vypadat vzhledem k jeho programu jako polevení v dosahování evropských cílů, ale tento fenomén byl způsoben především vysokou neoblíbeností Petra Porošenka a jeho okolí. Před válkou nedošlo k žádnému velkému odklonění od směřování předešlého období a způsob prezentace Ukrajiny jako evropského státu nebyl nijak narušen. Dlouhodobá prezentace ukrajinského členství v EU byla umocněna vzniklou válkou především z existencionálních důvodů. S ohledem na výčet ukrajinských variant v rámci zachování si plné suverenity a strategického rozměru je skutečně EU jedinou nadějí na její zachování. Z tohoto důvodu je prezentace EU jako jediné možné naděje oprávněná a občané Ukrajiny v ni věří.

„Normativní přesvědčování“ je v tomto období charakterizováno v mnohem větším počtu dimenzí, než tomu bylo v předchozím období. Na jedné straně se Ukrajina zasadila o pozitivní kontinuitu v oblasti vyjednávání s EU a později v otázce Lublinského

trojúhelníku přenesla své evropské aspirace na vyšší úroveň. Díky tomuto kroku Ukrajina mohla používat své vyhlídky na členství v EU jako směnný artikl v mezinárodní podpoře. Jakkákoliv diplomatická dohoda mohla být od tohoto okamžiku podmíněna rozšířením podpory ukrajinských snah. Během války na Ukrajině Volodymyr Zelenský v rámci snah o mezinárodní podporu přiblížil Ukrajinu ke členství v EU a byl schopný Ukrajině zajistit mezinárodní pomoc. Přesvědčování oponentů rozšíření EU o Ukrajinu od začátku války nabralo směr morální povinnosti, na kterou bylo mnohokrát poukazováno. Bez této okolnosti by mohly přetrvávat řady odpůrců ukrajinského členství i nadále a mnohem hůře by se hledala podpora.

Prezidentství Volodymyra Zelenského je z konstruktivistického úhlu pohledu analyzováno následovně.

„Nastavení norem“ je symbolizováno pokračujícím plněním bodů asociační smlouvy a aplikováním evropských standardů na ukrajinské podmínky. Normy byly oproti předchozímu období neměnné a nedošlo k žádnému odklonu od proevropského směřování Ukrajiny. S ohledem na pandemii COVID-19 Ukrajina obdržela finanční a materiální pomoc od EU a přístup k novým nouzovým půjčkám EU z makrofinanční pomoci za výhodných podmínek k pokrytí okamžitých a naléhavých potřeb financování. Hlavní pozorovanou změnu byla eskalace násilí mezi Ruskem a Ukrajinou, což způsobilo mnohem větší příklon k proevropskému směřování. Úspěchem v „normách“ bylo přesvědčení světa o potřebnosti politické, ekonomické a materiální podpory Ukrajiny. Bez správné artikulace potřeb by nebyla pomoc na tak vysoké úrovni a její směřování by nebylo správně zacílené. Udělení kandidátského statusu Ukrajině je nejviditelnějším důkazem pokračování snah Ukrajiny ve věci plného členství v EU.

Shodné znaky byly nalezeny v oblasti „idejí“, které byly v předválečném období dále prohlubovány v rámci plnění asociační dohody. Po ruské invazi byly „ideje“ reprezentovány snahou Ukrajiny co nejrychleji dosáhnout závazků potřebných pro plné členství v EU. Ukrajinským úspěchem se stalo udělení kandidátského statusu, který posunul snahy o členství v EU na novou úroveň. Zároveň bylo Ukrajině uloženo sedm bloků reforem pro udržení si tohoto statusu. V rámci této kategorie Ukrajina vyvinula maximální úsilí, které bylo umožněno probíhající válkou. Pro další rozšíření „idejí“, které by vedly k posunu k členství Ukrajiny v EU, je v tento okamžik nutné ukončit válku. Během probíhajícího konfliktu nebude možné zahájit přístupová jednání, ani doporučovat další přijímání evropských standardů.

„Diskurz tvorby sociálního světa“ byl mnohem více prohlouben probíhající válkou. Do té doby se EU na Ukrajině prezentovala jako hlavní možnost pro důstojný život Ukrajinců. Nadále bylo poukazováno na výhody členství v EU. Po začátku války na Ukrajině se z EU stala jistota existencionální kontinuity nezávislé Ukrajiny se svrchovanou zahraniční politikou. „Diskurz tvorby sociálního světa“ je ve sledovaném období podmíněn spíše logickou úvahou občanů Ukrajiny než snahou ukrajinských elit prezentovat EU v požadovaném slova smyslu. Rusko se navíc v očích občanů Ukrajiny bude trvale jevit jako bezpečnostní riziko, stát, který nemá problém okamžitě rozpoutat válku i s cílenými útoky na civilní obyvatelstvo jako součást vojenského uvažování. Tato vzniklá skutečnost již natrvalo vytvořila obraz Ruské federace jako aktéra, který vlastní rozpínavostí stojí přímo proti ukrajinským zájmům.

„Identita“ byla vzhledem k ruské invazi více přikloněna k proukrajinskému cítění a proevropskému směřování. Před válkou bylo možné pozorovat ustupující proruskou orientaci ukrajinských občanů. Válka vyvolaná Ruskem nicméně urychlila přirozený odliv proruský smýšlejícího obyvatelstva. Pomoc EU Ukrajině v době války se stala spolehlivým poznávacím znakem spřáteleného aktéra. V tomto historickém okamžiku došlo k finálnímu vymezení pojmu ukrajinské a ruské identity. I dříve proruský orientovaní obyvatelé Ukrajiny přehodnotili své vidění světa a obrátili se k proevropskému uvažování. V současném okamžiku je mezi ruskou a ukrajinskou identitou hluboká propast, což umocňuje dosavadní rozdíly. Je vysoce nepravděpodobné, že by se ukrajinská identita mohla opětovně spojovat s ruskou. S ohledem na válečné strasti a pomoc EU nebude moci být na Ukrajině Rusko v žádném případě vykresleno jako bratrský národ, kterému záleží na ukrajinském blahobytu.

7. Predikce vývoje vztahů mezi Ukrajinou a EU

Vadym Zheltovskyy uvedl, že lze očekávat naplnění jednoho z následujících scénářů: plné členství Ukrajiny v EU, úspěšnou integraci bez perspektivy plného členství v EU a odklon od proevropského záměru (Zheltovskyy, 2020, s. 83–86).

Odklon od proevropského záměru se jeví v současné době jako nejméně pravděpodobná situace. Ukrajina na členství v EU spoléhá. Je pro ni důležité pro nastolení bezpečnosti a poválečného pořádku. K tomuto odklonu by musela být jediné donucena. Ruská role se jeví jako velmi omezená a vojenské neúspěchy dokazují, že Ruská federace není tohoto kroku schopna. Aby k odklonu skutečně došlo, musela by existovat silná protiukrajinská koalice uvnitř EU, ale všechny státy se vyslovily pro udělení kandidátského statusu. Tudíž ani tento scénář nelze očekávat.

Úspěšná integrace bez perspektivy plného členství v EU je jednou ze dvou nejpravděpodobnějších množností spolu s plným členstvím. Členské státy EU podpořily kandidátský status Ukrajiny. Z tohoto důvodu lze očekávat, že se nevytvoří žádná znatelná opozice proti možnému ukrajinskému členství.

Z průzkumu EU z dubna roku 2022 vyplývá, že 66 % respondentů souhlasí s tím, že „by Ukrajina měla vstoupit do EU, až bude připravena“; 71 % věří, že Ukrajina je součástí evropské rodiny a 89 % cítí sympatie k Ukrajincům (Evropská unie, 2022).

Muselo by dojít k zásadním změnám postojů v evropské a ukrajinské společnosti, aby se Ukrajina nakonec nemohla stát členským státem EU. Je to nicméně stále platný scénář, i když ne tak pravděpodobný. Za současných okolností je předčasné stanovovat jakékoliv časové výhledy, ve kterých by se mohlo členství uskutečnit.

Michael Emerson, Steven Blockmans, Veronika Movchan a Artem Remizov v *Opinion on Ukraine's Application for Membership of the European Union* (2022) k budoucnosti Ukrajiny a jejího směřování do EU uvádějí, že ukrajinská integrace je morální otázkou, protože Ukrajina obhájí univerzální evropské hodnoty míru, demokracie, základních svobod a civilizovaných mezinárodních vztahů. Dále bylo autory doporučeno rozšíření seznamu států s kandidátským statutem o Ukrajinu (k čemuž již skutečně došlo). První poválečnou prioritou bude dle autorů obnova a program pro bezpečný návrat uprchlíků, které by EU měla připravit ve spolupráci s hlavními mezinárodními finančními institucemi, včetně EBRD, EIB, Světové banky a MMF. Autoři článku uvedli možnost financování obnovy Ukrajiny z aktiv Ruské centrální banky, které jsou nyní zmrazeny v

západních finančních institucích. Jakmile bude obnovena poválečná normalita světa, EU a Ukrajina by měly bez prodlení pokračovat v přístupových procedurách. Autoři doporučují vážnou revizi a zlepšení stávajícího procesu přistoupení vzhledem k jeho stagnaci na západním Balkáně. Změna by měla vést k postupnému a podmíněnému začleňování, jehož cílem je obnovit pobídky pro reformu politiky a zároveň chránit vlastní rozhodovací procesy EU před dobře známými politickými riziky. Dále dle autorů neexistuje žádná rychlá cesta k dosažení plného členství, ale vedle reformy standardních přístupových procedur je proveditelný a absolutně nezbytný „rychlý start“. Autoři argumentují, že Putin ukázal světu a především Evropě, že minulá politika EU v podobě strategické nejednoznačnosti vůči evropským ambicím Ukrajiny nefungovala. Ta byla překonána zjevnou potřebou silnějšího strategického závazku především vůči Ukrajině (Emerson, Blockmans, Movchan, & Remizov, 2022, s. 12–13).

Autoři článku přicházejí se závěry, které lze považovat za realistické. Vzhledem k probíhající válce není možné, že by mohla být zahájena přístupová jednání. Po skončení ozbrojeného konfliktu mezi Ukrajinou a Ruskem lze očekávat jejich zahájení včetně výše zmíněného „rychlého startu“. Ten je na druhou stranu podmíněn pozitivním přístupem jednotlivých členských států vůči Ukrajině. Je zároveň možné, že některé státy vlivem dlouhotrvající války vymění svůj pozitivní postoj vůči ukrajinskému členství v EU za kompromis s Ruskou federací.

Marie-Eve Bélanger v článku *What prospect is there of Ukraine joining the EU?* (2022) uvedla, že od konce studené války dělicí čáry v politických rozhodnutích stále více odrážely nadnárodní ideologické konflikty spíše než geografii. Značná geografická propast, která lze spatřovat v případě Ukrajiny, je v moderní politice EU dle autorky raritním jevem. Ilustrací tohoto rozdělení se dle Bélanger stal 28. únor 2022. Vedoucí představitelé Bulharska, České republiky, Estonska, Lotyšska, Litvy, Polska, Slovenska a Slovinska vyzvali v tuto dobu k okamžitému udělení statutu kandidátské země EU Ukrajině. Tito blízcí sousedé vyjadřují dle závěrů autorky v parlamentních debatách v průměru 90% podporu zavádění hlubší míry integrace mezi Ukrajinou a EU. V případě Polska podpora dosahuje dokonce 96 %. V otázce Ukrajiny a jejího členství v EU lze najít vysokou jednotu mezi členy parlamentů. Tato skutečnost je však zarážející vzhledem ke stále více polarizované povaze politického prostoru v jednotlivých státech. Pro toto geografické rozdělení podpory dle autorky existují dle autorky tři hlavní důvody. Za prvé, sousední státy Ukrajiny mají znatelnější vzájemnou závislost. Za druhé hraje významnou roli bezpečnost. Integrace do EU znamenala že, státní hranice těchto států se staly evropskými hranicemi. Tato skutečnost

představuje nové nákladné investice do hraniční infrastruktury a personálu. Nový členský stát by navíc evropskou hranici posunul dále na východ a vytvořil by bezpečnou zónu mezi vnitřním a vnějším prostorem pro starší členské státy. Zatřetí, otázka vlivu. Jakmile se k EU připojí nové země na východě, centrum politické organizace z toho důvodu přesune na východ, čímž se rozšíří rovnoměrněji vliv uvnitř EU. Ukrajina má na svých západních hranicích silné spojence. Jako skupina se mohou tyto státy rozhodnout mobilizovat významný politický vliv při lobování za členství Ukrajiny v EU a být důležitým spojencem. Existují však také důkazy o znatelném protitlaku. Autorka připomíná postoje Francie a Německa, které se již pokusily zbrzdit expanzivní ambice svých východních partnerů. Francie v současnosti zastává rotující předsednictví EU a může se pokusit zastavit proces v naději, že udrží neutralitu Ukrajiny jako klíč pro vyjednávání s Ruskem. Na druhou stranu si EU nemůže dovolit ignorovat symboliku demokratické pomoci jedné z posledních evropských zemí mimo EU, která je navíc v současnosti pod útokem autoritářské moci. Nedostatek solidarity by v tomto případě mohl dle autorky ovlivnit důvěryhodnost EU jako regionální velmoci (Bélanger, 2022, s. 3–4).

Marie-Eve Bélanger ve své práci nabídla racionalistický pohled na možnost přesunu mocenských sídel uvnitř EU. Tato varianta je vysoce pravděpodobná z pohledu stálého rozdělení EU mezi tzv. „starou a novou Evropou“. Je přirozené, že státy bývalého sovětského bloku spolu budou mít mnohem pevnější vazby než ty, které nebyly součástí sovětské sféry vlivu. Zároveň vzdálenost Ukrajiny od států západní Evropy vylučuje možnost totožné historické zkušenosti. Budoucí členství Ukrajiny v EU by mohlo znamenat znatelný rozkol mezi východem a západem EU. Není pravděpodobné, že by Francie byla schopná tolerovat posun mocenského středu EU jakýmkoliv směrem. Na druhou stranu by zmíněné bezpečnostní výhody pomohly státům „staré Evropy“. Z toho důvodu více racionalisticky smýšlející státy budou nakloněny této myšlence. Státy, jako Francie, které mnohem více lpí na otázkách prestiže, budou tomuto trendu méně nakloněny i přes obecnou výhodnost.

Marek Pawel Dabrowski v *A new Thessaloniki offer – the aspirations of Georgia, Moldova, and Ukraine to join the EU (Bruegel blog)* (2022) predikuje vývoj vztahů mezi EU a Ukrajinou současně se zbylými státy, které obdržely kandidátský status. Nedostatek pozitivní odezvy nebo předběžné zamítnutí žádostí o členství by dle Dabrowského v současné době bylo strategickou chybou. Za prvé by tento krok byl v rozporu s duchem článku 49 Smlouvy o Evropské unii. Zadruhé by znamenal, že EU poruší své cíle vytvořit oblast stability a prosperity ve svém přímém sousedství. Za třetí by odradil žadatele od

reformy svých států a ekonomik. Na Ukrajině by odmítnutí ze strany EU a členských podkopalo odhodlání odolávat agresi. Za čtvrté, by tento krok ignoroval stávající silné ekonomické vazby mezi třemi zeměmi Východního partnerství a EU. Evropská unie je jejich největším obchodním partnerem a v roce 2020 představovala 52,3 % celkového obchodu Moldavska, 39,2 % Ukrajiny a 22,4 % Gruzie. Zároveň je EU rovněž důležitým zdrojem příchozích přímých zahraničních investic do těchto tří států. Proces přistoupení k EU by pomohl tyto vazby upevnit a dále dle autora by přispěl k modernizaci všech tří ekonomik. Vstup do EU nebude dle autora okamžitý zejména pro méně ekonomicky a institucionálně rozvinuté kandidáty. V této souvislosti autor připomíná, že nelze vyhovět žádostem Volodymyra Zelenského na rychlé přijetí. Rychlost a výsledek tohoto procesu obvykle závisí na politickém odhodlání kandidátské země a její schopnosti provést všechny požadované reformy a právní harmonizaci a na dobré vůli zemí EU, které mají zákonnou pravomoc blokovat přistoupení v každé fázi. Bohužel je dle autora tato pravomoc někdy nadměrně využívána, jako v případě Severní Makedonie, která získala status kandidátské země v roce 2005, ale kvůli překážkám a zbrzdění ze strany některých sousedů musela na zahájení vyjednávání o členství dlouho čekat. Evropská unie musí znovu dle autora reformovat své instituce a rozhodovací proces, jelikož naposledy se tak stalo v Lisabonské smlouvě roku 2007. Další rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou a omezení seznamu rozhodnutí vyžadujících jednomyslnost je nejnaléhavější součástí takové reformy. Autor poukazuje, že současná EU se příliš často stává rukojmím práva veta jednotlivých zemí, například v oblastech společné zahraniční a bezpečnostní politiky, víceletého finančního rámce nebo rozšiřování EU. Zvýšení počtu členských států bez vyřešení tohoto problému by situaci s největší pravděpodobností dále zkomplikovalo. Zmínění noví žadatelé o členství mají výhodnější postavení oproti většině států západního Balkánu (kromě Chorvatska). Jde o fungující asociační dohody, včetně jejich hospodářské a obchodní složky, které již vyžadovaly přijetí podstatné části *acquis* (Dabrowski, 2022, s. 3–5).

Změny ve fungování EU jsou vzhledem k možnosti rozšíření nutné a tento názor neznaznívá pouze v jednom z výše uvedených článků. Ukrajina, Gruzie a Moldavsko pocházejí z jiného geografického prostředí než zbylé členské státy EU. Tito aktéři díky geografickému postavení byli vždy blíže evropské kultuře, nebo ji dokonce vytvářeli na rozdíl od uvedené trojice. Tato skutečnost ovšem není překážkou a lze vzniklou situaci přijmout jako možnost pro zdokonalení procesů v EU. Oslabit nadšení není v případě Ukrajiny možné. Jakkákoliv odchylka od jejího směřování do EU by v první řadě znamenala nutnost opět přepsat ústavu a v druhé řadě by šlo o vynucený následek porážky. Vzhledem

k nastavení ukrajinské společnosti a vnímání EU není pravděpodobné opuštění snah z důvodu budoucího vleklého byrokratického řízení. Tato skutečnost, jejíž známost mezi občany Ukrajiny je diskutabilní, spíše povede k rétorickým střetům, ale neohrozí směřování Ukrajiny. Ukrajina by v případě dobrovolného obratu svého směřování mohla spolupracovat pouze s Ruskem. Tuto možnost lze jednoznačně označit na naprosto nepravděpodobnou. Vztahy mezi Ruskem a Ukrajinou budou poškozeny vlivem války na několik budoucích dekád.

Eva Poledníková v *Ukraine as the EU Candidate State: Opportunities and Challenges* vytvořila SWOT analýzu ukrajinského vstupu do EU. Silné stránky jsou dle ní souhlas 91 % populace se členstvím dle průzkumu Reuters z roku 2022. Status kandidátské země EU umožňuje Ukrajině čerpat z fondů EU na podporu reforem a transformačních procesů. Na území Ukrajiny se rozkládají nejbohatší známá naleziště uranu v Evropě, největší evropská naleziště železné rudy, významná naleziště titanu a úrodná pole. Je zde také dle autorky znatelný potenciál zásob zemního plynu. Ukrajina je vysoce industrializovaná země. Je největším výrobcem čpavku v Evropě a významným výrobcem oceli a galia. Ukrajina je významným vývozcem pšenice, ječmene, kukuřice a slunečnicového oleje. Ukrajina kromě bohatství přírodních zdrojů nabízí velký trh (téměř 44 mil. obyvatel). Za ekonomickou výhodu je považován nízký vládní deficit a úroveň dluhu, která je pod průměrem EU. Konkurenčním přínosem národního hospodářství Ukrajiny je vzdělání na vysoké úrovni a následně vysoce kvalifikovaní pracovníci. Od roku 2014 se EU stala hlavním obchodním partnerem Ukrajiny. Naplňování asociační dohody/DCFTA mezi EU a Ukrajinou přinesla pozitivní pokrok v hospodářské integraci. Podíl EU na celkovém obchodu se zbožím a službami v roce 2020 činil 41 %. Vývoz zboží a služeb z Ukrajiny do EU činil 21,9 mld. amerických dolarů a dovoz z EU činil 26,3 mld. Amerických dolarů. Záporné saldo zahraničního obchodu tak činilo 4,4 mld. Amerických dolarů. V roce 2020 byli těmi nejhlavnějšími obchodními partnery Ukrajiny v EU Německo, Polsko, Itálie, Nizozemsko, Maďarsko, Francie nebo Česká republika. Pokud jde o schopnost plnit závazky vyplývající z členství, Ukrajina od roku 2016 pracuje na provádění asociační dohody/DFCTA, které již zachycují bezprecedentní množství acquis EU. V tomto ohledu lze stanovit, že se Ukrajina postupně v mnoha kapitolách přiblížila podstatným prvkům acquis EU. Celkově dle autorky dosahuje uspokojivých výsledků (Poledníková, 2022, s. 168–169).

Ukrajinské nerostné a potravinové zásoby do budoucna budou znatelně ovlivňovat její postavení ve vztahu s EU. S ohledem na změny klimatu bude mít EU díky ukrajinským

polím zajištěnou potravinovou bezpečnost a v důsledku možného negativního vývoje v této oblasti bude jedna z mála aktérů, kteří se nebudou muset obávat nedostatku potravin. Zisk ukrajinských nerostných surovin jistě pozvedne evropskou výrobu a přivede zahraniční investory. S ohledem na tyto klíčové suroviny bude mít Ukrajina v rámci EU silné postavení a bude moci vést silnou politiku vůči západním státům.

Mezi slabé stránky patří dle E. Poledníkové fakt, že konflikt s Ruskem a následná poválečná rekonstrukce (s ekonomickými a sociálními dopady) ztlačí procesy reformy a transformačních procesů. Ukrajina sice značně pokročila v plnění politických kritérií, jako je stabilita institucí zaručujících demokracii, právní stát, lidská práva a respektování a ochrana menšin, ale stále je mnoho oblastí, které je třeba podrobit zlepšení nebo reformovat. Například Ústavní soud Ukrajiny (ÚSU) stále naléhavě potřebuje účinnou reformu, kde hlavním bodem je zavedení důvěryhodného a transparentního výběrového řízení na jmenování soudců do ÚSU, včetně kontroly integrity. Dále musí být posílen boj proti korupci, zejména na vysoké úrovni, mělo by být zahájeno a dokončeno výběrové řízení a jmenování nového ředitele Národního úřadu pro boj s korupcí Ukrajiny. Zároveň je nutné věnovat pozornost zákonu proti oligarchům omezující nadměrný vliv oligarchů v ekonomickém, politickém a veřejném životě. Autorka dále píše o nutnosti posílení postupů proti praní špinavých peněz a také o přijetí mediálního zákona, který by zavedl do ukrajinské legislativy normy směrnice EU o audiovizuálních mediálních službách. Makroekonomická situace na Ukrajině by se podle ekonomických kritérií měla v následujících letech vyrovnat s parametry růstu HDP, HDP na obyvatele, přímých zahraničních investic, korupce, podpory podnikatelského prostředí (vysoká administrativní zátěž podnikání) a celkové konkurenceschopnosti ekonomiky (nízká ekonomická diverzifikace, citlivost na počasí a ceny komodit). Nejslabšími stránkami ukrajinské ekonomiky je dle autorky také nízká efektivita trhů se zbožím (zatižení celními postupy, nízká efektivita antimonopolní politiky, rozsah a dopady zdanění), nízká míra rozvoje finančního trhu či úvěry omezené pochybnými úvěry a vysoké reálné úrokové sazby. Navzdory plánovaným masivním investicím do poválečné obnovy bude Ukrajině zřejmě trvat mnoho let (nebo spíše desetiletí), než ekonomicky dožene ty nejhudší členské země EU. Pro zlepšení fungování tržní ekonomiky musí Ukrajina nadále pokračovat ve strukturálních reformách. Tomu se rozumí odstranit korupci, snížit přetrvávající vliv státu (slabá demokratická instituce, monopoly) a oligarchů, posílit práva soukromého vlastnictví, zvýšit flexibilitu trhu práce, zlepšit výsledky vzdělávání a podpořit inovace. V některých oblastech asociační dohody/DCFTA je sblížení s *acquis* EU stále omezené, například jde dle autorky o oblast práv duševního

vlastnictví, sociální politiky a zaměstnanosti, sektoru dopravy, zemědělství a rozvoje venkova atd. (Poledníková, 2022, s. 169).

Boj proti korpuci a omezení vlivu oligarchů je v této práci považováno za hlavní komplikaci. Pokud nebudou tyto jevy dostatečně dostraněny, nebude moci Ukrajina vytvořit systém, který bude lukrativní pro západní investory. V tomto případě příliv kapitálu a zahraničních expertů nebude tak velký a tato vzniklá skutečnost bude po konci války s Ruskem zpomalovat ekonomický vývoj. Ten je dle kodaňských kritérií důležitý a Ukrajina by se mohla na roky svou vinou připravit o členství v EU. Na druhé straně je EU schopná poskytnout materiální i poradenskou podporu. Tudíž není vše pouze v rukách současných a budoucích ukrajinských představitelů.

Příležitosti jsou pojaty následovně. Záruka EU územní celistvosti a nezávislosti jejích členů by učinila Ukrajinu a Evropu bezpečnějším, stabilizovanějším a prosperujícím prostorem oproti současnému stavu. Ukrajina by se stala zároveň členem největšího obchodního bloku na světě, společného trhu a celní unie, získala by také přístup ke společnému rozpočtu EU a dotačním fondům na svůj rozvoj. Výhody společného trhu jsou zároveň početné: ekonomický růst vedoucí k vyšší životní úrovni, vyšší bezpečnosti, širšímu výběru spotřebního zboží za nižší ceny a většímu výběru v odvětvích, jako jsou telekomunikace, bankovníctví a letecká doprava. Přineslo by to i vyšší diverzifikaci ukrajinské ekonomiky a potenciál pro rozvoj cestovního ruchu, energetiky a zemědělství (Poledníková, 2022, s. 170).

Vyšší životní úroveň na Ukrajině by vedla k pozitivnímu pozvednutí východní Evropy a také soudedů z řad balkánských států. Vyšší diverzifikace ukrajinské ekonomiky povede k vytváření nových pracovních míst a bude moci navíc omezit odliv kvalifikovaných zaměstnanců do západních států.

V závěru textu E. Poledníkové byl věnován prostor také hrozbám. Nejistota ohledně vztahu s Ruskem komplikuje postavení Ukrajiny v mezinárodním prostoru (např. vstup do NATO, nové konflikty) a může zpomalit reformy a transformační procesy. Vstup do EU by také mohla dle autorky zpomalit vnitřní politická nestabilita a populistické tendence různých politických subjektů. Konkurenční tlak výrobců z trhu EU by mohl vést ke ztrátě konkurenceschopnosti některých průmyslových odvětví, veřejnému deficitu a růstu dluhu. Vysoce kvalifikovaní pracovníci spolu s nízkými platy by zákonitě odcházeli, což by vedlo k značnému odlivu kvalifikované pracovní síly do zahraničí. Částečně by Ukrajina zároveň ztratila plnou suverenitu. Hrozbou je také nejednotné postavení členských zemí (z různých

politických, ekonomických a sociálních důvodů), jejich nízká ochota přijímat nové členy a případné požadavky na přísnější přístupová kritéria (Poledníková, 2022, s. 170–171).

Zmíněný konkurenční tlak výrobců ze Západu bude pro ukrajinskou ekonomiku jistě problémem a je také pravděpodobné, že mnoho ukrajinských firem bude nuceno ukončit svou činnost. Odliv vysoce kvalifikovaných zaměstnanců bude komplikovat možnou ekonomickou prosperitu, ale na druhé straně lze očekávat příchod podobně kvalifikovaných zaměstnanců z nečlenských států EU, které jsou v okolí. Svou rozlohou má Ukrajina jasný potenciál být výkonnou ekonomikou. Na rozdíl od E. Poledníkové není v této práci považováno za pravděpodobné zpřísnění přístupových kritérií. Ukrajině vzhledem k jejímu bojovému nasazení nebude z morálních ohledů EU nijak bráněno ve vstupu. V současné době této skutečnosti nic nenasvědčuje.

Murat Necip Arman a Barış Gürsoy ve studii s názvem *Challenges in the Regional Energy Complex of Russia, Ukraine, Turkey, and the European Union* píší o možnostech změn v oblasti energetické závislosti vlivem napjatého vztahu mezi Ukrajinou a Ruskem. Tato oblast je označována jako regionální energetický komplex. Na základě Buzanových strukturálních možností pro regionální bezpečnostní komplexy autoři dospěli k následujícím závěrům v ohledu možné budoucnosti. Status quo: Ačkoli výsledky ruské vojenské operace na Ukrajině mohou poškodit postavení Ruska v globální politice, nezmění existenci regionálního energetického komplexu. Vzhledem ke své geografické poloze budou mít tito aktéři i v budoucnu vztah založený na energetické spolupráci. Opatření přijatá ke snížení závislosti na Rusku mohou na druhé straně změnit váhu Ruska v regionálním energetickém komplexu. Vnitřní transformace: Jak se váha Ruska v komplexu snižuje, ostatní aktéři mohou začít vyvíjet vzájemně relativně nezávislejší politiky. Například může být možná oficiální kandidatura Ukrajiny do EU a urychlení jednání o plném členství Turecka a EU. Vnější transformace: Od vzniku nových závazků se zeměmi východního Středomoří a Perského zálivu s cílem snížit závislost na Rusku bude spolupráce s Izraelem a Egyptem a dalších zemí zásadní. Tyto dvě země pak mohou být součástí regionálního energetického komplexu. Překrytí: Po ruské vojenské operaci na Ukrajině přestalo být velké části možností, které by se autoři dále věnovali (Arman & Gürsoy, 2022, s. 17).

Ukrajinské členství v EU by, jak autoři podotkli, znamenalo snížení vlivu Ruska. Pro EU by tato skutečnost znamenala dva následky. Na jedné straně by se vliv EU díky Ukrajině zvýšil a mohlo by dojít k mnohem důslednějšímu vymezení vzájemných vztahů mezi Ruskem a EU, potažmo Ukrajinou. Na druhé straně by mohlo Rusko podněcovat energetickou nestabilitu jako formu msty za ztracené postavení. Ukrajina by díky ochraně

institucí EU měla mocného spojence při řešení případných komplikací s Ruskem. S ohledem na rozložení plynovodů na Ukrajině by EU měla prostředky pro vyjednávání z pozice někoho, kdo není v podřadném postavení. Vzniklá skutečnost bude samozřejmě do budoucna důvodem napětí mezi Ruskem a EU.

Závěr

Diplomová práce zaujímá své místo mezi ostatními zmíněnými texty, které se věnovaly problematice Ukrajiny v předchozí době. Všechny tyto zdroje jsou skvělým dokladem chápání fenoménu vztahů Ukrajiny a EU v rámci tehdejšího objemu informací. Nejnovější práce, *Opinion – The European Union's Status in the Russia-Ukraine Crisis* Jayeshe Khatu, se zabývá Ukrajinou, Ruskem a EU těsně před ruskou invazí. Z tohoto důvodu lze tuto diplomovou práci chápat jako pokračování.

Teoretickým rámcem se pro tuto práci stal konstruktivismus, který se ukázal jako vhodný pro případ Ukrajiny a EU díky svému zahrnutí identity. Pomocí zaměření se na vytváření identit a konstruování reality dle svého okolí bylo zjištěno, že Ukrajina se prokazatelně snaží stát členem EU z důvodu existencionálních obav z Ruska. Ukrajinská evropská identita se od vzniku nezávislého státu odvíjí od sousedství a společné historie s Ruskem. Tyto dva elementy v historii nejednou přerušily existenci samostatného ukrajinského národa a pocit evropanství se stal primárním diferenčním prvkem v ukrajinské identitě. Rusko se na druhé straně kontinuálně pokoušelo Ukrajinu udržet ve své sféře vlivu a znovu nastolit v omezené míře územní vliv z dob carského Ruska a Sovětského svazu. Z toho důvodu se Rusko uchýlilo k výbojným krokům, které jsou pozorovány již od roku 2014. Pozoruhodná nejednota Putinova pojetí ukrajinské identity je skvělým ukazatelem ruského mocenského pragmatismu. Pokud je to vyžadováno, Rusko hovoří o Ukrajincích jako o cizím národu. Zároveň jsou ruští představitelé schopni hovořit o Ukrajincích jako o součásti ruského národa a historie.

Prezidentské období Petra Porošenka bylo ovlivněno v první řadě uplynulým Euromajdanem a podpisem asociační dohody. Euromajdan utvrdil ukrajinskou populaci v potřebě proevropského směřování a za tímto účelem byla podepsána asociační dohoda. Plnění bodů asociační dohody se stalo jednou z náplní prezidentské vlády Petra Porošenka. Zároveň došlo k válce na východě Ukrajiny a anexi Krymu. Petro Porošenko se již od svého volebního slibu snažil působit jako politik, který Ukrajinu přivede do EU. Svým vystupováním si také dovedl zajistit důvěru ze strany představitelů EU a členských států. Popularita EU mezi obyvateli Ukrajiny byla již od Euromajdanu velmi vysoká a Petro Porošenko tento trend nadále příživoval. Došlo dokonce k ukotvení proevropské identity do preambule ukrajinské ústavy. Tyto události byly možné pouze za předpokladu, že byl ukrajinský národ přesvědčen a ochoten uvěřit v evropské hodnoty, které se nabízely jako způsob, jak se vypořádat s hrozbami, které vycházely z přímých akcí Ruské federace. Petro

Porošenko nemusel tyto pocity nijak složitě zvyšovat, protože samy o sobě byly již na vysoké úrovni, jak ostatně dokazují průzkumy veřejného mínění. Ukrajina byla v tomto období také úspěšná tím, že dovedla přesvědčit představitele EU svým úsilím stát se členským státem EU se všemi potřebnými náležitostmi. Zároveň si Ukrajina zajistila podporu při přeměně svých vnitrostátních struktur.

Konstruktivistické proměnné byly v této části zjištěny následujícím způsobem. V rámci „nastavení norem“ je nejvýznamějším zjištěním nastavení proevropského směřování, které se v tomto období nijak nezměnilo. „Ideje“ jsou popsány jako plnění bodů asociační dohody a přeměny ukrajinských vnitrostátních struktur dle evropských norem. „Diskurz tvorby sociálního světa“ byl pevně nastolen hlavně v ohledu zakotvení evropské identity v ukrajinské ústavě. Vzhledem ke zvolení Petra Porošenka, který ve svém programu slíbil konkrétní proevropské kroky, lze tvrdit, že proevropský diskurz byl nastolen samotnými občany Ukrajiny.

Období prezidenta Zelenského bylo v první fázi ovlivněno řešením pandemie COVID-19 a posilováním snah Ukrajiny o zlepšení jejího postavení. Evropská unie v tomto období procentuálně vyhodnotila plnění asociační dohody z ukrajinské strany a byly nadále doporučovány postupy pro zlepšení. Nebyl narušen princip proevropského směřování i přes nezvolení Petra Porošenka, který ve svém programu představil plán na přijetí Ukrajiny do EU. Zvolení Volodymyra Zelenského je tedy spojeno s vlnou nespokojenosti s Petrem Porošenkem. Pomoc EU během pandemie COVID-19 byla pro Ukrajinu klíčová a lze ji nazvat pozitivním rysem společných interakcí. V druhé fázi byla Ukrajina napadena Ruskem a začala čelit největšímu ohrožení své územní celistvosti od doby anexe Krymu. V období od konce února 2022 se povedlo Ukrajině získat solidaritu ze strany Západu, a kromě podpory ukrajinských válečných uprchlíků se Ukrajině podařilo získat kandidátský status a přiblížit ke členství v EU. V předchozím období lze úvahy o členství v EU považovat za vidinu blahobytu a bezpečnosti. V období prezidenta Zelenského se členství v EU pro Ukrajince stalo zárukou konce ruské invaze, navrácení území a rekonstrukce zničených oblastí. Z tohoto důvodu popularita myšlenky členství Ukrajiny v EU dosáhla rekordní podpory mezi obyvateli Ukrajiny.

Konstruktivistické proměnné byly ovlivněny především vzniklým válečným konfliktem mezi Ukrajinou a Ruskem, ale v samotném principu nebyly nijak oproti přechozímu období pozměněny. „Nastavení norem“ požadovalo větší záruky ze strany EU v ohledu členství, které bylo realizováno udělením kandidátského statusu. „Ideje“ byly charakterizovány pokračující snahou plnit body asociační smlouvy a dosažením závazků

potřebných pro plné členství v EU. „Úvahy nad diskurzem“ mnohem více prezentovaly členství Ukrajiny v EU jako otázku existence či neexistence. Tím se ještě více prohloubila role členství v EU jako jediného garanta zachování nezávislé a celistvé Ukrajiny.

Výsledky analýzy zjistily, že se Ukrajina postupně přibližovala k možnosti členství v EU, a to i přes počáteční negativní situaci. Dle zjištění byly naplněny všechny konstruktivistické úvahy a lze na tuto situaci aplikovat konstruktivismus i nadále. Identita se v období od Euromajdanu až po současnost nezměnila a Ukrajina nadále pokračuje v proevropském směřování. Celkovou změnu ukrajinského směřování by musely změnit dramatické a v současné době nepravděpodobné změny na bojištích, jako je porážka Ukrajiny. V tomto případě není jisté, že by se Ukrajina mohla vrátit ke svému proevropskému směřování. Zároveň se v práci projevila aplikovaná logika vhodnosti a EU je stále chápána jako nejvhodnější způsob, jak zajistit Ukrajině bezpečnost a blahobyt.

Zdroje

Anderson, Emma. (2022, 28. únor). Ukraine belongs in EU, Commission chief von der Leyen says. *POLITICO*. Dostupné z <https://www.politico.eu/article/ukraine-eu-commission-chief-von-der-leyen-invite/>

Arman, Murat Necip & Gürsoy, Barış. (2022). Challenges in the Regional Energy Complex of Russia, Ukraine, Turkey, and the European Union. *International Journal of Humanities and Social Development Research*, 6(1), s. 7–21. doi: 10.30546/2523-4331.2022.6.1.7

Bahashova, Natalia & Puriy, Hanna. (2017). Integration of Ukraine into European Union in Globalizing World. *Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej*, 20(1), s. 114–122. doi: <http://dx.doi.org/10.23856/2013>

Baird, Theodore. (2018). Interest Groups and Strategic Constructivism: Business Actors and Border Security Policies in the European Union. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44(1), s. 118–136. doi: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1316185>

Barberio, Vitaliano, Mollona, Edoardo, & Pareschi, Luca. (2017). Short contribution (report) to be used in dissemination events about the empirical relevance of a social constructivist and discursive approach to EU identity emergence and integration. s. 1-36. Dostupné z https://www.perceiveproject.eu/wp-content/uploads/2017/11/Del-5.1-Barberio_Mollona_Pareschi.pdf

Banchoff, Thomas. (1999). German identity and European integration. *European Journal of International Relations*, 5(3). s. 259–589. doi: <https://doi.org/10.1177/1354066199005003001>

Barigazzi, Jacopo, (2022, 7. březen). EU to officially examine Ukraine, Moldova and Georgia's bids to join the bloc. *POLITICO*. Dostupné z <https://www.politico.eu/article/eu-examine-ukraine-moldova-georgia-membership-bid/>

Barrett, Ryan. (2018). Reform in Ukraine and the Influence of Foreign Actors after Euromaidan. *Laboratorium. Журнал социальных исследований*, (10)2, s. 80–103. doi: 10.25285/2078-1938-2018-10-2-80-103

Bélanger, Marie-Eve. (2022). What prospect is there of Ukraine joining the EU? LSE European Politics and Policy (EUROPP) [blog]. Dostupné z https://eprints.lse.ac.uk/114725/1/europpblog_2022_03_16_what_prospect_is_there_of_ukraine_joining_the.pdf

Bengtsson, Lars, Larsson, Rikard. (2012). Researching Mergers & Acquisitions with the Case Study Meth Bengtsson, Lars., Larsson, Rikard. (2012). Researching Mergers & Acquisitions with the Case Study Method: Idiographic Understanding of Longitudinal Integration Processes. Center for Strategic Innovation Studies. doi: 10.4337/9781848449565.00015.od

Consilium. (2018). Joint statement following the 20th EU-Ukraine Summit Brussels. Dostupné z <https://www.consilium.europa.eu/media/36086/joint-statement-eu-ua-summit-2018.pdf>

Consilium.(2021). Joint press release following the 7th Association Council meeting between the EU and Ukraine. Dostupné z <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2021/02/11/joint-press-statement-following-the-7th-association-council-meeting-between-the-eu-and-ukraine/>

Consilium. (2022). European Council conclusions, 24 February 2022. Dostupné z <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/02/24/european-council-conclusions-24-february-2022/>

Consilium. (2022). Ukraine: Council adopts temporary trade liberalisation with Ukraine. Dostupné z <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/05/24/ukraine-council-adopts-temporary-trade-liberalisation-with-ukraine/>

Consilium. (2022). Ukraine: Council unanimously introduces temporary protection for persons fleeing the war. Dostupné z <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/04/ukraine-council-introduces-temporary-protection-for-persons-fleeing-the-war/>

Consilium. (2023). EU sanctions against Russia explained. *Consilium.Europa.eu*. Dostupné z <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/#sanctions>

Consilium. (2023). EU solidarity with Ukraine. Dostupné z <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/eu-solidarity-ukraine/#refugees>

ČTK. (2019, February 7). Ukrajina novelizuje ústavu, přidá do ní své směřování do NATO a EU. EUROACTIV. Dostupné z <https://euractiv.cz/section/evropska-unie-a-svet/news/ukrajina-novelizuje-ustavu-prida-do-ni-sve-smerovani-do-nato-a-eu/>

Dabrowski, Marek Pawel. (2022, 15 March). A new Thessaloniki offer: the aspirations of Georgia, Moldova, and Ukraine to join the EU. Bruegel [Blog],. Dostupné z

<https://www.bruegel.org/blog-post/new-thessaloniki-offer-aspirations-georgia-moldova-and-ukraine-join-eu>

D'Anieri, Paul J. (2002). Constructivist Theory and Ukrainian Foreign Policy. In Moroney, Jennifer D. P. *Ukrainian Foreign and Security Policy: Theoretical and Comparative Perspectives*. s. 37-56. Westport: Greenwood Publishing Group.

Diuk, Nadia. (2014). The Maidan and Beyond: Finding Ukraine. *Journal of Democracy*, 25(3), s. 83–89. National Endowment for Democracy and Johns Hopkins University Press. Dostupné z

https://shron1.chtyvo.org.ua/Diuk_Nadia/Finding_Ukraine_anhl.pdf?PHPSESSID=ejt4nc386jpbpbhavnit5ds962

Dobrazhanska, Oksana. (2014). The EU Aspect at The Ukrainian Maidan. *EURINT* 1, s. 83–89. Dostupné z https://www.ceeol.com/content-files/document-608607.pdf?casa_token=yt2Is04CdesAAAAA:XeGp374KbWc1TIFD9hqmbRjl6ZYTvrDFLkCPBjXEYSKJrXj346-ZeCh5GoVyVe-GoSK76fGD

Emerson, Michael, Blockmans, Steven, Movchan, Veronika, & Remizov, Artem. (2022). Opinion on Ukraine's application for membership of the European union. *CEPS Policy Insights*, s. 1-16. Dostupné z <https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2022/04/PI2022-16-Ukraines-EU-membership.pdf>

EP President hopes Yanukovich will start listening to Maidan voices. (2013,8. prosinec). Interfax-Ukraine. Dostupné z <https://en.interfax.com.ua/news/general/180163.html>

EU chief offers Kyiv fast track to bloc membership. (2022, 4. srpen). DW. Dostupné z <https://www.dw.com/en/ukraine-eu-chief-offers-kyiv-fast-track-to-membership/a-61409635>

EURACTIV with Reuters. (2022, 18. duben). Ukraine completes questionnaire for EU membership – official. EUROACTIV. Dostupné z <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/ukraine-completes-questionnaire-for-eu-membership-official/>

Evropská komise. (2017). EU-Ukraine Association Agreement fully enters into force. Dostupné z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_17_3045/IP_17_3045_EN.pdf

Evropská komise. (2019). Association Implementation Report on Ukraine. Dostupné z https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/swd_2019_433_f1_joint_staff_working_paper_en_v4_p1_1056243.pdf

Evropská komise. (2022). Home Affairs Council: 10-Point Plan on stronger European coordination on welcoming people fleeing the war against Ukraine. Dostupné z https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_22_2152/IP_22_2152_EN.pdf

Evropská komise. (2022). The European Union and Ukraine. Dostupné z https://reliefweb.int/attachments/f0820794-f72c-445d-ac88-53de10590a17/STR_EU_SolidarityUA-v16.pdf.pdf

Evropská unie. (2021). Facts and Figures about EU-Ukraine Relations. Dostupné z <https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2021/07/eap-summit-factsheet-ukraine-eng-print.pdf>

Evropská unie. (2022). EU's response to the war in Ukraine. Dostupné z <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2772>

Evropský parlament. (2013). Key MEPs warn Ukraine authorities not to use force against pro-Europe protestors. Dostupné z <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20131126IPR26201/key-meps-warn-ukraine-authorities-not-to-use-force-against-pro-europe-protestors>

Evropský parlament. (2020). Association agreement between the EU and Ukraine–European Implementation Assessment (update). Dostupné z [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/642844/EPRS_STU\(2020\)642844_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/642844/EPRS_STU(2020)642844_EN.pdf)

Evropský parlament. (2021). European Parliament resolution of 11 February 2021 on the implementation of the EU Association Agreement with Ukraine (2019/2202(INI)). Dostupné z https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0050_EN.pdf

Evropský parlament. (2022). Grant EU candidate status to Ukraine and Moldova without delay, MEPs demand. Dostupné z <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220616IPR33216/grant-eu-candidate-status-to-ukraine-and-moldova-without-delay-meps-demand>

Evropská rada. (2014). Conclusions – 20/21 March 2014. Dostupné z https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/141749.pdf

Evropská unie. (2022). Facts and figures about EU-Ukraine Relations. Dostupné z https://www.eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eap_summit_factsheet_ukraine_en_2.pdf

Franke-Schwenk, Anja, Gawrich, Andrea, Melnykovska, Inna, & Schweckert, Rainer. (2013). The European Union's Relations with Ukraine and Azerbaijan. *Post-Soviet Affairs* 26(2), s. 149–183. doi: 10.2747/1060-586x.26.2.149

Gehring, Thomas, Urbanski, Kevin, & Oberthür, Sebastian. (2017). The European Union as an Inadvertent Great Power: EU Actorness and the Ukraine Crisis. *JCMS 2017* 55(4), s. 727–743. doi: <https://doi.org/10.1111/jcms.12530>

Gehring, Kai. (2020). External Threat, Group Identity, and Support for Common Policies – The Effect of the Russian Invasion in Ukraine on European Union Identity. CESifo Working Papers. s. 1-56. doi: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3511287>

Gehring, Kai. (2021). Can External Threats Foster a European Union Identity? Evidence from Russia's Invasion of Ukraine. *The Economic Journal*, 132(644), s. 1489–1516.. doi: 10.1093/ej/ueab088

Generální sekretariát Rady Evropské unie. (2022). Political statement on the protection of displaced children from Ukraine in the context of Russia's war of aggression against Ukraine. Dostupné z <https://www.consilium.europa.eu/media/57634/st10827-en22.pdf>

Himmer, Ondřej & Králová, Vanda. (2014, 23.únor). Ukrajinský parlament pověřil prezidentskými pravomocemi svého nového předsedu. Radiožurnál. Dostupné z <https://radiozurnal.rozhlas.cz/ukrajinsky-parlament-poveril-prezidentskymi-pravomocemi-sveho-noveho-predsedu-6303192>

Hrashchenko, Iryna & Krasniuk, Svitlana. (2017). Problems of European Integration. In M. Bezpartochnyi (Ed.), *Transformation of international economic relations: modern challenges, risks, opportunities and prospects* (s. 17–26). Riga: ISMA University. Dostupné z https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u204/coll_mon_ier_print_ii.pdf#page=17

Hud, Bohdan, & Didukh, Andriy. (2012). Ukraine – European Union relations: achievements, challenges and prospects. In Adamczyk, Artur, & Zajączkowski, Kamil (Eds.). *Poland in the European Union: Adjustment and Modernisation-Lessons for Ukraine*. Centre for Europe, University of Warsaw & Faculty of International Relations, Ivan Franko National University of Lviv. Dostupné z https://www.academia.edu/download/54107055/Ukraina_konferencja_LIGHT.pdf#page=23

Chebikova, Anastasie. (2008). Theorizing the EU as a global actor: a constructivist approach. s. 2-16. Dostupné z https://www.academia.edu/1282770/Theorizing_the_EU_as_a_global_actor_a_constructivist_approach

Checkel, Jeffrey T. (2007). Constructivism and EU Politics. In Jørgensen, Knud, Erik, Pollack, Mark, Rosamond, Ben. *The SAGE Handbook of European Union Politics*. Thousand Oaks: SAGE Publications

Dostupné z https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=nIEkWaN83mYC&oi=fnd&pg=PA57&dq=Checkel+2006+constructivism&ots=M6MSmV8re6&sig=cSuDYMnkCbjTnLFXiwIdyTLAvLU&redir_esc=y#v=onepage&q=Checkel%202006%20constructivism&f=false

Chrastina, Jan. (2019). Případová studie – metoda kvalitativní výzkumné strategie a designování výzkumu. Univerzita Palackého v Olomouci. doi: 10.5507/pdf.19.24453736

Juncker Says Ukraine Not Likely To Join EU, NATO For 20–25 Years. (2016). Radio Free Europe/Radio Liberty. Dostupné z <https://www.rferl.org/a/juncker-says-ukraine-not-likely-join-eu-nato-for-20-25-years/27588682.html>

Karlas, Jan. (2003). Globalizace, identita a evropská integrace – Evropa jako globální aktér. *Mezinárodní vztahy*, 38(1), s. 28–51 Dostupné z <https://docplayer.cz/47834119-Globalizace-identita-a-evropska-integrace-evropa-jako-globalni-akter.html>

Khatu, Jayesh. (2022). Opinion – The European Union’s Status in the Russia Ukraine Crisis. *E-International Relations*. s. 1-2. Dostupné z <https://www.e-ir.info/2022/02/02/opinion-the-european-unions-status-in-the-russia-ukraine-crisis/>

Kořan, Michal. (2008). Jedinečná případová studie. In Drulák, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku: Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. s. 29- 60. Praha: Portál.

Kovalenko, Roman. (2021). Trade Relations of Ukraine and European Union: European Integration Aspect. Charkov: V.N. Karazin Kharkiv National University. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/348592313_TRADE_RELATIONS_OF_UKRAINE_AND_EUROPEAN_UNION_EUROPEAN_INTEGRATION_ASPECT

Kyjev: Parlament sesadil Janukovyče, volby budou v květnu. (2014, 22. únor). ČT 24. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1047139-kyjev-parlament-sesadil-janukovyce-volby-budou-v-kvetnu>

Jupille, Joseph, Caproso, James A., Checkel, Jeffrey T. (2003). Integration Institution Rationalism, Constructivism, and the Study of the European Union. *Comparative Political Studies*, 36 (1–2), s. 7–40. doi: <https://doi.org/10.1177/0010414002239370>

Levy, Jack S. (2008). Case Studies: Types, Designs, and Logics of Inference. *Conflict Management and Peace Science*, 25. s. 1–18. doi: 10.1080/07388940701860318

Lewis, Jeffrey. (2003). Institutional Environments And Everyday EU Decision Making: Rationalist or Constructivist? *Comparative Political Studies*, 36(1–2), s. 97–124. doi.org/10.1177/0010414002239373.

Mashtaler, Olga. (2021). The 2019 Presidential Election in Ukraine: Populism, the Influence of the Media, and the Victory of the Virtual Candidate.(s. 127–160) In Kohl, Christoph, Christophe, Barbara, Liebau, Heike, & Saupe, Achim (Eds.). *The Politics of Authenticity and Populist Discourses Media and Education in Brazil, India and Ukraine*. Cham: Springer Nature Switzerland. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-030-55474-3_7

McGee, Luke. (2022, 17. červen). Ukraine's bid to join EU gets major boost as executive backs candidacy. CNN Dostupné z <https://edition.cnn.com/2022/06/17/europe/eu-commission-endorses-ukraine-candidacy-intl/index.html/>

Minakov, Mikhail. (2020). Democratisation and Europeanisation in 21st century Ukraine. Understanding the EU's Association Agreements and Deep and Comprehensive Free Trade Areas with Ukraine, Moldova and Georgia. s. 1-24. Dostupné z https://www.researchgate.net/publication/344452588_Democratisation_and_Europeanisation_in_21st_century_Ukraine

Ministerstvo zahraničných věcí Ukrajiny. Association Agreement between the European Union and Ukraine. Dostupné z <https://www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>

Ministerstvo zahraničných věcí Ukrajiny. (2020). Kuleba, Czaputowicz and Linkevičius launched the Lublin Triangle – a new format of Ukraine, Poland and Lithuania. Dostupné z <https://mfa.gov.ua/en/news/kuleba-czaputowicz-and-linkevicius-launched-lublin-triangle-new-format-ukraine-poland-and-lithuania>

Morozov, Viatcheslav, & Rumelili, Bahar. (2012). The external constitution of European identity: Russia and Turkey as Europe-makers. *Cooperation and Conflict* 47(1), s. 28–48. doi: 10.1177/001083711433124

Moravcsik, Andrew. (1999). Is something rotten in the state of Denmark? Constructivism and European integration. *Journal of European Public Policy*, 6(4), s. 669–681. Dostupné z <https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/rotten.pdf>

Moravcsik, Andrew. (2001). Bringing Constructivist Integration Theory Out of the Clouds: Has it Landed Yet? *European Union Politics*, 2(2), s. 226–240. Dostupné z <https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/clouds.pdf>

Muzychenko, Ganna, Koliada, Tetiana, & Churkina, Iryna. (2017). Impact of European Integration Processes on the Necessity of Long-term Budget Planning Introduction in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 3(5), s. 329–333. Dostupné z <http://dx.doi.org/10.30525/2256-0742/2017-3-5-329-333>

Petrov, Roman. (2019). The Impact of the Court of Justice of the European Union on the Legal System of Ukraine. *Право України*. . s. 53-68. Dostupné z http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16249/Petrov_The_impact_of__the_court.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Petrović, Miloš. (2022). European Union and Ukraine: the strategic partnership leading to (some)where? *LXXIV(1)*. s. 75-101. Dostupné z <http://www.doiserbia.nb.rs/ft.aspx?id=0025-85552201075P>

Poledníková, Eva. (2022). Ukraine as the EU Candidate State: Opportunities and Challenges. In Kotlánová, Eva & Gajdová, Karin. *Economic and Societal Challenges of the European Economy*. s. 162-173. Dostupné z https://www.researchgate.net/profile/Miroslava-Tokovska/publication/366052325_Technophobia_and_Technostress_in_Older_Adult_Employees_as_a_challenge_for_Human_Resource_Management/links/638f4d40484e65005be94739/Technophobia-and-Technostress-in-Older-Adult-Employees-as-a-challenge-for-Human-Resource-Management.pdf#page=169

Pollack, Mark A. (2005). Theorizing the European Union: International Organization, Domestic Polity, or Experiment in New Governance? *Annual Review of Political Science*, 8, s. 357–398..doi: [org/doi/10.1146/annurev.polisci.8.082103.104858](https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.8.082103.104858)

Pop-Eleches, Grigore & Robertson, Graeme B. (2018). Identity and political preferences in Ukraine – before and after the Euromaidan, *Post-Soviet Affairs*, 34(2–3), s. 107–118. <https://doi.org/10.1080/1060586X.2018.1452181>

Prentice, Alessandra. (2022, únor 28). Ukrainian president signs formal request to join the European Union. REUTERS. Dostupné z <https://www.reuters.com/world/europe/ukrainian-president-signs-formal-request-join-european-union-2022-02-28/>

Porošenko, Petro. (2014). Жити по-новому! Передвиборна програма кандидата на пост Президента України Петра Порошенка. Dostupné z <http://peter.od.ua/ljpics/28/poroshenko-0134-6.pdf>

Porošenko, Petro. (2019). Передвиборна програма Петра Порошенка. Dostupné z https://lb.ua/news/2019/02/11/419445_peredviborcha_programa_petra.html

Reiners, Wulf & Turhan, Ebru. (2021). Constructivist Approaches to EU–Turkey Relations. Dostupné z https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-70890-0_3

Risse, Thomas. (2004). Social Constructivism and European Integration. In Börzel, Tanja A., Risse, Thomas, & Wiener, Antje (Eds.). *European Integration Theory*. Oxford: Oxford University Press.

Rohozinska, Joanna, & Shpak, Vitaliy. (2019). Ukraine's Post-Maidan Struggles-The Rise of an "Outsider" President. *Journal of Democracy*. 30(3). s. 33-47. Dostupné z <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2019/07/Rise-of-an-Outsider-President-Rohozinska-Shpak.pdf>

Rostetska, Svitlana, & Naumkina, Svetlana. (2019). Paradigms of European Integration Processes in the EU, Visegrád Group and Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 5(3), s. 184–192. doi: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-3-184-192>

Ruszkowski, Janusz. (2019). The Constructivist Approach to Europeanisation and personam: Towards Social Functionalism. *Polish Political Science Studies*, 64(4), s. 107–132. doi: <https://doi.org/10.15804/athena.2019.64.07>

Shveda, Yuriy., & Ho Park, Joung. 2016. Ukraine's revolution of dignity: The dynamics of Euromaidan. *Journal of Eurasian Studies* 7 (2016), s. 85–91. Dostupné z <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1016/j.euras.2015.10.007>

Schumacher, Tobias. (2019). Die Europäische Union, die Östliche Partnerschaft und "Assoziierung Plus": zur Debatte über die Einbindung assoziierter Nachbarn unterhalb einer EU-Mitgliedschaft. College of Europe. s. 187–199. Dostupné z https://www.researchgate.net/profile/Tobias-Schumacher-3/publication/335620256_Die_Europaische_Union_die_Ostliche_Partnerschaft_und_Assoziiierung_Plus_zur_Debatte_uber_die_Einbindung_assoziierter_Nachbarn_unterhalb_einer_EU-Mitgliedschaft/links/5d89bcc9458515cbd1be2c0b/Die-Europaeische-Union-die-Oestliche-Partnerschaft-und-Assoziierung-Plus-zur-Debatte-ueber-die-Einbindung-assoziierter-Nachbarn-unterhalb-einer-EU-Mitgliedschaft.pdf

Sidorenko, Sergij. (2022, 18. červen). Кандидат авансом: 7 вимог, які має виконати Україна, щоб ЄС не скасував її новий статус. Європейська правда. Dostupné z <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/06/18/7141516/>

Support for EU accession hits record high at 91% in Ukraine, while that for joining NATO slides— poll. UKRINFOM. (2022, 5. duben). Dostupné z <https://www.ukrinform.net/rubric-society/3449439-support-for-eu-accession-hits-record-high-at-91-in-ukraine-while-that-for-joining-nato-slides-poll.html>

Support for joining EU rises one year after Revolution of Dignity – poll. 2015. Interfax-Ukraine. Dostupné z <https://en.interfax.com.ua/news/general/255939.html>

Tandilashvili, Dana. (2015). Classical Realist and Norm-Based Constructivist Analysis of Russia's Invasion of Ukraine and Annexation of Crimea. *Towson University Journal of International Affairs*, 49(1), s. 1–14. Dostupné z <https://bpb-us-w2.wpmucdn.com/wp.towson.edu/dist/b/55/files/2016/06/SPRING16FALL15ISSUEpt2-1jhiif4.pdf>)

Thomson, Viktoriya. (2019). Europeans but outside of the EU – the EU Soft Power of Attractiveness in Ukraine Between the Orange Revolution and Euromaidan. *Canadian Journal of European and Russian Studies*, 13(2), s. 64–86. <https://doi.org/10.22215/cjers.v13i2.2690>

Tragniuk, Olesia. (2016). European Union and Ukraine: Some Issues of Legal Regulation of Relations – From Partnership and Cooperation Agreement to Association Agreement. *KritV, CritQ, RCrit. Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft / Critical Quarterly for Legislation and Law / Revue critique trimestrielle de jurisprudence et de législation*, 99(1), s. 44–63. doi: 10.5771/2193-7869-2016-1-44 https://www.jstor.org/stable/pdf/44504905.pdf?casa_token=UHbKsAs45bMAAAAA:C2ePt9x4PsJGaTuFzrDcP0TYzrLvoeDL8YJSwBBXL95wXq-luv0pX8-2ZMGivYHcTvA6VZjCLKnu3pXU2A-sDiKfAFM_4_mu75gICWqdpNYc1ffLtTA

Van der Loo, Guillaume, Van Elsuwege, Peter, & Petrov, Roman. (2014). The EU–Ukraine Association Agreement: Assessment of an Innovative Legal Instrument. European University Institute-Department of Law. doi: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn>.

Varsa, Tuuli. (2017). Ukraine and the European Union. *L'Europe Unie*, 11, s. 37–47. Dostupné z <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=590747>

Wolczuk, Kataryna. (2016). Ukraine and Europe: Reshuffling the boundaries of order. *Thesis Eleven* 136(1), s. 54–73. doi: <https://doi.org/10.1177/0725513616667666>

Yunin, Oleksandr, Sevruk, Volodymyr, & Pavlenko, Sergiy. (2018). Priorities of Economic Development of Ukraine in the Context of European Integration. *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(3), s. 358–365. doi: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-358-365> <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-3-358-365>

Zelenský, Volodymyr. (2019). Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Володимира Зеленського. Dostupné z <https://program.ze2019.com/>

Zheltoovsky, Vadym. (2020). European Integration Process in post-Euromaidan Ukraine: In Search for Scenarios. *Online Journal Modelling the New Europe* 32, s. 72–92. doi: <https://doi.org/10.24193/OJMNE.2020.32.05>

file:///C:/Users/sinda/Downloads/european-integration-processes-in-post-euromaidan-ukraine-in-search-for-scenarios_Content%20File-PDF.pdf

Закон про зміни до Конституції щодо курсу на вступ в ЄС і НАТО набув чинності. (2019, 21. únor). *Євроінтеграційний портал*. Dostupné z <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/zakon-pro-zminy-do-konstytuciyi-shchodo-kursu-na-vstup-v-yes-i-nato-nabuv-chynnosti>

Зеленський пропонує прямувати в Євросоюз за неіснуючою процедурою. (2019, 25. březen). *Європейська правда*. Dostupné z <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/03/25/7094342/>

Зеленський хоче отримати від ЄС список вимог для євроінтеграції України. (2020, 26. srpen). *Слово і Діло*. Dostupné z <https://www.slovoidilo.ua/2020/08/26/novyna/polityka/zelenskyj-xoche-otrymaty-yes-spysok-vymoh-yevrointehracziyi-ukrayiny>

Польща і Литва: 2025–2027 роки - "вікно" для вступу України до ЄС. (2019, 8. červen). *Європейська правда*. Dostupné z <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/06/8/7097104/>

Україна офіційно отримала статус кандидата на вступ в ЄС. (2022, 23. červen). *Європейська правда*. Dostupné z <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/23/7141922/>

Європарламент рекомендував надати Україні статус кандидата на вступ до ЄС. (2022, 1. březen). *Європейська правда*. Dostupné z <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/03/1/7135011/>

Abstrakt

Diplomová práce *Vztahy mezi Ukrajinou a EU od Euromajdanu po současnost* je věnována vývoji vztahů mezi Ukrajinou a Evropskou unií od počátku Euromajdanu až po současnou válku na Ukrajině. Cílem práce je představit a následně analyzovat klíčové body, které utvářely vztah mezi Ukrajinou a Evropskou unií a dále sledovat jejich vývoj v čase.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části je představen analytický mechanismus, který vychází z konstruktivistické teorie. Důvodem pro výběr tohoto směru je jeho zaměření na vytváření identity. Současně je v této části věnována identitě samostatná kapitola. V praktické části jsou analyzovány jednotlivé klíčové události, které významně ovlivnily vztahy mezi těmito dvěma aktéry. Zvláštní pozornost je věnována podpisu asociační dohody, evropské pomoci Ukrajině v době války a udělení kandidátského statusu Ukrajině.

Klíčová slova: identita, válka, Ukrajina, Evropská unie, asociační dohoda, členství v Evropské unii, Rusko, sankce

Abstract

The diploma thesis *Relations between Ukraine and the EU from Euromaidan to the present* is devoted to the development of relations between Ukraine and the European Union from the beginning of Euromaidan to the current war in Ukraine. The aim of the work is to present and subsequently analyze the key points that shaped the relationship between Ukraine and the European Union and to further monitor their development over time.

The work is divided into a theoretical and a practical part. In the theoretical part, an analytical mechanism based on constructivist theory is presented. The reason for choosing this direction is its focus on identity creation. At the same time, a separate chapter is devoted to identity in this section. In the practical part, individual key events that significantly influenced the relations between these two actors are analyzed. Special attention is paid to the signing of the association agreement, European aid to Ukraine during the war and the granting of candidate status to Ukraine.

Keywords: identity, war, Ukraine, European Union, association agreement, membership of the European Union, Russia, sanctions